

ƏHLİ SÜNNƏ VƏL CƏMAAT
SƏLƏFİ SALİHİN
ƏQİDƏSİ
QİYAMƏTİN BÖYÜK VƏ KİÇİK ƏLAMƏTLƏRİ

**Bu Kitab, Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət
Komitəsinin 27 Oktyabr 2009-Cu İl Tarixli İcazəsi Əsasında Çap
Edilmişdir №DK-365/Q**

**TOPLAYAN VƏ TƏRTİB EDƏN
K.HÜSEYN
KİTABIN BÜTÜN HAQLARI QORUNUR**

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا ، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴾^(١) .

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾^(٢) .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ، يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴾^(٣) .

أما بعد : فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كَلَامُ اللَّهِ ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ - وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ ، وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ ، وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ^(*) .

(١) سورة آل عمران : الآية ، ١٠٢ . (٢) سورة النساء : الآية ، ١ . (٣) سورة الأحزاب : الآية ، ٧١ .
 (*) هذه الخطبة ؛ تسمى : «خطبة الحاجة» وهي تُشْرَعُ بَيْنَ يَدَيِ كُلِّ حَاجَةٍ ، وَالتِّي كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَلْمُهَا أَصْحَابَهُ ؛ أَنْ يَقُولُهَا بَيْنَ يَدَيِ كَلَامِهِمْ ، فِي أُمُورِ دِينِهِمْ سِوَاهِ كَانَ ؛ خُطْبَةُ نِكَاحٍ ، أَوْ جُمُعَةٍ ، أَوْ مُحَاضِرَةٍ ، أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ ، وَهِيَ فِي : «سنن ابن ماجه» كِتَابِ النِّكَاحِ ، بَابِ خُطْبَةِ النِّكَاحِ ، وَفِي : «سنن الترمذي» وَ«سنن أبي داود» وَ«سنن النسائي» وَرَوَاهُ أَبُو يَعْلَى فِي : «مسنده» وَ«الطبراني فِي : «المعجم الكبير» وَ«البيهقي فِي : «سننه» وَالْإِمَامُ أَحْمَدُ فِي : «المسنده» ، وَوَرَدَ ذِكْرُ طَرَفٍ مِنْ هَذِهِ الْخُطْبَةِ فِي : «صحيح مسلم» كِتَابِ الْجُمُعَةِ ، بَابِ خُطْبَتِهِ ﷺ فِي الْجُمُعَةِ .

ÖN SÖZ

XUTBƏTUL-HACƏ

Həmd ancaq Allahadır, Ona həmd edir, Ondan yardım və məğfirət diləyirik. Nəflslərimizin şərindən və pis əməllərimizdən Allaha sığınırıq. Allah kimi hidayətə yönəlmişsə, onu heç kəs azdırma bilməz, kimi də azdırmışsa, heç kəs onu hidayətə yönəldə bilməz. Mən şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ilah yoxdur. O, təkdir, şəriki də yoxdur və şəhadət edirəm ki, Muhəmməd onun qulu və elçisidir.

«Ey iman gətirənlər! Allahdan lazımcına qorxun. Yalnız müsəlman olduğunuz halda ölün». (Ali-İmran 102).

«Ey insanlar! Sizi tək bir şəxsdən (Adəmdən) xəlq edən, ondan zövcəsini (Həvvanı) yaradan və onlardan da bir çox kişi və qadınlar törədən Rəbbinizdən qorxun. (Adı ilə) Bir-birinizdən (cürbəcür şeylər) istədiyiniz Allahdan, həmçinin qohumluq əlaqələrini kəsməkdən qorxun. Şübhəsiz ki, Allah sizin üzərinizdə nəzarətçidir». (ən-Nisa 1).

«Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz söyləyin! (Əgər belə etsəniz) Allah əməllərinizi islah edər və günahlarınızı bağışlayar. Hər kəs Allaha və Peyğəmbərinə itaət etsə, böyük bir səadətə (Cənnətə) nail olar». (əl-Əhzab 70-71)¹.

Şübhəsiz ki, sözlərin ən doğrusu Allahın kəlamı, yolların ən xeyirlisi Muhəmməd - *sallallahu aleyhi və səlləm* - in yoludur. Əməllərin ən pisi sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl (iş) bir bidətdir, hər bir bidət isə zəlalətdir (sapıqlıqdır), hər bir zəlalət isə oddadır².

¹ *Xutbətul-Hacə* adı ilə məşhur olan bu duanı, cümə və s. xütbələrdə Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* - oxumuşdu. Səhabələrinə də bunu əmr etmiş və özü də onları öyətmişdir. Hədisin ilk hissəsinə bizi: – Əhməd 1/392-393,432, Əbu Davud 2188, Tirmizi 1105, Nəsəi 3/104-105, 6/69 və «Əməlul Yəum vəl Leyl» 488, İbn Məcə 1892, Darimi 2202, Tayalisi «Musnəd» 1557, AbdurRazzaq «Musənnəf» 10449, Bəzzar «Musnəd» - Kəşful Əstar 1/314, Əbu Yəla «Musnəd» 5233-5234,5257, Tahavi «Şərhu Müşkilil Asar» 1-3, Təbərani «Məcmuul Kəbir» 10/10079-10080, Həkim «Mustədrək» 2744, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/214-215, Bəğavi «Şərhu Sunnə» 2268 İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – yolu ilə, Müslim «Şərhu Nəvəvi» 6/156-158, Əhməd 1/302,350, Nəsəi 6/89-90, İbn Məcə 1893 və Tahavi «Şərhu Müşkilil Asar» 4 İbn Abbas - *radıyallahu anhu* – yolu ilə, Tahavi «Şərhu Müşkilil Asar» 5, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/215 Nubeyt b. Şərit - *radıyallahu anhu* – yolu ilə, Əbu Yəla «Musnəd» 7221, Nəsəi «Sünnənul Kubra» bax: «Tuhfetul Əşraf» 6/472 № 9148 Əbu Musa əl-Əşəri - *radıyallahu anhu* – yolu ilə.

² *Hədisin İkinci Hissəsinə* – Müslim «Şərhu Nəvəvi» 6/153-156, Əhməd 3/319,371, Nəsəi 3/188-189, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/214 Cabir b. Abdullah - *radıyallahu anhu* – yolu ilə. Bu ləfz Nəsəinin ləfzidir. Hədisi Əhməd 3/371 və Müslim: «Sözlərin ən doğrusu» ləfzi yerinə: «Sözlərin ən xeyirlisi» ləfziylə rəvayət edilmişdir. İmam Əhmədin digər rəvayətlərində isə 3/319: «Sözlərin ən gözəli» şəkilindədir. Müslim: «Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl (iş) bidətdir» ləfzi yerinə: «Hər bir bidət bir zəlalətdir (sapıqlıqdır)» ləfziylə rəvayət etmişdir. Hədisin sonunda olan: «Hər bir zəlalət isə oddadır» ləfzini zikr etməmişdir. Bu beş səhabədən başqa hədsi: Aişə - *radıyallahu anha* –, Səhl b. Sad - *radıyallahu anhu* – mərfu olaraq. Hədis səhihdir. Muhəddis Muhəmməd Nəsrəddin əl-Albani –

«Ey Rəbbim! köksümü açıb genişlət, işimi yüngülləşdir, dilimdəki düyünü aç ki, sözüümü yaxşı anlasınlar». (Ta ha 25–28).

Möhtərəm müsəlman bacı və qardaşlarım! İlk öncə hamınızı Allahın salamu ilə salımlayıram. Allahın kitabına və Rəsulullah - *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yoluna uyaraq öz risaləmi **«Bismilləh»** ilə başlayıram. Çünkü Allah Rəsulu - *sallallahu aleyhi və səlləm* - də öz məktublarını **«Bismilləh»** ilə başlamış və buyurmuşdu: «Hər mühüm bir işə **«Bismilləh»** ilə başlanılmazsa, o işin sonu kəsikdir»³.

Əhli Sünnə vəl Cəmaat axirət gününə etiqaad edir və inanırlar. Bunun mənası da Qiyamət günü Allahın kitabında, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in sünnəsində ölümdən sonra Cənnətlərlərin Cənnətə, Cəhənnəmlərlərin də Cəhənnəmə girəcəyi zamana qədər meydana gələcək şeylərə dair verilmiş xəbərlərin hamısına inanmaqdır. Axirət günü Allahın insanları haqq-hesab və cəza (əməllərinin qarşılığını verməsi) üçün dirildəcəyi Qiyamət günüdür. Ona bu adın verilməsinin səbəbi, ondan sonra gün olmayacağına görədir. Çünki artıq Cənnətlərlər Cənnətə, Cəhənnəmlərlər də Cəhənnəmə yerləşdiriləcəklər. **«Qiyamət mütləq gələcəkdir, ona heç bir şəkk-şübhə yoxdur. Lakin insanların çoxu inanmaz».** (əl-Mumin 59). **«Sizə vəd olunan (Qiyamət) həqiqətdir. Haqq-hesab (cəza və mükafat) da labüddür».** (əz-Zariyat 5-6). **«O, kəslər ki, sənə göndərilənə (Qurana) və səndən əvvəl göndərilənlərə (Tövrat, İncil, Zəbur) iman gətirir və axirətə də şəksiz inanırlar».** (əl-Bəqərə 4).

İnsan oğlu gözlərini dünya malına dikib axirəti unutmasın deyə, Allah, Qiyamət qopmadan öncə bəzi əlamətlər göndərmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – doğru sözlü və doğru sözü təsdiq olunan bir Peyğəmbərdir. Şübhəsiz ki, Qiyamət əlamətlərindən bir çoxu artıq görsənmişdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – nə xəbər vermişdirsə həqiqət olmuşdur. Hər əlamətin görsənməsiylə müsəlmanların təsdiqi və imanı daha da artmaqdadır. Həqiqət olan bu əlamətlər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in möcüzəsidir.

İmanın altı şərtindən biri də Axirət gününə imandır və bu İslamın təməllərindən biridir. Çünki Allahın birliyinə iman, Axirətdə təkrar dirilməyə imanı vacib edir. Axirət gününə və onun başlanğıcı olan əlamətlərə inanmaq insan aqlının düşünməyəcəyi şeylərdir. Bunlar yalnız vəhy yolu ilə gələn dəlillərlə bilinir. Buna görə də biz dəhşət dolu bu günə

---

rahmətullahi aleyhi – hədisin bütün rəvayətlərini bir yerə toplayaraq «Xutbətül Həcə» isimli bir kitab yazmışdır. İstəyənlər bu kitaba baxa bilərlər. Ayrıca bax: əl-Albani «Muxtəsər Səhih Müslim» 409, «Mişkətül Məsəbih» 3149,5860.

³ Əbu Davud.

imanı Quranda çoxluqla Allaha imanla birlikdə zikr edilmiş olaraq görürük. **“...Bununla Allaha və axirət gününə iman gətirənlərə öyüd-nəsihət verilir. Kim Allahdan qorxsa, Allah ona (hər çətinlikdən) bir çıxış yolu ata edər”**. (ət-Taləq 2). **«Yaxşı əməl sahibi heç də üzünü günçixana və günbatana tərəf çevirməkdən ibarət deyil. Yaxşı əməl sahibi əslində Allaha, qiyamət gününə...inanandır»**. (əl-Bəqərə 177).

Yenə Quranın hər bir səhifəsinə baxdıqda ya Axirət gündündən bəhs edən ya da o, gündə baş verəcək yaxşılıq və əzabı xatırladan bir ayəyə rast gəlirik.

İslam düşüncəsindəki həyat sadəcə bu qısa dünyadakı həyat və ya insanın oradakı qısa ömrü deyildir. Əksinə İslam düşüncəsindəki həyat zaman olaraq əbədiyyata qədər uzanan bir həyatdır. Məkan olaraq da genişliyi göylər və yer qədər olan bir Cənnət, ya da yer üzündə min illərdən bəri yaşayan nəsilləri qucağına alan bir atəşdir. **«Rəbbinizin məğfirətinə və genişliyi göylər və yer üzü qədər olan, müttəqilər üçün hazırlanmış Cənnətə tələsin»**. (Ali-İmran 133). **«(Ey insanlar!) Rəbbiniz tərəfindən bağışlanmağa və göycə, yercə geniş olub, Allaha və onun peyğəmbərinə iman gətirənlərdən ötrü hazırlanmış Cənnətə nail olmaq üçün bir-birinizdən qabağa düşməyə çalışın...»**. (əl-Hədid 21). **“O gün Biz Cəhənnəmə: “Doldunmu?” – deyəcək, o isə: “Yenə varmı?” – deyər cavab verəcəkdir”**. (Qaf 30).

Buna görə də insanın Allaha və Axirət gününə və o, gündə olacaq olan yaxşılıq və əzaba iman etməsi vacibdir. Yoxsa heç bir bəşər qanunu Allaha və Axirət gününə olan iman kimi insanı doğru yola yönəltməz. Allaha və Axirət gününə inanan insanın yaşayışı ilə bunlara inanmayan insanın yaşayışı arasında böyük fərq vardır. Bu üzəndən Allaha və Axirət gününə inanan, bu dünyanın axirətin tarlası olduğunu bilir. Yenə də saleh əməllərin və azuqənin olduğunu bilir. Axirətə inanan göydəki tərəziyə görə əməl edər, yerdəki tərəziyə görə deyil. **“(Həcc və ya axirət üçün) tədarük görün. Ən yaxşı tədarük (azuqə) isə təqvadır (pis əməllərdən çəkinməkdir). Ey ağıl sahibləri, Məndən qorxun!”**. (əl-Bəqərə 197).

Bu şüur Allaha və Axirət gününə imanın əsəridir, işin sonunu düşünmək, göylərin, yerin və dağların yüklənməkdən çəkdiyini, lakin insanın üzərinə aldığı o, böyük əmanətdir. Əmanət isə istər kiçik, istər böyük olsun hesabı sorulacaqdır. Əgər xeyirsə xeyir, pisdirsə pis olur. **“O gün (Qiyamət günü) hər kəs etdiyi yaxşı və pis əməlləri qarşısında hazır görəcək və günahları ilə özü arasında çox uzaq məsafə olmasını arzulayacaqdır. Allah sizi Öz əzabından çəkindirir, çünki Allah bəndələrə (Öz bəndələrinə) mərhəmətlidir!”**. (Ali İmran 30). **“(Qiyamət**

günü hər kəsin) əməl dəftəri qarşısına qoyulacaq. (Ya Rəsulum! O zaman) günahkarların orada (yazılmış) olanlardan qorxuqlarını görəcəksən. Onlar belə deyəcəklər: “Vay halımıza! Bu necə bir kitab imiş! O Bizim heç bir kiçik və böyük günahımızı gözdən qaçırmadan hamısını sayıb yazmışdır ki!” Onlar (dünyada) etdikləri bütün əməllərin (öz qarşılarında) hazır durduğunu görəcəklər. Rəbbin heç kəsə haqsızlıq etməz! (Hər kəs öz əməlinin cəzasını alacaqdır!)”. (əl-Kəhf 49).

İnsanın xeyiri sadəcə özünə qarşı deyildir. Əksinə etdiyi yaxşılıq heyvanlara qədər uzanır. Ömər - *radiyallahu anhu* – dan rəvayət edilən məşhur sözündə o, deyir: “Əgər İraqda bir qatırın ayağı axsayaq qırılsa düşünürəm ki, Allah: “Ey Ömər! Nə üçün onun yolunu düzəltmədin ki? (Bu hadisə də baş verməzdi)” deyər onun hesabını məndən soruşar⁴.

Allaha və Axirət gününə inanmayan bir kişi isə bu dünyadakı məqsədinə çatmaq üçün bütün gücülə çalışır, işinin ardınca o, qədər düşür ki, yorğunluqdan dili çölə çıxır. Mal toplamağa qarşı hədsiz hərisdir. Özü kimi qazanmaq istəyən insanlara mane olur. Onun məqsədi dünyadır, dünyanı ən böyük qayə və məşğuliyyət etmişdir. Hər şeyi öz şəxsi mənfəətinə görə ölçər, başqaları onu heç maraqlandırmaz, dönüb baxmaz da belə. Əgər ona bir faydası olarsa yalnız o, zaman onunla maraqlanar. Elə bir dünya ki, bir az güldürsə çox zaman ağladır. Bir gün sevdirsə aylarla üzər. Ağrıları sevincdən çoxdur. Qorxularla başlayar, sonda tələf olmaqla bitər. Bu həyatda yaşayar və ömrünü sona sürdürər. Çünki o, öldükdən sonra dirilmənin imkansız olduğunu düşünürdü. **“Lakin insan (bundan sonra da) önündəkini (Qiyaməti) danmaq (pis işlər görmək) istəyər. Və (istehza ilə): “Qiyamət günü nə vaxt olacaqdır?” – deyər soruşar”.** (əl-Qiyamət 5-6). **“(Əgər onlar dünyaya qaytarılısaydılar) yenə də: “Həyat yalnız bu dünyadakı həyatımızdan ibarətdir. Bizlər bir daha dirilən deyilik!” – deyərdilər”.** (əl-Ənam 29). Belə bir kimsə bu dünyada çox uzun yaşamağı sevdiyindən öldükdən sonra dirilməyi istəməz. Yenə də onlar Axirətdəki əzaba dözülməyəcəklərini bildikləri üçün bu dünyadan ayrılmağa cəsarət etməzlər. **“Kafir olanlar (öldükdən sonra) əsla dirildilməyəcəklərini iddia edirlər. (Ya Peyğəmbər!) De: “Bəli, Rəbbimə and olsun ki, siz mütləq dirildiləcəksiniz. Sonra da (dünyada) etdiyiniz əməllər sizə (bir-bir) xəbər veriləcəkdir. Bu, Allah üçün çox asandır!”.** (ət-Təğabun 7).

Axirət gününə imanın mənası onun şəkk-şübhəsiz olaraq gələcəyinə inanmaq və buna uyğun olaraq gərəyincə əməl etmək deməkdir.

⁴ “Hilyətul-Əvliya və Tabakatul-Asfiyə” 1/53.

Qiyamətin qopmasından əvvəl ortaya çıxacaq Qiyamətin böyük və kiçik əlamətlərinə iman, ölümə, ölümdən sonra qəbr sorğusuna, əzab və nemətinə, Sura üfürüləcəyinə, yaradılmışların qəbirlərindən çıxacaqlarına, qiyamətin hesab yerindəki dəhşətli və qorxulu hallarına, məhşərə, səhifələrin (əməl dəftərlərinin) açılacağına, tərəzinin və sırat körpüsünün ortaya qoyulmasına, hovuzə, şəfaətə və digər xüsurlərə, Cənnətə və ən yüksək mərtəbəsi Allahın üzünə baxmaq olan nemətinə, Cəhənnəmə və orada olan dəhşətli əzablara iman etmək axirətə iman etməyin içərsinə daxildir. Elm adamları Qiyamətin əlamətlərini kiçik və böyük əlamətlər olmaqla iki qismə ayırmışlar. *«(Məkkə müşrikləri) özlərinə yalnız mələklərin, yoxsa Rəbbinin (əzabının), yaxud da Rəbbinin bəzi qiyamət əlamətlərinin gəlməsini gözləyirlər? Rəbbinin bəzi qiyamətin əlamətləri gələcəyi gün əvvəlcə iman gətirməmiş və ya imanında bir xeyir qazanmamış şəxsə (sonrakı) imanı heç bir fayda verməz». De ki: «Gözləyin, doğrusu biz də gözləyirik». (əl-Ənam 158). «Ey insanlar! Rəbbinizdən qorxun. Haqiqətən qiyamət gününün zəlzələsi dəhşətli şeydir». (əl-Həcc 1). «Onlar (kəfirlər) ancaq qiyamət saatının qəfildən başlarının üstünü almasını gözləyirlər? Onun əlamətləri artıq gəlmişdir. Qiyamət saati onlara gəlib çatdığı zaman ibrət almaları (peşman olub tövbə etmələri) onlara nə fayda verir?». (Muhəmməd 18). «....Nə bilirsən, bəlkə də qiyamət saati yaxındır! Ona inanmayanlar onun tez gəlməsini istərlər. İnananlar isə onun haqq olduğunu bilərək ondan qorxuya düşürlər. Bil ki, qiyamət saati haqqında mübahisə edənlər (haqq yoldan) azıb çox uzaq düşmüşlər». (əş-Şura 17-18).*

Güvəndiyim Allahdır, işlərimi Ona həvalə edirəm və Ona arxalanıram. Həmd və nemət yalnız Onadır. Müvəffəqiyyət bəxş edən və xətalardan qoruyan da Odur. *«Məni yaradan və məni doğru yola yönəldən Odur! Məni yedirdən də, içirdən də Odur! Xəstələndiyim zaman mənə yalnız O şəfa verir. Məni öldürəcəək, sonra dirildəcəək də Odur və Qiyamət günü xətamı bağışlayacağına ümid etdiyim də Odur! Ey Rəbbim! Mənə hikmət bəxş et və məni salehlərə qovuşdur! Sonra gələnlər arasında mənə yaxşı ad qismət et! Məni Nəim Cənnətlərinin varislərindən et». (əş-Şuara 78-85).*

Allahın salat və salamı onun Peyğəmbəri Muhəmməd - *sallallahu aleyhi və səlləm* - ə, onun ailə üzvlərinə, səhabələrinə və Qiyamətə qədər onun yolu ilə gedən saleh möminlərin üzərinə olsun.

**BİTİRDİM MİLADİ: 4 NOYABR 2009-CU İL
HİCRİ: 16 ZUL QADƏ 1430-Cİ İL
HƏMD OLSUN ALƏMLƏRİN RƏBBİ OLAN ALLAHA! (YUNUS 10)**

PEYĞƏMBƏR - *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* - İN GƏLƏCƏKDƏ BAŞ VERƏCƏK HADİSƏLƏRDƏN XƏBƏR VERMƏSİ

Peyğəmbər - *sallallahu aleyhi və səlləm* - in Qiyamətə qədər olacaq, olan şeyləri xəbər verməsi, Allahın gələcəkdə olacaq şeylər haqqında Ona verdiyi xəbərlərdəndir. Xuzeyfə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bizə bir xütbə verdi. Bu xütbəsində Qiyamətə qədər olacaq şeylərdən heç birini buraxmadan xəbər verdi. Bu xəbərləri yadında saxlayan saxladı, saxlamayan isə unuttu. Necə ki, bir nəfər birini tanıdıqdan sonra unudar, təkrar gördükdə isə xatırladığı kimi mən də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in söylədiyi şeylərdən unuduqlarım baş verincə xatırlayırdım (Başqa rəvayətdə: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – mənə Qiyamətə qədər olacaqları xəbər verdi. Mən ondan olacaq hər şeydən soruşdum, yalnız Mədinə xalqını nəyin çıxaracağını soruşmadım”⁵. Əbu Zeyd Amr b. Ahtab əl-Ənsari - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – sübh namazını qıldıqdan sonra minbərə çıxdı və bizə Zöhr namazına qədər xütbə verdi və endi. Namaz qıldı, sonra minbərə çıxdı. Günəş batana qədər xütbə verdi. Bizə olmuş və olacaq şeyləri xəbər verdi. Onların ən yaxşı bilənimiz ən çox əzbərləyənimizdir”⁶. Xuzeyfə b. Yəmən - *radiyallahu anhu* – deyir ki: “Vallahi mən Qiyamətə qədər olacaq fitnələri insanlar içində ən yaxşı bilənəm. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – gizli olaraq mənə söylədiyi bu şeyləri başqa heç kimsəyə söyləməmişdir. Lakin Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – fitnələri mənim də içində olduğum bir məclisdə xəbər verdi... Xuzeyfə: “Məndən başqa o, məclisdə olanların hamısı getdi”. Bu səhih dəlillər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ümmətini Qiyamətə qədər olacaq və onları maraqlandıran şeylərdən xəbərdar etdiyini göstərir. Heç şübhə yox ki, qeyb xəbərləri içində ən böyük payı Qiyamət əlamətləri tutur. Buna görə də səhabədən Qiyamətlə bağlı bir çox hədislər dəyişik ləfzlərlə rəvayət edilmişdir.

QIYAMƏT VAXTININ YAXINLAŞMASI

Qurani Kərimdə olan ayələr ilə səhih hədislər Qiyamətin yaxınlaşdığını xəbər verməkdədir. Qiyamətin bir əlamətinin görülməsi onun yaxınlaşdığını göstərir. ***“İnsanların haqq-hesab vaxtı (Qiyamət günü) yaxınlaşdı, onlar isə hələ də qəflət içindədirlər və (qiyamətə***

⁵ Şərh Nəvəvi, Müslim “Fitən” 18/15, “Fəthul Bəri”, Buxari “Qədər” 11/494.

⁶ Müslim “Fitən”.

inanmaqdan) **üz döndərlər**. (Qiyamət insanlar üçün nə qədər uzaq isə, Allahın dərgahında bir o qədər yaxındır. Fani dünyaya, şan-şöhrətə olan meyl, varlanmaq həvəsi insanların başını elə qatmışdır ki, qiyamət günü barəsində əsla fikirləşmirlər). (əl-Ənbiya 1). **“Camaat (Məkkə əhli) səndən o saat (qiyamətin nə vaxt qopacağı) barədə soruşar. (Ya Peyğəmbər!) De: “Onu ancaq Allah bilər!” Nə bilirsən, bəlkə də, o saat (Qiyamət yaxındır)”**. (əl-Əhzab 63). **“Şübhəsiz ki, onlar (müşriklər) onu (o əzabı) uzaq görürlər (ona inanmırlar). Biz isə onu yaxın görürük (ona inanırıq)”**. (əl-Məaric 6-7). **“O saat (Qiyamət) yaxınlaşdı və ay (Peyğəmbərin möcüzəsi ilə) parçalandı”**. (Qəmər 1). Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Mən Qiyamətin başlanğıcında göndəridim”⁷. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən və Qiyamət birlikdə göndəridik. Az qaldı ki, o məni keçsin”⁸.

QIYAMƏTİN KİÇİK ƏLAMƏTLƏRİ

Qiyamətin Əlamətləri İki Qismə Ayrılır:

1. Kiçik Əlamətlər – Bu əlamətlər çox uzun zaman davam edən və təkrarlanan əlamətlərdir. Məs: Elmin yox olması, çəhalətin çoxalması, içki içilməsi, binaların ucaldılması və s.

2. Böyük Əlamətlər – Bu əlamətlər Qiyamətin qopmasına yaxın görülecək ilk dəfə olacaq böyük hadisələrdir. Məs: Dəcəlin çıxması, İsa - *aleyhissəlam* - in gəlməsi, Yəcuc və Məcuc tayfaları və s.⁹

Qiyamətin kiçik əlamətləri olduqca çoxdur. Bunlardan səhih yolla bizə çatan bəzilərini xatırladaq. Bu əlamətləri sıra ilə vermədim. Çünki əlamətlərin hansı sırayla olacağını bildiren bir dəlil yoxdur. Buna görə də alimlərin oldu və bitti dedikləri əlamətlərdən başladım. Diqqət çəkili məsələlərdən biri də bəzi insanların Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in xəbər verdiyi Qiyamət əlamətlərinin çəkinəli və qadağan olunan bir əlamətlər kimi başa düşürlər. Lakin bu heç də belə deyildir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in xəbər verdiyi Qiyamətin əlamətlərinin hamısı çəkinəli və ya pis əlamət deyildir. Onların içərisində xeyirli olan əlamətlər də vardır.

PEYĞƏMBƏRİMİZ MUHƏMMƏD – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN GÖNDƏRİLMƏSİ

Ənəs b. Məlik - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən Qiyamət günü ilə birlikdə

⁷ “Fəthul Bəri” 11/347.

⁸ İmam Əhməd “Musnəd” 5/348, “Fəthul Bəri” 11/348.

⁹ “Fəthul Bəri” 13/485, ət-Təzkira s. 624.

göndərildim, bu iki barmaq kimi». Ravi Şöbə deyir ki: «O şəhadət barmağı ilə orta barmağını bir-birinə birləşdirdi. Onların bir-birinə olan üstünlüyü qədər»¹⁰. İmam Bağavi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Allah tərəfindən göndərilməsi Qiyamətin yaxınlaşmasına səbəbdir. Əbu Cubeyr – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən Qiyamət gününün küləyi ilə göndərilmişəm»¹¹.

ONUNLA PEYĞƏMBƏRLİYİN, RİSALƏTİN SONA YETMƏSİ VƏ PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN VƏFAT ETMƏSİ

Auf b. Məlik – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günündən qabaq altı hadisəni gözləyin: «Mənim ölümümü»¹². Ənəs – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Mədinəyə gələndə bütün şəhər sevinirdi. O, öldüyü gün isə bütün şəhər zülmətə qərq olmuşdu¹³. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dünyasını dəyişdikdən sonra Əbu Bəkr və Ömər – *radiyallahu anhum* – onun süd anasını ziyarət etmək qərarına gəlirlər. Qoca qadın ilə görüşdükdə onun ağladığını görüb deyirlər: «Nə üçün ağlayırsan? Allah Rəsulu üçün Onun (Allahın) dərğahında daha yaxşıdır» Qoca qadın dedi: «Mən ona görə ağlayıram ki, artıq vəhylər gəlməyəcəkdir». Bu sözlər Əbu Bəkr və Ömər – *radiyallahu anhum* – da ağlamağa məcbur etdi¹⁴.

BEYTUL-MƏQDİSİN FƏTH EDİLMƏSİ

Auf b. Məlik – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günündən qabaq altı hadisəni gözləyin: «Qüdsün (Yerusəlimin) fəth edilməsi»¹⁵. Ömər – *radiyallahu anhu* – nun xəlifəliyi dövründə, hicrətin 16-cı ilində Qüds zəbt olunur və orada bir məscid də inşa edilir¹⁶.

TAUN XƏSTƏLİYİ

Auf b. Məlik – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günündən qabaq altı

¹⁰ «Fəthul Bəri», Buxari “Rikak” 11/347, Müslim “Fitən”.

¹¹ əd-Daulabi, əl-Albani səhih.

¹² Buxari “Cizyə”, “Fəthul Bəri” 6/277.

¹³ Tirmizi “Mənəkib”, “Tuhfətül Əhfazi” 10/87-88, Şueyb əl-Arnaut səhih olduğunu qeyd edir.

¹⁴ Müslim “Fadailul Sahabə”, İmam Nəvəvi “Şərh Müslim” 16/9-10.

¹⁵ Buxari “Cizyə”, “Fəthul Bəri” 6/277.

¹⁶ “əl-Bidâyə və-n-Nihâyə” 7/55–57

hadisəni gözləyin: «Çox ölənlər olur. Sizin içinizdə heyvanların burunlarından axan və bir anda öldürən xəstəlik olacaqdır»¹⁷. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Bu əlamət Ömər - *radiyallahu anhu* – nun zamanında Qütsün fəthindən sonra Amvasta baş vermişdir”¹⁸. Taun hicrətin 18-ci ilində Amvasta baş vermiş və sonra Şam tərəfə də yayılmışdır. Ölənlərin sayı **25000** min nəfər olmuşdur. Bu ümmətin əmini olan Əbu Ubeydə b. Cərrah - *radiyallahu anhu* – da bu xəstəlikdən ölmüşdür¹⁹.

MALIN ÇOXALMASI, SƏDƏQƏ VƏ ZƏKATIN VERİLƏCƏK KİMSƏNİN OLMAMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Aranızda mal çoxalmadıqca Qiyamət qopmaz. Elə ki, mal sel kimi axacaq, mal sahibi sədəqə verəcək kimsə tapmayacaqdır. Zəkat veriləcək kimsə: “Mənim zəkata ehtiyacım yoxdur” deyəcəkdir”²⁰. Əbu Musa - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “İnsanlara elə bir zaman gələcək ki, əldə qızıl zəkat vermək üçün adam axtarılacaq, lakin zəkat veriləcək kimsə tapılmayacaqdır”²¹. Adiy b. Hatim - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanında ikən bir nəfər gəlib yoxsulluqdan şikayət etdi. Sonra digər bir nəfər gəldi və yol kəsən quldurlardan şikayət etdi. Peyğəmbər: “Ey Adiy! Hirə şəhərini gördünmü?” deyərək buyurdu. Adiy: “Xeyr, yalnız eşitdim” dedim. Peyğəmbər: “Əgər ömrün uzun olsa dəvə üzərində bir qadının Allahdan başqa kimsədən qorxmadan Kəbəyə gəlib təvaf edəcəyini görəcəksən” deyərək buyurdu. Öz-özümə: “Bizim Tai qəbiləsinin yol kəsənləri varaaa! (Onların əlindən hara gələ bilər)” dedim. Peyğəmbər: “Əgər ömrün uzun olsa Kisranın xəzinələrinin fəth ediləcəyini görəcəksən” deyərək buyurdu. Mən: “Kisra b. Hurmuzmu?” dedim. Peyğəmbər: “Bəli, Kisra b. Hurmuz və əgər ömrün uzun sürərsə qızıl və gümüş dolu kisəsini çıxarıb zəkat vermək istəyən adamı görürsən. Lakin zəkat alacaq kimsə olmayacaqdır (tapmayacaqdır). Hər biriniz mütləq bir gün gələcək aranızda heç bir pərdə, təcüməçi olmadan Allahla qarşılaşacaqsınız. O, zaman Allah: “Səni təbliğ edən bir Peyğəmbər göndərmədimmi?” deyərək buyuracaq. O: “Bəli, göndərdin” deyəcəkdir.

¹⁷ Buxari “Cizyə”, “Fəthul Bəri” 6/277.

¹⁸ “Fəthul Bəri” 6/278.

¹⁹ “əl-Bidâyə və-n-Nihâyə” 7/94.

²⁰ Buxari “Fitən” 13/81,82, Müslim “Zəkât” 7/97, Nəvəvi Şərhi.

²¹ Müslim “Zəkât” 7/96 Nəvəvi Şərhi.

Allah: “Mən sənə mal vermədimmi? İkrəm etmədimmi?” deyər soruşacaq. Qul: “Bəli, Ey Rəbbim, verdin” deyib sağına baxacaq Cəhənnəmdən başqa bir şey görməyəcəkdir, soluna baxacaq Cəhənnəmdən başqa bir görməyəcəkdir”. Adiy - *radiyallahu anhu* – deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in belə buyurduğunu eşitdim: “Bir xurmanın yarısı da olsa onu sədəqə verib özünü Cəhənnəmdən qoruyun. Kim yarım xurma tapmazsa gözəl bir sözlə qorunsun”. Adiy: “Allahdan başqa kimsədən qorxmadan Kəbəni təvaf etməyə gedən dəvə üstündə yaşlı qadın gördüm. Kısra b. Hurmuzun xəzinələrini ələ keçirənlər arasında mən də var idim. Əgər sizin də ömrünüz uzun olarsa Əbul Qasımın xəbər verdiyi kisəsini çıxaran o, adamı görəcəksiniz” dedi²². Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in xəbər verdiyi bu əlamətlər həqiqət olmuşdur. Səhabələrin zamanında İran və Bizansda edilən fəthlərdən sonra mal çoxalmışdır. Ömər b. AbdulƏziz – *rahmətullahi aleyhi* - nin dövründə isə sel kimi axmışdır. Belə ki, sədəqə və zəkat veriləcək bir nəfər də belə tapılmamışdır. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Böyük ehtimalla İsa və Mehdi - *əleyhimussəllam* - in dövründə, yəni axır zamanlarda da mal çoxalacaqdır”. *Doğrusunu Allah bilir!*

FİTNƏLƏRİN ORTAYA ÇIXMASI

Fitnə - Bəlaya düşər olmaq, imtahan olunmaqdır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in bildirdiyi kimi Qəyamətin əlamətlərindən haqq ilə batilin qarışdırıldığı, imanın zərər gördüyü böyük fitnələrin ortaya çıxmasıdır. Belə ki, səhəri mömin olaraq oyanan kimsə axşama kafir olaraq çıxar, mömin olaraq gecələyən kişi səhərə kafir olaraq çıxar. Əbu Musa əl-Əşəri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Qiyamətdən öncə gecə qaranlığı kimi öldürücü fitnələr ortaya çıxacaqdır. O, fitnələrdə səhər mömin olaraq oyanan kimsə axşama kafir olaraq çıxar. Axşama mömin olaraq çıxan kişi səhərə kafir olaraq oyanar. Oturan ayağda duranda daha xeyirlidir. Ayağda duran isə yeriyəndən, yeriyəndən isə qaçandan daha xeyirlidir. Oxlarınızı qırın, yaylarınızı qırın. Qılıncılarınızın (iti) tərəfini daşa vurun. Əgər sizdən biriniz fitnələrə qarışırsa Adəm -*əleyhissəlam* - in iki oğlundan ən xeyirlisi (Habil) kimi olun”²³. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Gecə qaranlığı kimi öldürücü fitnələrdən çəkinin. (Xeyirli əməllər etməyə çalışın!) Çünki səhəri mömin olan axşama kafir olacaqdır, axşamı mömin olan isə səhərə kafir olacaqdır. İnsanlar öz

²² Buhari “Mənakib” 25, Fəthul Bəri 6/610-611.

²³ Musnəd 4/408, “Sünən Əbu Davud” 11/334 Avnul-Məbud, “Sünən İbn Məcə” 2/1310, Hakim “Mustədrək” 4/440, əl-Albâni “Cəmius Sağir” 2/193, H: 2045.

imanlarını (dinlərini) dünya malına satacaqlar»²⁴. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İrəlidə bir çox fitnələr olacaqdır. Bu fitnələr zamanı yatan kimsə, oyaq olandan, oturan kimsə ayaqda durandan, ayaqda duran kimsə yürüyəndən, yürüyən kimsə qaçandan xeyirlidir. Hər kim fitnə vaxtına yetişərsə sığinsın və ya gizlənmək üçün yer taparsa gizlənsin (Başqa rəvayətdə: Dəvəsi olan dəvəsinin yanına, qoyunu olan qoyunlarının yanına, ərazisi olan ərazisinə, bu kimi malları olmayan qılıncını alıb kəskin tərəfini daşa vurub (yaylarnızı qırın) sonra bacardığı qədər sağ qalmağa çalışsın. Ya Rəsulullah! Mühəribə edən iki sinifə qatışmayaraq çəkilib bir tərəfdə durduqda biri gəlib məni qılıncı ilə vurub və ya ox atıb məni öldürürsə nə buyurursan? Beləsi həm öz günahı ilə, həm də sənin günahınla yüklənərək Cəhənnəm sahibindən olur)»²⁵. Fitnələrlə bağlı hədislər çoxdur. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ümmətini fitnərə qarşı xəbərdarlıq etmiş, onlardan Allaha sığınmalarını əmr etmişdir. Usamə b. Zeyd - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Mədinənin yüksək binalarından birinə çıxaraq: «Mənim gördüklərimi görürsünüzmü?» deyərək buyurdu. Səhabələr: «Xeyr» dedilər. O: «Evlərinizin arasına (şiddətli yağın) yağışın (açdığı yaralar) kimi fitnələrin yağdığını görürəm»²⁶. Bir nəfər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dedi: «Fitnələr zamanı evimə girib məni öldürmək üçün əlini mənə uzadana nə edim. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Adəm – *əleyhissəlam* – kimi ol! **«Sən məni öldürməkdən ötrü mənə əl qaldırsan da, mən səni öldürmək üçün sənə əl qaldıran deyiləm. Mən aləmlərin Rəbbi olan Allahdan qorxuram».** (*əl-Maidə 28*)²⁷. Zeyd b. Sabit - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Görünən və görünməyən fitnələrin şərrindən Allaha sığınırım”²⁸.

FİTNƏLƏRİN ŞƏRQ TƏRƏFDƏN ÇIXMASI

Müsəlmanlar arasında baş verən fitnələrin çoxu Şeytanın buynuzunun doğduğu yer olan şərq tərəfdən ortaya çıxacaqdır. İbn Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – şərq tərəfə işarə edərək buyurdu: “Diqqət edin! Fitnə oradan, şeytanın buynuzları çıxdığı yerdən gələcəkdir (Başqa rəvayətdə: Küfrün başı bu

²⁴ İmam Nəvəvi “Şərh Müslim” 2/133.

²⁵ Müslim 2887.

²⁶ Buxari, Müslim.

²⁷ Əbu Davud «Fitən» 2.

²⁸ Nəvəvi Şərh, Müslim “Cənnət” 18/203.

yerdən şeytanın buynuzunun doğduğu yerdəndir²⁹)”³⁰. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “İlk çıxan fitnələrin qaynağı şər q tərəfdir və bu müsəlmanların arasında bölünmələrə səbəb olmuşdur. Şeytan bunu çox sevər və bidətin qaynağı da o, tərəfdəndir”³¹. *Xəvariclər, Əsarilər, Batiniyə, Qədəriyə, Cəhmiyə və Mötəzilə* kimi sapıq fikirlərin çoxu şər qdən gəlmişdir. İrandan isə Məcusi olan *Zərdüştlik* gəlmişdir. *Bəhailik* - əsasını qoyan İranlı Mirzə Əli Muhəmməd Şirazidir. İran hökuməti tərəfindən həps edilmiş və öldürülmüşdür. Yerinə *Bəhaullah* – Mirzə Hüseyin Əlidir və Peyğəmbərlik iddiasında olmuşdur. Yenə bundan başqa Dəccəl, Yəcuc və Məcuc və s. çıxması şər qdəndir. Bütün bu fitnələrdən Allaha sığınırıq. Sufyan b. Əbu Zübeyr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Yəmən fəth ediləcəkdir. Bir qrup insan Mədinədən oraya ailələri və onlara tabe olanlarla gedəcəklər. Halbuki Mədinə onlar üçün daha xeyirlidir. Şam da fəth ediləcəkdir. Bir qrup insan Mədinədən oraya ailələri və onlara tabe olanlarla gedəcəklər. Halbuki Mədinə onlar üçün daha xeyirlidir. İraq da fəth ediləcəkdir. Bir qrup insan Mədinədən oraya ailələri və onlara tabe olanlarla gedəcəklər. Halbuki Mədinə onlar üçün daha xeyirlidir”³².

ÖMƏR, OSMAN VƏ ƏLİ - *Radiyallahu Anhum* – UN ÖLDÜRÜLMƏSİ

Ömər - *radiyallahu anhu* – nun şəhid edilməsindən sonra səhabə zamanında fitnələr çoxalmağa başladı. Çünki bu hadisə fitnələrə açılan ilk qapı idi. Onun öldürülməsiylə böyük fitnələr başladı, qəlbində iman yerləşməyən fitnəyə dəvət edən insanlar ilə, insanlara gözəl görsənən lakin içində İslamı yıxmaq istəyən münafıqlar çoxaldı. Xuzeyfə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Ömər - *radiyallahu anhu* – dedi: “Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in fitnə haqqında olan sözünü kim əzbərlədi”. Xuzeyfə: “Mən söylədiyimi kimi əzbərlədim” dedim. Ömər: “Sən çox cürətlisən, söylə görüm nə buyurdu” dedi. Mən: “Bir adamın ailəsi, malı, uşağı və qonşusu üzündən düşdüylə fitnəyə namazı, orucu, sədəqəsi, yaxşılığı əmr edib pisləkdən çəkəndirməsi kəffərə olur” dedi. Ömər: “Mən bunu qəsd etmərdim. Dənizin dalğalanması kimi dalğalanan fitnələri soruşuram” dedi. Mən: “Ey möminlərin əmiri! O, fitnədən sənə üçün bir şey yox. Sənənlə o, fitnə arasında qapalı bir qapı var” dedim. Ömər: “Bu qapı qırılacaq, yoxsa açılacaq” dedi. Mən: “Qırılacaqdır”

²⁹ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/31,32.

³⁰ Fəthul Bəri, Buxari “Fitən” 13/45, Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/31.

³¹ Fəthul Bəri 13/47.

³² Buxari “Fəzailul Mədinə” 5, Müslim “Həcc” 497, 1388.

dedim. Ömər: “Elə isə bir daha bağlanmaz” dedi. (Ravi deyir ki) Biz Xuzeyfə - *radiyallahu anhu* – dan: “Ömər qapının kim olduğunu bildirdimi?” dedik. O: “Gecənin gəldiyini bildiyi kimi. Mən ona uzaq bir hədisi xəbər verdim” dedi. Biz Xuzeyfə - *radiyallahu anhu* – dan soruşmağa cəsarət etmədik və Məsrük - *radiyallahu anhu* – dan bunu xahiş etdik. O: “Qapı kimdir?” dedi. Xuzeyfə: “Ömər” dedi³³. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in buyurduğu həqiqət oldu. Ömər - *radiyallahu anhu* – şəhid edildi və qapı qırıldı. Fitnələr və bəlalar ortaya çıxdı. Rəşidi Xəlifəsi Osman - *radiyallahu anhu* – İraq və Misirdən gələn azğın bir topluluq tərəfindən öldürüldü. Mədinəyə girib Osman - *radiyallahu anhu* – nu evində ikən şəhid etdilər³⁴.

SİFFİN, CƏMƏL VƏ HƏRURİYƏ DÖYÜŞLƏRİ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Osman - *radiyallahu anhu* – ya başına gələcək bir bəlanın isabət edəcəyini söyləmişdir. Bu üzdən Osman - *radiyallahu anhu* – bu bəlaya səbr etdi və ona görə qan tökülməsin deyə azğın topluluğa qarşı çıxması üçün səhabəyə izin vermədi³⁵. Əbu Musa əl-Əşəri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına Osman - *radiyallahu anhu* – gəldi və yanına girmək üçün izn istədi. Peyğəmbər: “İzn verin gəlsin və Ona isabət edəcək bir bəladan dolayı Cənnətə girəcəyini də müjdələyin” deyə buyurdu³⁶. Osman - *radiyallahu anhu* – nun öldürülməsiylə müsəlmanlar qruplara ayrıldılar və səhabələr arasında savaqlar oldu. Fitnələr və sapıq görüşlər yayıldı, ayrılıqlar çoxaldı. Bunun nəticəsində səhabə zamanında sonu heç də yaxşı olmayan döyüşlər baş verdi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – səhabə zamanında olacaq fitnələri bilirdi. Usamə b. Zeyd - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Mədinənin yüksək binalarından birinə çıxaraq: «Mənim gördüklərimi görürsünüz mü?» deyə buyurdu. Səhabələr: «Xeyr» dedilər. O: «Evlərinizin arasına (şiddətli yağın) yağışın (açdığı yaralar) kimi fitnələrin yağdığını görürəm»³⁷. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əli - *radiyallahu anhu* – ya, onunla Aişə - *radiyallahu anha* – arasında hadisənin olacağını xəbər vermişdi. Əbu Rafidən gələn hədisdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Əli - *radiyallahu anhu* – ya buyurdu: “Səninlə Aişə - *radiyallahu anha* –

³³ Fəthul-Bəri, Buhari “Mənakib” 6/603-604, Nəvəvi Şərhi Müslim “Fitən” 13/48.

³⁴ “Bidayə” 8/180-191.

³⁵ “əl-Avasim minəl-Qavasim” s: 132-137.

³⁶ Fəthul Bəri, Buhari “Fitən” 13/48.

³⁷ Buxari, Müslim.

arasında bir hadisə baş verəcəkdir?”. Əli: “Mənimləmi ya Rəsulallah?” dedim. Peyğəmbər: “Günahkar mənni olacağam ya Rəsulallah?” dedim. Peyğəmbər: “Xeyr, lakin belə bir şey olarsa onu əmin olacaq bir yerə götür” deyər buyurdu³⁸. İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – xanımlarına buyurdu: “Sizlərdən biri tüklü bir dəvəyə minər və Həvəbin (Məkkə ilə Bəsrə yolu üzərində Bəsrəyə yaxın bir yerdir. Cahiliyyə vaxtında ərəblər sularını buradan götürürdülər³⁹) itlərinin hürdüyü yerə qədər gələr. Sağında və solunda çoxlu ölümlər olur. O, da öldürülməkdən qurturulur”⁴⁰. Aişə - *radiyallahu anhu* – Bəni Amir məntəqəsinə gəldiyi zaman köpəklər üzərinə hüzməyə başladılar. Aişə: “Bu haranın suyudur?” dedi. Ona: “Bu Həvbədir” dedilər. Aişə: “Zənn edirəm ki, dönmək lazımdır. Çünki Peyğəmbər: “Siz qadınlardan biri Həbvənin köpəkləri üzərinə hürdüyü zaman halı necə olur” dediyini eşitdim”⁴¹. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İki böyük İslam ordusu bir-biri ilə savaşıdıqca Qiyamət qopmaz. Bu iki toplumun ikisi də eyni iddiada olduqları (ikisi də İslamiyyət və haqq iddiasında olduqları) halda aralarında böyük savaş olacaqdır...”⁴². İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bu iki topluluqdan biri Əli - *radiyallahu anhu* – və onunla birlikdə olanlardır, digəri isə Muaviyə - *radiyallahu anhu* – və onunla birlikdə olanlardır”⁴³. Bu iki toplum arasında Siffin adlanan yerdə Hicri 36-cı ildə Zil Hiccə ayında döyüş baş verdi. Döyüşdə hər iki tərəfdən 70000 minə yaxın insan öldü. Zeyd b. Vəhb rəvayət edir ki: “Biz Xuzeyfə - *radiyallahu anhu* – nun yanında idik. O: “Din, Din qardaşlarımız çıxmış və bir-birilərinə qılınc qaldırmışlar. Siz nə düşünürsüz?” dedi. Biz: “Sən nə etməmizi əmr edirsən” dedik. O: “Əli - *radiyallahu anhu* – nun tərəfində olan qrupu tapın və onlarla olun. Çünki haqlı olan Əli - *radiyallahu anhu* – dur” dedi⁴⁴.

Xaricilər - Əli - *radiyallahu anhu* – ya qarşı çıxmalarıdır. Abdullah b. Şəddaf b. əl-Hadi rəvayət edir ki: «Sayı 12 minə yaxın, qəlbində mərəz olan Xəvariclər Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yolu ilə gedən Əlinin başçılıq etdiyi cəmaatdan Kufədən 2 mil uzaqlıqda olan

³⁸ Müsnəd 6/393, Kənzul-Ummal, “Fəthul-Bəri” 13/55, Heysəmi “Məcmuaz-Zəvaid” 7/234.

³⁹ “Mucəmul-Buldan” 2/314.

⁴⁰ “Fəthul-Bəri” 13/55, Əhməd, Əbu Yəla, Bəzzar, İbn Hibban, Həkim, əl-Albani “Səhihdə” 1/4, 5/223,233, H.475.

⁴¹ “Mustədrək” 3/120, “Fəthul-Bəri” 13/55, Heysəmi “Məcmuaz-Zəvaid” 7/234, “Musnəd” 6/52.

⁴² Fəthul-Bəri, Buxari “Fitən” 13/8, Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 13/12-13.

⁴³ “Fəthul-Bəri” 13/85.

⁴⁴ “Fəthul-Bəri” 13/85.

Hərura adlanan yerdə ayrılıb, ona qarşı çıxdılar və Əli - *radiyallahu anhu* – nu kafir saydılar. Əli - *radiyallahu anhu* – ilə Muaviyə - *radiyallahu anhu* – arasında döyüş uzandığı təqdirdə Muaviyə - *radiyallahu anhu* – nun tərəfdarları Quranın müshaflarını nizələrin ucuna taxaraq Əli - *radiyallahu anhu* – nun tərəfdarlarını Qurana tabe olmağa çağırdılar. Bizdən bir adam, sizdən də bir adam çıxardaqla dedilər. İnsanlar buna razı olduqda Muaviyə - *radiyallahu anhu* – tərəfdən Amr b. As - *radiyallahu anhu* –, Əli - *radiyallahu anhu* – tərəfdən isə Əbu Musa əl-Əşəri - *radiyallahu anhu* – çıxdı. Lakin Əli - *radiyallahu anhu* – İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – nun çıxmasını istəyirdi. Lakin bunu görən Urvə b. Uzeynə: «Allahın əmrində adamlarınızı hakim təyin edirsiniz, hökm ancaq Allahındır – deyərək döyüş hazırlığını görməyə başladılar. Əli - *radiyallahu anhu* – nəsihət etmək üçün İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – nu onların yanına göndərdi. Bunlar da İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – ilə Allahın kitabı üzərində üç gün mübahisə etdilər. Nəhayət onlardan 8 (4) min kişi geri döndü». Əbu Səid əl-Xudri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – qənimətləri payladığı zaman Bəni Təميم qəbiləsindən olan Zul Xuveysra adlı bir nəfər gəldi və: «Ey Allahın Rəsulu adil ol!» dedi. Peyğəmbər: «Vay sənin halına! Əgər mən adil olmasam kim adil ola bilər! Əgər mən adil olmasaydım (sən mütləq adil olmayan bir insana tabe olduğun üçün) əliboş qalardın və zərər çəkənlərdən olardın» deyərək buyurdu. Ömər: «Ey Allahın Rəsulu! İzin ver boynunu vurum» dedi. Peyğəmbər: «Onu tərək et, onun kimi onun dostları vardır ki, sizdən biriniz öz namazını onların namazı yanında, öz orucunu onların orucu yanında kiçik görür. Onlar Quranı oxuyacaqlar, lakin Quran onların boğazlarından aşağı enməyəcəkdir, onlar İslamdan oxun şikardan çıxması kimi çıxacaqlar. (Başqa rəvayətdə: Ox şikarın bədəninə sürətlə dəşib çıxdığı kimi dindən çıxacaqlar). Ovçu oxunun dəmirinə baxar orada qandan bir əlamət görməz, oxun taxta hissəsinə baxar yenə də orada bir əlamət tapmaz. Onların əlaməti qolu qadın döşü və ya yellənən ət parçası kimi olan qara kimsədir. Onlar (müsəlmanlar) arasında ayrılıq düşdüüyü zaman ortaya çıxarlar. Onları iki tayfadan haqqa ən yaxın olanı öldürər» deyərək buyurdu⁴⁵. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Axır zamanda bir qövüm çıxacaqdır ki, onlar Quranı oxuyacaqlar, lakin Quran onların boğazlarından aşağı enməyəcəkdir, onlar İslamdan oxun şikardan çıxması kimi çıxacaqlar. Onların əlamətləri başlarını qırmaq olacaqdır. Onlar həmişə mövcud olacaqlar. Onların axırıncısı Dəccəllə bərabər çıxacaqdır. Onlar məxluqatın ən şərli və ya məxluqatın ən şər

⁴⁵ Buxari 5057, 6930, Müslim 1066.

təbəqəsidir. Onlarla qarşılaşdığımız zaman onları öldürün»⁴⁶.

YƏHUDİ VƏ XRİSTİYANLAR KİMİ KEÇMİŞ ÜMMƏTLƏRİN YOLU İLƏ GETMƏK

Fitnələrdən biri də Yəhudi və Xristianların adətlərinə uymaq və onları təqlid etməkdir. Bəzi müsəlmanlar kafirləri təqlid etməkdə, onlara bənzəməkdə, onların əxlaqı ilə əxlaqlanmaqda və onları sevmələridir. Əbu Səid əl-Xudri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Həqiqətən siz əvvəlkilərin (sünnəsi – yolu), adət ən-ənələrilə gedəcəksiniz. Hər bir şeydə onlara qarış-qarış oxşamağa çalışacaqsınız. O, dərəcəyə qədər ki, onlardan biri kərtənkələ yuvasına girsə belə siz də onun ardınca girəcəksiniz». Biz: «Ya Rəsulullah! Sən Yəhudi və Xristianları nəzərdə tutursan?» deyə soruşduq. Peyğəmbər: «Onlardan başqa kimlər olacaq» deyə buyurdu⁴⁷.

YALANÇILARIN VƏ PEYĞƏMBƏRLİK İDDİASINDA OLANLARIN ORTAYA ÇIXMASI

Ortaya çıxan əlamətlərdən biri də **30** yaxın yalançının Peyğəmbərlik iddiasında olmasıdır. Onlardan bəziləri Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – həyatda ikən və səhabə zamanında ortaya çıxmış, günümüzdə də ortaya çıxmağa davam edir⁴⁸. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “**30** yaxın yalançı çıxmadiqca Qiyamət qopmaz. Bunların hamısı Peyğəmbər olduqlarını iddia edəcəklər”⁴⁹. Səvban - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətimdən olan qəbilələr bütələrə tapınaraq müşriklərə qatılmadiqca Qiyamət qopmaz. Şübhəsiz ki, mənim ümmətimdən otuzə yaxın yalançı çıxacaq. Onların hər birisi bir Peyğəmbər olduğunu iddia edəcəkdir. Mən isə Peyğəmbərlərin sonuncusuyam. Məndən sonra Peyğəmbər yoxdur»⁵⁰. Bu yalançılardan biri olan Musəyləmə Kəzzəb Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in həyatının son zamanlarında ortaya çıxmış və Peyğəmbərlik iddiasında olmuşdur. Peyğəmbər onunla yazışmış və Onu Kəzzəb olaraq adlandırmışdır. Ətrafına çox adam toplamış və müsəlmanlara çox pisliklər etmişdir. Nəhayət Əbu Bəkr - *radiyallahu anhu* – nun dövründə Yəməmə

⁴⁶ Musnəd 4/421, Nəsəi 7/119-121, Bəzzar «Mugnəd» 9/294, Həkim «Mustədrək» 2647, əl-Albani zəif.

⁴⁷ Buxari, Müslim, Əbu Davud 4333, 4334, Tirmizi 2219.

⁴⁸ “Fəthul-Bəri” 6/617.

⁴⁹ Fəthul-Bəri, Buxari “Mənəkib” 6/616, Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/45-46.

⁵⁰ Buxari, Müslim, Əbu Davud 4252, Musnəd 5/278, “Avnül-Mabûd” Şərhi, Ebu Davud 11/324, “Tuhfetul Ahvəzi” şərhi, Tirmizi 6/466, əl-Albani “Camius Sağir” 6/174, H.7295.

döyüşündə öldürülmüşdür. Daha sonra Yəməndən Əsvəd b. əl-Ənəsi Peyğəmbərlik iddiasında olmuş və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – vəfat etmədən öncə səhabə tərəfindən öldürülmüşdür. Yenə Səcah ismində Peyğəmbərlik iddiası edən qadın olmuş. Museyləmə ilə evlənmişdir. Lakin Museyləmə öldürüldükdə təkrar İslama qayıtmışdır. Daha sonra Zuleyha b. Xuveylid əl-Əsədi Peyğəmbərlik iddiasında olmuş daha sonra Tövbə edərək İslama dönmüşdür. Yenə də onlardan biri Həris əl-Kəzzəbdir. AbdulMəlik b. Mərvan xəlifəliyi zamanında öldürülmüşdür. Abbasi xəlifələri dövründə də bir çox yalançı Peyğəmbərlər çıxmışdır. Son əsirlərdə isə Hindistanda Mirzə Əhməd Qadyani ortaya çıxmış. Gözlənilən Peyğəmbər, Məsih olduğunu və İsa - *əleyhissəlam* - ın qeybə çəkilmədiyini və s. iddialarda olmuşdur. Səmura b. Cundəb - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – günəş tutulduğu zaman verdiyi xütbəsində buyurdu: “**30** nəfər yalançı çıxmadıqca Qiyamət qopmaz. Onların sonuncusu tək göz Dəccəldir”⁵¹. Xuzeyfə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Ümmətimdən **27** nəfər yalançı dəccəl çıxacaq. Onlardan **4** qadındır. Mən isə Peyğəmbərlərin sonuncusuyam. Məndən sonra Peyğəmbər yoxdur”⁵².

ƏMİNLİYİN ARTMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “İraq ilə Məkkə arasında səfər edən kimsə yolu azmaqdan başqa heç bir şeydən qorxmadiğı müddətdə Qiyamət qopmaz”. Səhabə zamanında müsəlmanların fəth etdiyi yerdə İslam və ədalət olduğu üçün bu hallar baş vermişdir. Mehdi və İsa - *əleyhissəlam* - ın zamanında da yer üzü ədalət və əmin-amanlıqla dolacaqdır. ***İnsəallah!***

HİCAZDAN ALOVUN ÇIXMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hicaz bölgəsində bir atəş çıxmadıqca Qiyamət qopmaz. Bu atəş Busradakı dəvələrin boyunlarını işıqlandıracaqdır»⁵³. Bu atəş 7-ci əsrin ortalarında **654**-cü ildə görsənmişdir. İmam Nəvəvi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bizim zamanımızda **654**-cü ildə Mədinədə bir atəş çıxdı. Mədinənin doğu tərəfində Harrənin arxasında böyük bir alov idi. Bu atəşi Şam və s. bölgələr görmüşdülər. Bu

⁵¹ İbn Hibban 7/102, Həkim 1/479, Beyhəqi 3/397, Müsnəd 5/16.

⁵² Müsnəd 5/396, Təborani 3026, “Əvsat” 5/327, Fəthul Bəri 13/87, “Cəmiü-Sağır” 4/97, H. 4134, Heysəmi “Məcməuz-Zəvaid” 7/332,532.

⁵³ Buxari «Fitən» 24, Müslim «Fitən» 42.

atəşin necə olduğunu Mədinəlilər mənə xəbər vermişdilər”⁵⁴. İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Busrada olan bədəvilərin bir çoxu Hicazda çıxan bu atəşin dəvələrin boyunlarını işıqlandırdığına şahid olmuşdular”⁵⁵. Qurtubu – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Məkkə və Busra dağlarından atəşin göründüyünü söyləmişdir”⁵⁶.

TÜRKLERLƏ DÖYÜŞ

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Siz ayaqqabıları keçə (dəridən) olan, gözləri kiçik, üzləri qırmızı, burunları kiçik (basıq), üzləri dəri ilə örtülmüş (dəri üstünə dəri örtülmüş qalxan kimi qalın dərili) olan Türklərlə savaşıma qədər Qiyamət qopmaz»⁵⁷. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Müsəlmanlar Türklərlə döyüşmədikcə Qiyamət qopmaz. Onlar üzlərini dəri ilə örtmüş bir qövmdür. Tükdən (dəridən) paltar və ayaqqabı geyinirlər”⁵⁸. Amr b. Sələbə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Geniş üzlü, elə bil ki, dəri üstünə dəri örtülmüş qalxan kimi qalın dərili bir qövmlə sizin döyüşünüz Qiyamətin əlamətlərindəndir”⁵⁹. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Siz Əcəmilərdən (ərəb olmayan) Huz (İranda yerləşən Əhvəzdə bir yerdir) və Kirmanla (Bir çox kənd və qəsəbəsi olan geniş bir ərazidir. Qərbində İran, Şərqində Xorasan, Cənubda isə İran dənizi vardır) döyüşmədikcə Qiyamət qopmaz. Onlar qırmızı üzlü, basıq burunlu, kiçik gözlüdürlər. Üzləri dəri üzərinə dəri örtülmüş kimi qalın dərili (ətli) və ayaqqabıları tüklüdür (dəridəndir)”⁶⁰.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – HAQQINDA HƏDİSLƏRİN UYDURULMASI

Əli, Ənəs b. Məlik, Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhum* – rəvayət edirlər ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Şübhəsiz ki, mənim ağzımdan yalan söyləmək başqasının ağzından yalan söyləmək

⁵⁴ Müslim Nəvəvi Şərhi 18/28.

⁵⁵ “Bidāyə Və Nihāyə” 1/14, 13/187-193.

⁵⁶ Təzkira” s:636.

⁵⁷ Fəthul Bəri 6/604, Buxari “Mənakib” 25, “Cihad” 95, Müslim “Fitən” 62, 2912, Əbu Davud 4303, Tirmizi 2216.

⁵⁸ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/37.

⁵⁹ Musnəd 5/70.

⁶⁰ Fəthul-Bəri, Buxari “Mənakib” 6/604.

kimi deyil. Hər kim söyləmədiyimi mənə qəsdli olaraq söyləyərsə atəşdən yerini hazırlasın»⁶¹.

TƏHLÜKƏSİZLİK ORQANLARI

Əbu Umamə - *radiyallahu anha* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Axır zamanda bu ümmət üçün əlində öküz quyuğu kimi qamçı olan adamlar çıxacaqdır. Gəlir əzab edər, gedir (yenə də) əzab verərlər (Başqa rəvayətdə: “Axır zamanda insanlara səhər axşam əzab verəcək təhlükəsizlik dəstələri (orqanları) olacaq. Onlardan olmayasan”⁶². Əbu Hureyrə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah - *sallallahu aleyhi və səlləm* - buyurdu: «Cəhənnəm əhlindən iki sinif insan var ki, mən onları dünyada ikən görməmişdirm. Bir qövəm inəyin quyuğu kimi qamçılarla insanları döyərlər. İkincisi isə qadınlar açıq-saçıq, yarım çılpaq geyinəcəklər, pozğun şeylərə meyl edəcəklər, başlarını (saçlarını) dəvənin boynundakı hörüklər kimi maili çıxacaqlar. Onlar Cənnətə daxil olmazlar və onun iyisini də duymazlar. Halbuki cənnətin iyi bu və bu qədər məsafədən hiss edilir»⁶³. Əbu Hureyrə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah - *sallallahu aleyhi və səlləm* - buyurdu: «Əgər ömrün uzun sürərsə çox keçməz ki, əlindəki öküz quyuğu kimi qamçılar olan qrupun insanlara durmadan əzab etdiklərini görəcəksən»⁶⁴. İbn Abbas – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah - *sallallahu aleyhi və səlləm* - buyurdu: «Sizin başınıza elə bir təhlükəsizlik orqanları gəlir Məcusilərdən daha pis olacaqlar»⁶⁵.

YALANIN ARTMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın mənim ümmətimdən elə bir insanlar çıxacaq ki, onlar nə sizin, nə də atalarınızın eşitmədikləri şeyləri danışacaqlar. Onlardan çəkinin»⁶⁶. Abdullah b. Amr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dənizdə Süleymanın qandalladığı şeytanlar vardır. Çox keçməz ki, onlar azad olarlar və insanlara öz Quranlarını oxuyarlar»⁶⁷.

---

⁶¹ Müslim.

⁶² Musnəd 5/250, “Camius Sağır” 13/317, H. 3560.

⁶³ Nəvəvi şərh, Müslim “Cənnət və Sifati” 17/190.

⁶⁴ Nəvəvi şərh, Müslim “Cənnət və Sifati” 17/190.

⁶⁵ Təbərani “Sağır” və “Əvsat” “Məcməuz-Zəvâid” 5/235.

⁶⁶ Nəvəvi şərh, Müslim “Müqəddimə” 1/78.

⁶⁷ Nəvəvi şərh, Müslim “Müqəddimə” 1/79-80.

ELMİN QALDIRILMASI, CAHİLLİK VƏ FİTNƏ- FƏSADIN ÇIXMASI

Ənəs b. Məlik - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın elm qaldırılacaq (cahillik yayılacaqdır)»⁶⁸. Şakik deyir ki, mən İbn Məsud və Əbu Musa - *radiyallahu anhum* – ilə birlikdə idim. Onlar Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in belə buyurduğunu rəvayət etdilər: “Qiyamətdən öncə elə bir günlər gələcək ki, elm qaldırılacaq, cahillik isə artacaqdır”⁶⁹. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Zaman qısalır, elm qaldırılır, fitnələr ortaya çıxır, simiclik artır və ölüm çoxalır”⁷⁰. İbn Batta – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Biz bu hədisdə söylənilən Qiyamətin əlamətlərindən elmin azaldığını, simicliyin artdığını, cahilliyin çoxaldığını, fitnələrin ortaya çıxdığını və ölümün çoxaldığını günümüzdə açıq-aydın görürük”⁷¹. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bu kimi şeylər gələcəkdə daha da artacaqdır. Elmin qaldırılmasıyla birlikdə cahilliyin yayılması buna işarədir. O, anda alimlərin olması bu hadisələrin baş verməsinin qarşısını ala bilməyəcəkdir. Çünki o, vaxt cahillər alimləri başa düşməzlər”⁷². Abdullah b. Amr b. əl-As - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Həqiqətən də Allah elmi insanlardan almaz. Lakin elmi insanların ruhlarını almaqla elmi onlardan qaldırır. Beləki heç bir alim qalmadıqda insanlar özləri üçün cahilləri başçılar təyin edirlər. Onlar da sual verildikdə elmsiz olaraq fətva verərlər. Bununla həm özləri zəlalətə düşər, həm də başqalarını zəlalətə salarlar”⁷³. Burada olan elmdən qəsd Quran və Sünnədi. O, da Peyğəmbərlərin miras olaraq buraxdıqları elmdir. Çünki alimlər Peyğəmbərlərin varisləridir. Onların yox olmasıyla elm də yox olar, sünnətlər unudular, bidətlər çoxalar və cahillik artar. Bu ümmətin alimləri səhabələr, tabiinlər və onlara tabe olanlardır. Ən xeyirli əsr onların zamanı idi. İmaran b. Hüseyn - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətimin ən xeyirliləri mənim zamanımdakılardır. Sonra onların ardınca gələnlərdir». Səhabə deyir ki, bilmirəm iki, yoxsa üç nəsil zikr etdi...»⁷⁴. Elm azalmağa davam etdikcə

⁶⁸ Fəthul-Bəri, Buxari “Elm” 1/178, Nəvəvi Şərhi, Müslim “Elm” 16/222.

⁶⁹ Fəthul-Bəri, Buxari “Fitnə” 13/13.

⁷⁰ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Elm” 16/222,223.

⁷¹ “Fəthul-Bəri” 13/16.

⁷² “Fəthul-Bəri” 13/16.

⁷³ Buxari 100, Müslim 2673.

⁷⁴ Buxari, Nəvəvi Şərhi, Müslim «Fitnə» 42, “Səhabənin Fəzilətləri” 16/86.

cahillikdə çoxalır. Huzeyfə b. Yəmən - *radiyallahu anhu* – deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günü İslam paltarın naxışları silinib yox olduğu kimi silinib yox olacaqdır. Belə ki, (yer üzündə) nə orucun, nə namazın, nə həccin, nə də sədəqənin nə olduğu bilinməyəcəklər. Allah bir gecədə Quranı qaldıracaq və yer üzündə ondan bir ayə belə qalmayacaqdır. O, zaman insanlardan yaşlılar və böyükler qalacaqlar və deyəcəklər: «Biz babalarımızın bu kəlməni: **«Lə İlahə İllallah»** - söylədiklərini eşitdik. Buna görə də biz də onu söyləyirik». «Bu sözlər onları Cəhənnəmdən qurtaracaq» və üç dəfə təkrar etdi»⁷⁵. Ənəs b. Məlik - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yer üzündə Allah, Allah kəlməsi itməyəndək Qiyamət qopmaz»⁷⁶. İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bu hədisin iki mənası vardır: 1. Kimsə pislikdən çəkəndirməz, pisliliyi edən bir kimsəni gördüyü zaman ona mane olmaz. Buna görə də: Allah, Allah! Deyilməz. 2. Allah bilinməz, yer üzündə adı belə çəkilməz. Bu da insanlığın yox olduğu, inkar, üsyan, fitnə, fəsadın çox olduğu zamanda olur»⁷⁷. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yer üzündə **Lə İlahə İllallah** deyildiyi müddətdə Qiyamət qopmayacaqdır»⁷⁸. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allah, Allah deyən bir adamın üzərinə Qiyamət qopmayacaqdır»⁷⁹. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Zaman içində bir gün olsun belə **Lə İlahə İllallah** deyən kimsə şübhəsiz ki, Cəhənnəmdən çıxacaqdır»⁸⁰. İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – deyir ki: “Quran aranızdan qaldırılaraq bir gecədə yox olur və insanların qəlblərindən gedər. Ondan heç bir əsər-ələmət qalmaz»⁸¹.

ÖLÜM HADİSƏLƏRİNİN ARTMASI

Auf b. Məlik, İbn Ömər - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günündən qabaq altı hadisəni gözləyin: «Ümmətimin ölüm xəstəliyinə tutulmasıdır. Belə ki, qoyun qırxarkən yunlarının yerə düşdüyü kimi insanlar da yerə düşüb öləcəklər»⁸². İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki,

⁷⁵ İbn Məcə 4049, Həkim 8460, 8646, İbn Həcər «Fəthul Bəri» 13/16, əl-Albani «Səhih Hədislər Silsiləsi» 87, «Səhih Cəmius Səğir» 7933,8077.

⁷⁶ Nəvəvi Şərhi, Müslim “İmân” 2/187.

⁷⁷ “Nihayə” 1/186.

⁷⁸ Əhməd 3/268.

⁷⁹ Əhməd 3/162.

⁸⁰ Əhməd 3/29.41.

⁸¹ Təbərāni, Heysəmi “Məcəmauz-Zəvāid” 7/329-330, İbn Həcər “Fəthul-Bəri” 13/16.

⁸² Buxari «Cizyə» 15.

Qiyamətdən öncə *Xarc* günləri gəlir. O, günlərdə elm yox olur, cəhalət çoxalır” dedi. Əbu Musa: “*Xarc* - Həbəşi dilində mənası adam öldürməkdir” dedi⁸³. Əbu Hureyrə, Əbu Musa əl-Əşəri - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın *Xarc* çoxalacaqdır» Biz: «*Xarc* nə deməkdir?» deyə soruşduq. O: «Ölüm hadisələrinin çoxalması, adam öldürməkdir». Səhabə: “Biz bir ildə (döyüzlərdə) 70 mindən çox adam öldürürük. Bundan daha çox öldürəcəyik?” dedi. Peyğəmbər: “Bu sizin müşrikləri öldürməyiniz deyildir. Bu sizin bir-birinizi öldürməyinizdir” deyə buyurdu. Səhabə: “Bunu etdiyimiz zaman aqlımız yerində olarmı?” dedi. Peyğəmbər: “O, gün insanların çoxunun ağı yerində olmaz. Onların yerinə boş başlı insanlar gəlir. Hamısı özlərini (böyük, alim) sayarlar. Lakin onlar heç bir şeydirlər” deyə buyurdu⁸⁴. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qəlbim əlində olan Allaha and olsun ki, ölən nə üçün öldürdüyünü, öldürülən də nə üçün öldürüldüyünü bilmədikcə Qiyamət qopmaz». Biz: «Bu necə olacaq?» deyə soruşduq. O: «Bu elə qətlər olacaq ki, ölən də öldürülən də Cəhənnəmə düşəcəkdir»⁸⁵. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Zaman qısalacaq, elm yox olacaqdır. Fitnələr meydana gələcəkdir. *Karğəşa* çoxalacaqdır». Səhabələr: «*Karğəşa* nədir? Ya Rəsulallah!» dedilər. Peyğəmbər: «Öldürmədir, öldürmə! (Başqa rəvayətdə: «*Karğəşa* – insan yanında əyləşən yoldaşına güvənməyəcəkdir)»⁸⁶. İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günü Allahın ilk haqq-hesab etdiyi şey qanla əlaqəsi olan şeylərdir»⁸⁷. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «*Xarc* və *Mərc* vaxtlarında edilən ibadət mənim yanımda hicrət etmək kimidir»⁸⁸. Sadaqa b. Musənnə Rabah b. Həris, Əbu Burdə - *radiyallahu anhu* – yolu ilə gələn hədisdə deyir ki: “Ziyadın əmirliyi zamanı bazarda olarkən dəhşətdən əlimi digərinin içinə çırpıdım. Ənsardan atası səhabə olan biri: “Nə üçün belə təəcübləndin ey Əbu Burdə?” dedi. Mən: “Dini bir, Peyğəmbər bir, döyüşü bir, Həcci bir, döyüşdükləri bir olan qövmlərini öldürməyi necə halal sayırlar?”

⁸³ “Fəthul-Bəri”, Buxari “Fitən” 13/14.

⁸⁴ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/13, Musnad 4/414, İbn Məcə “Fitən” 2/1309 H. 3959, Şərhus-Sünnə 15/28-29 H. 4234, əl-Albani “Camius-Sağir” 2/193, H. 2043.

⁸⁵ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/35.

⁸⁶ Buxari, Müslim.

⁸⁷ Buxari, Müslim.

⁸⁸ Müslim.

dedim. Mənə: “Heç təəccüblənmə. Atam mənə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in belə buyurduğunu rəvayət etdi: “Mənim ümmətim bağışlanmış bir ümmətdir. Axirətdə hesab və əzab görməzlər. Onların əzabı öldürmə, zəlzələ və fitnədir”⁸⁹.

QƏBİRDƏKİLƏRƏ QİBTƏ EDİLMƏSİ

Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət qopmaz o, vaxta qədər ki, qəbrin yanından keçən insanlar – «Kaş ki, onun yerində mən olaydım» deməyincə⁹⁰. Xuzeyfə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İnsanlar üçün elə bir zaman gələcək ki, Dəccəlin çıxmasını istəyəcəklər”. Mən: “Nə üçün Ya Rəsulullah!” dedim. Peyğəmbər: “Çətinlik və sıxıntılırla üzləşdikləri üçün” deyərək buyurdu⁹¹.

BƏLALARIN VƏ FİTNƏLƏRİN ARTMASINDAN İNSANIN ÖLMÜŞ BİRİSİNİN YERİNDƏ OLMASINI TƏMƏNNA ETMƏSİ

Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ruhum əlində olan Allaha and olsun! İnsan qəbrin yanından keçərkən (borca görə deyil sadəcə bəlalara görə) özünü toza çırpıb – «Kaş ki, qəbrdə mən olardım» deməyincə Qiyamət qopmaz⁹². İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – deyir ki: “Sizin üzərinizə elə bir zaman gələcək əgər sizdən birisi ölümü tapsa onu alar. Şairin dediyi kimi: “Bu həyatın dadı qalmadı, ölümü satan varsa mən alım onu”⁹³.

ANİ ÖLÜMÜN ARTMASI

Ənəs b. Məlik - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «...Ani ölümün çoxalması Qiyamətin əlamətlərindəndir»⁹⁴.

---

⁸⁹ Həkim “Mustədrək” 4/253-254, “Səhih Hədislər” 2/684-686, H. 959, Musnəd 4/410, “Camius-Sağir” 2/104, H. 1734.

⁹⁰ “Fəthul-Bəri”, Buxarî “Fitən” 13/81,82, Nəvəvi şərhi, Müslim “Fitən” 18/34.

⁹¹ Təbərâni “Əvsat”, “Məcməuz-Zəvâid” 7/284-285.

⁹² Nəvəvi şərhi, Müslim “Fitən” 18/34.

⁹³ “Feyzul-Kadir” 6/418.

⁹⁴ Heysəmi “Məcməuz-Zəvâid” 7/325, “Təbərâni “Sağir” və “Əvsat”, əl-Albâni “Camius-Sağir” 5/214, H. 5775.

ZƏLZƏLƏLƏRİN VƏ XƏSTƏLİKLƏRİN ÇOXALMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Zəlzələlərin sayı çoxalmadıqca Qiyamət qopmaz»⁹⁵. Sələmə b. Nufeyl əs-Səkuni - *radiyallahu anhu* – deyir ki, biz Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanında oturmuşduq... Qiyamətdən öncə yoxlucu xəstəliklər olacaq. Sonra isə illərlə zəlzələlər sürər” deyər buyurdu⁹⁶. Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Hər hansı bir qövmdə zinakarlıq artarsa Allah onları taunla və başqa bir xəstəliklə cəzalandırar. Elə bir xəstəlik ki, bundan qabaq bu haqda eşitməyiblər»⁹⁷.

KİŞİLƏRİN SAYCA AZALMASI VƏ QADINLARIN ÇOXALMASI

Ənəs - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, sizə bir hədis söyləyəcəyəm. Onu məndən başqa kimsə sizə başa salmaz. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in belə buyurduğunu eşitdim: “Elmin azalması, cahilliyyənin artması, qadınların çoxalması, kişilərin azalması Qiyamətin əlamətlərindəndir. Belə ki, bir kişiylə 50 qadın düşər”⁹⁸. Əbu Musa - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki: “Qırx qadının bir kişiylə tabe olduğunu və onu saxladığı görülür”⁹⁹.

İNSANLARIN GÖZ QABAQLARINDA ZİNANIN ARTMASI

Nəvvas b. Səman - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yer üzündə insanların şərilləri qalar. Onlar orada heç bir kəsdən utanmadan eşşəklərin bir-biri ilə cinsi əlaqədə olduqları kimi qadın kişi bir-birləri ilə cinsi əlaqədə olurlar. Qiyamət də onların üzərində qopar»¹⁰⁰. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qəlbim əlində olan Allaha and olsun! Bu ümmət məhv olmaz o, vaxta

⁹⁵ “Fəthul-Bəri”, Buxari “Fitən” 13/81,82.

⁹⁶ Musnəd 4/104, Heysəmi “Məcməuz-Zəvaid” 7/306.

⁹⁷ İbn Məcə.

⁹⁸ Fəthul-Bəri, Buxari “Elm” 1/178, Nəvəvi şərh, Müslim “Elm” 16/221, Tirmizi 6/448, H. 2301.

⁹⁹ “Fəthul-Bəri” 1/179.

¹⁰⁰ Nəvəvi şərh, Müslim “Fitən” 18/70.

qədər ki, bir kişi qadını yolda uzada və o, günün ən xeyirli insanları isə: «Yaxşı olardı ki, sən o divarın arxasında gizlənərdin» deyəcəklər¹⁰¹.

İÇKİNİN, ZINANIN ARTMASI VƏ BUNLARIN HALAL QƏBUL EDİLMƏSİ

Ənəs - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın zinakarlığın, içkilərin artması (çoxalması) olacaqdır»¹⁰². Əbu Məlik əl-Əşəri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətimdən zinanı, ipəyi, içkini və musiqi alətlərini halal qəbul edən insanlar çıxacaq»¹⁰³. Səhl b. Səd - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın pozğunluq, iflas və çirkinlik baş alıb gedəcəkdir». Biz: «Ey Allahın Rəsulu! Bu nə vaxt olacaqdır?» deyə soruşduq. O: «Musiqi alətlərinin və qadın müğənnilərinin çoxaldığı vaxt!» deyə buyurdu¹⁰⁴. Ubadə b. Sabit - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətimdən bir qism insanlar olacaq ki, içki içib onu başqa adla adlandıracaqlar»¹⁰⁵.

MUSİQİ VƏ ÇALĞI ALƏTLƏRİNİN ÇOXALMASI

Səhl b. Səd - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın pozğunluq, iflas və çirkinlik baş alıb gedəcəkdir». Biz: «Ey Allahın Rəsulu! Bu nə vaxt olacaqdır?» deyə soruşduq. O: «Musiqi alətlərinin və qadın müğənnilərinin çoxaldığı vaxt!» deyə buyurdu¹⁰⁶. Ənəs b. Məlik, İmran b. Huseyn - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bu ümmətin içərisində yerə batırılma (yəni zəlzələ), göydən daş yağma və surət dəyişməsi (heyvana çevrilmə) olacaqdır. Səhabələr: «Nə zaman Ey Allahın Rəsulu?» deyə soruşdular. Nə vaxt ki, içki içiləcək, qadın müğənnilər (cariyələr) və musiqi alətləri (**Ud**) (**Bərabit** – Uda bənzəyən (simli alət) bir çalğı alətidir. Buna səbəb bunu çalan kimsənin bu aləti köksünün üzərinə qoymasıdır. Köks də **Bər** deməkdir) zühur edəcəkdir»¹⁰⁷.

¹⁰¹ Əbu Yəla, əl-Heysəmi 7/331.

¹⁰² Fəthul-Bəri, Buxari “Elm” 1/178, Nəvəvi şərh, Müslim “Elm” 16/221.

¹⁰³ Fəthul-Bəri, Buxari “Əşribə” 10/51.

¹⁰⁴ İbn Məcə, əl-Albani səhih.

¹⁰⁵ İmam Əhməd, İbn Məcə, əl-Albani səhih.

¹⁰⁶ İbn Məcə, əl-Albani səhih.

¹⁰⁷ Tirmizi 2212,2213, əl-Albani «Səhih Silsilə» 2203, Təhrimu alatit Tarab s. 78, İbn Əbu Dunya «Zəmmul Mələhi», İbnu Əsakir «Tarixu Dəməşk» 12/582.

FAİZİN (SƏLƏMÇİLİYİN) ÇOXALMASI

İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Qiyamətdən öncə % çoxalır”¹⁰⁸. Əbu Hureyrə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “İnsanların üzərinə elə bir vaxt (zaman) gələcək ki, artıq insanı qazancının halal və ya haram yolla olması maraqlandırmayacaq”¹⁰⁹.

ƏMANƏTƏ XƏYANƏTİN ARTMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir nəfər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən soruşdu: «Qiyamət nə vaxt qoracaq?» O: «Əmanət qaldırılacağı zaman siz Qiyaməti gözləyin» deyərək buyurdu. O, kişi: «Əmanət nə vaxt qaldırılacaq?» Peyğəmbər: «Layiq olmayan insana əmanət verildisə əmanət korlanmış olar» deyərək buyurdu¹¹⁰. **Əmanət** – xəyanətin ziddidir. **“Biz əmanəti (Allaha itaət və ibadəti, şəri hökmləri yerinə yetirməyi) göylərə, yerə və dağlara təklif etdik. Onlar ona yüklənməkdən (götürüb özləri ilə daşımaqdan) qorxub çəkildilər. Ona insan yükləndi. Həqiqətən, o çox zalım, çox cahildir. (İnsan bu ağır əmanəti götürməklə özünə zülm etdi və cahilliyi üzündən onun çətinliyini, ağır nəticəsini bilmədi)”**. (*əl-Əhzab* 72). Alimlər əmanəti bir çox mənalarda açıqlamışlar. 1) **Tövhid** – çünki o, qulun yanında qoruması lazım olan bir əmanətdir. 2) **Əməl** – qulun qoruması lazım olan bir əmanətdir. Əmanət dinin əmrlərini yerinə yetirmək və qadağalarından qaçmaqdır¹¹¹. Xuzeyfə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bizə iki hədis rəvayət etdi. Onlardan birini gördüm, ikincisini isə gözləyirəm. Birinci - əmanətdir. İnsanların (saleh kimsələrin) qəlblərinin dərinliyinə enər. Sanki o, insanlar Quran və Sünnəni bilirlər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bizə əmanətin qaldırılmasından da danışdı. Bir kimsə yatar və əmanət onun qəlbindən (hafizəsindən) silinib alınar. Əmanətin əsəri, rəngi solğun bir nöqtə halında yanıq yeri kimi qalır. Sonra həməən şəxs bir də yatdığı zaman əmanətin qalan qismi də alınır. Bunun da izi əməksevər bir kimsənin ovcundakı qabarcıq (suluq) kimi yeri qalar. Belə ki, əmanət sənin ayağına saldıq bir közün düşdüyü yeri şişirdib sənini onu qabarcıq (suluq) halında gördüyün kimidir. Halbuki bu qabarcıqda (suluqda) həyata təsir bir şeylər yoxdur. Bu şəkildə insanlar bir-birilərilə alış-veriş etməkdə

¹⁰⁸ Munzirî “Tərgib və Tərhib” 9/3.

¹⁰⁹ Buxari 2059, Nəseî “Buyu” 7/243.

¹¹⁰ Fəthul-Bəri, Buxari “Rikâk” 11/333, Müslim.

¹¹¹ Əhkamul Quran 3/1588,1589, Nəvəvi Şərh Müslim 2/168, İbn Kəsir 6/477, Fəthul Bəri 11/33.

sabahlayarlar. (Heç kimsə əmanəti kim ödəyər deyə bir kimsə tapmaz). Belə ki: “(Gah) Filan oğulları içində əmin bir kimsə vardır (əmanəti ona verək)” deyərlər. Yenə o, kimsə üçün: “O, nə ağıllı, nə tədbirli, nə də cəsur bir kimsədir” deyərlər. Halbuki o, kimsənin qəlbində xardal dənəsi qədər iman yoxdur. Xuzeyfə: “Mən elə bir zamanda yaşadım ki, o dövüdə biri ilə alış-veriş etdikdə heç narahat olmazdım. (Alış-veriş) edəcəyim kimsə müsəlmandırsa onu İslamı (xəyanət) etməkdən çəkindirərdi. Əgər (alış-veriş) edəcəyim kimsə Xristian və Yəhudidirsə onu yaşadığı yerin vəlisi xəyanətdən çəkindirər. Bu gün isə mən filan və filankəsdən başqa heç kəslə alış-veriş edə bilmirəm”¹¹².

QUL QADININ ÖZ AĞASINI DOĞMASI, KASIBLARIN VARLANIB HÜNDÜR BİNALAR TİKMƏKDƏ BİR-BİRLƏRİ İLƏ YARIŞMALARI

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən Qiyamətin əlamətləri haqqında soruşan Cəbrailə belə cavab vermişdir: «Qul qadın öz ağasını doğması, ayaq yalın, cılpaq, cobanların hündür bina tikməkdə bir-birləri ilə yarışmaları»¹¹³. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Qulun xərclədiyini hər bir şeydə əcr vardır. Lakin bina bundan müstəsna”¹¹⁴. Əbu Hureyrə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “İnsanlar binaları qat-qat yüksəltmədikcə Qiyamət qopmaz”¹¹⁵. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Axır zamanda cariyələr hədisdə işarə edilən tərbiyə edilənlər olacaqlar. Çünki cariyələr azad qadınlardan ayrı olaraq güclü adamların himayəsində olacaqlar. Buna görə də hədisdə: “...Ayaq yalın, cılpaq, cobanların hündür bina tikməkdə bir-birləri ilə yarışmaları” ləfzi ilə zikr edilmişdir”¹¹⁶.

İNSANLARIN YALNIZ TANIDIQLARI KİMSƏLƏRƏ SALAM VERMƏLƏRİ

İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətin əlamətlərindən biri də insanların yalnız tanışlıq xatirinə bir-biri ilə salamlaşmalarıdır»¹¹⁷.

---

¹¹² “Fəthul-Bəri”, Buxari “Rikâk” 11/333, “Fitən” 13/38.

¹¹³ Buxari, Müslim.

¹¹⁴ əl-Albani «Cəmius Səhih» 4442.

¹¹⁵ Fəthul-Bəri, Buxari “Fitən” 13/81,82.

¹¹⁶ “Fəthul-Bəri” 1/122-123.

¹¹⁷ İmam Əhməd “Müsənəd” 5/326, Əhməd Şakir “Səhih”.

ELİMSİZ KİMSƏLƏRİN FƏTVA VERMƏLƏRİ

Abdullah b. Mubarək, Əbu Umeyyə əl-Cuməhi - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Üç şey Qiyamətin əlamətlərin-dəndir. Elimsiz kimsələrdən fətva almaq...”¹¹⁸. Abdullah b. Mubarək – *rahmətullahi aleyhi* - elimsiz kimsələrin kim olduğu barədə soruşdu. O: “Öz ağllarına görə fətva verənlərdir” dedi. Başqa rəvayətdə: “Onlar bidət əhli olanlardır” dedilər. İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – deyir ki, insanlar Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələrindən və böyük şəxslərdən elm aldıkları müddətdə yaxşı olurlar. Kiçiklərdən elm almağa başladıda görüşlər ayrılır və ayrılığa düşərlər” dedi¹¹⁹.

YALAN ŞAHİDLİYİN ÇOXALMASI, HAQQ ŞAHİDLİYİN GİZLƏDİLMƏSİ

İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət qopmazdan əvvəl insanlar yalan şahidlik edəcəklər və həqiqəti gizlədəcəklər»¹²⁰. Əbu Bəkrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizə böyük günahların ən böyüyündən xəbər verimmi? deyib bu sözü üç dəfə təkrar etdi. Səhabələr: «Bəli, ya Rəsulallah!» dedilər. Peyğəmbər: «Allaha şərikin qoşmaq və ana-ataya üsyan etmək» deyə buyurdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – uzanmış halda durub oturdu və: «Yalan söz, yalan şahidlik! deyə bu sözləri o, qədər təkrar etdi ki, (öz-özümə) kaş ki, susaydı dedim»¹²¹.

QOHUMLUQ ƏLAQƏLƏRİNİ KƏSMƏYİN, QONŞULUQ MÜNASİBƏTLƏRİNİN PİSLƏŞMƏSİNİN ÇOXALMASI

Abdullah b. Amr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ədəbsizlik, həyasızlıq, qohumluq əlaqələrinin kəsilməsi və qonşuluq münasibətlərinin pisləşməsi çoxalmadıqca Qiyamət qopmaz»¹²². İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Qiyamət qopmadan öncə qohumluq münasibətləri kəsilir”¹²³. Əbu

¹¹⁸ “Zühd” s: 20-21, H. 61, “Fəthul-Bəri” 1/143, əl-Albâni “Camius-Sağir” 2/243, H. 2203.

¹¹⁹ “Zühd” s: 281, H. 815, Təbərâni “Kəbir” və “Əvsat”, AbdurRazzaq “Musannəf” 11/347, H. 20446.

¹²⁰ İmam Əhməd “Musnəd” 5/333, “İbn Kəsir “Təfsiri” 6/140, “Fəthul-Bəri” 5/262.

¹²¹ Buxari 2654, Müslim 87.

¹²² İmam Əhməd “Musnəd” 10/26-31, Əhməd Şakir “Səhih”, Həkim “Mustədrək 1/75-76.

¹²³ Musnəd 5/333, Əhməd Şakir “Səhih”.

Hureyrə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Uca və Böyük olan Allah məxluqatı yaratdıqdan sonra yaratma işi tamam olduqda **Rahim** – qohumluq bağı ayağa qalxdı». Allah: «Dur! Söylə nə istiyirsən?» deyərək buyurdu. Rahim: «Mənim bu qalxmağım qohumluq əlaqələrini kəsməkdən Sənə sığınanın qalxmasıdır». Allah: «Sənə yaxşılıq edənə yaxşılıq etməklə və səndən yaxşılığı kəsəndən yaxşılığımı kəsməyimlə razı deyilsənmi?». Rahim: «Razı oluram Ey Rəbbim!» dedi. Allah: «Bu höküm sənidir». Sonra Əbu Hureyrə – *radiyallahu anhu* – dedi ki, istəsəniz bu ayəni oxuya bilərsiniz: «**Əgər (Peyğəmbərdən) üz döndərsəniz sizdən yer üzündə fətinə-fəsad törətmək və qohumluq tellərini qırmaq gözlənilməzmi**» (*Məhəmməd 22*)»¹²⁴. Əbu Şureh – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allaha and olsun ki, iman gətirməz! Allaha and olsun ki, iman gətirməz! Allaha and olsun ki, iman gətirməz!». Səhabələr: «Kim Ey Allahın Rəsulu!» deyərək soruşdular. Peyğəmbər: «Qonşusu şərindən əmin olmayan kimsə»¹²⁵. Əbu Hureyrə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qonşusu şərindən əmin olmayan kimsə Cənnətə girməz»¹²⁶.

YAŞLILARIN GƏNCLƏRƏ BƏNZƏMƏSİ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Axır zamanlarda saç və saqqalını göyərçin sinəsi kimi qara rəngə boyayan insanlar olacaqdır. Onlar Cənnətin qoxusunu da belə duymayacaqlar»¹²⁷. İbnul Covzi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bu hədisdə “**Cənnətin qoxusunu almazlar**” sözünün mənası boyama səbəbinə görə deyildir, onlarda olan pis bir əməl və etiqada görədir. Eynilə Xəvariclərin özəlliklərindən saçlarını keçəl qırxmalarıdır. Belə ki, saçı keçəl qırmaq haram deyildir”¹²⁸. İbnul Covzi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Səhabə və tabiindən bir çox kimsə saç və saqqalarını boyamışlar. Həsən, Hüseyn, Sad b. Əbu Vaqqas – *Allah onlardan razı olsun* - onlardandır. Tabiirlərdən də bir çoxları saçlarını keçəl qırxmışlar”. Buna görə də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – saç və saqqalını qara rəngə boyamağı qadağan etmişdir. Əbu Kuhafə saç-saqqalı ağarmış halda Məkkənin fəthi günü Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına

¹²⁴ Buxari «Ədəbul Mufrad» 50.

¹²⁵ Fəthul Bəri 10/443.

¹²⁶ Buxari «Ədəbul Mufrad» 121.

¹²⁷ Əbu Davud 4/319, əl-Albani «Səhihul Cəmi» 8153.

¹²⁸ “Mövzuat” 3/55.

gətrilir. Peyğəmbər: «(Saç-saqqalını qəsd edərək) bunu bir şeylə dəyişdirin və (bu işdə) qara rəngdən çəkinin»¹²⁹.

VAXTIN SÜRƏTLƏ GETMƏSİ

Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Zaman qısalmaıdıqca Qiyamət qopmaz»¹³⁰. Əbu Hureyrə, Ənəs - *radıyallahu anhm* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Vaxt sürətlə getməyəənə qədər Qiyamət qopmaz. İl aya, ay həftəyə, həftə günə, gün saata, saat da xurma yarpağının yanıb kül olması qədər olacaqdır»¹³¹. Zamanın qısalmasıyla bağlı alimlərin dəyişik görüşləri vardır: 1. Bundan qəsd zamandakı bərəkətin az olmasıdır. 2. Bundan qəsd Mehdi və İsa - *aleyhissəllam* - in zamanında olacaq həyatın insanlara xoş gəlməsi, əminliyin və ədalətin artmasıdır. Buna görə də uzun olsa da belə xoş günlərin insanlara qısa gəlməsi, qısa da olsa acı günlərin onlara uzun gəlməsidir. 3. Bunda qəsd o, zamanda uzaqda yaşayan insanların sürətli vasitələrlə tez bir zamanda istədikləri yerə getmələridir. 4. Dəcəəl çıxdığı vaxt günlərin uzun olduğu kimi, qısa da olacaq¹³².

İNSANLARIN BİR-BİRİNƏ OLAN İNAMININ İTMƏSİ

Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İnamın itdiyi zaman Qiyaməti gözləyin»¹³³.

ALIŞ-VERİŞ YERLƏRİNİN BİR-BİRİNƏ YAXIN OLMASI

Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Fitnələr çıxmadıqca, yalan çoxalmadıqca və alış-veriş mərkəzləri bir-birinə yaxın olmadıqca Qiyamət qopmaz”¹³⁴.

MƏSCİDLƏRİN VƏ QURANIN BƏZƏDİLMƏSİ

Ənəs - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İnsanlar bir-birlərinin qarşısında məscidlərlə

¹²⁹ Müslim 3/1663.

¹³⁰ Fəthul-Bəri, Buxari “Fitən” 13/81.82.

¹³¹ İmam Əhməd “Musnəd” 2/537-538, Tirmizi, əl-Albani “Camius-Sağir” 6/175, H. 7299.

¹³² Məalimus-Sünnə” 6/141-142, “Camiul-Usül” 10/409. “Fəthul-Bəri” 13/16, “Muxtəsər Sünnən Əbu Davud”, Münzir 6-142, “İslam Etiqadı” Seyyid Sabıq s:247.

¹³³ Buxari.

¹³⁴ Musnəd 2/519, Heysəmi “Məcmauz-Zəvaid” 7/327.

öyünmədikcə Qiyamət qopmaz»¹³⁵. Ənəs - *radiyallahu anhu* – deyir ki, insanlar məscidlərlə öyünəcək və onları az-az ziyarət edəcəklər. Onlar məscidləri bəzəməklə öyünəcəklər». İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – deyir ki: “Siz məscidləri Yəhudilərin və Xaçpərəstlərin etdikləri kimi bəzəyəcəksiniz»¹³⁶. Əbu Dərdə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Əgər siz məscidləri və Quran vərəqlərini bəzəməyə başlasanız onda siz məhv olacaqsınız»¹³⁷. Ömər - *radiyallahu anhu* – məscidi inşa edərkən deyir: “Sən sadəcə insanları yağışdan qoru. Nə badə (məscidləri) al-sarı rəngə boyamaqla bəzəyib insanları fitnəyə salma»¹³⁸. Məscidləri yaşatmaq onları bəzəməklə deyildir. Məscidləri yaşatmaq orada namaz qılmaq və Allahu zikr etməklə olur. Məscidlər insanları yağışdan, istidən və soyuqdan qorumaq üçün tikilib. Şafiilər deyirlər ki: “Kəbə daxil olmaqla məscidləri qızıl və gümüşlə bəzəmək haram, digər bəzəklərlə bəzəmək isə məkrühdür»¹³⁹.

AXŞAM GÖRSƏNƏN HİLALIN UZUN MÜDDƏT QALMASI

İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Axşam görsənən Təzə ayın göydə qalma müddətinin uzanması Qiyamətin əlamətlərindəndir»¹⁴⁰. Əbu Hureyrə, Ənəs - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Təzə ayın göydə qalma müddətinin uzanması Qiyamət əlamətlərindəndir. Hilal ay bir gecə görsənəndə: “İki gecə görsəndi” deyilər.¹⁴¹

YUXULARIN ÇİN ÇIXMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Vaxtın sürətlə getməsindən müsəlmanların yuxuları demək olar ki, onları aldatmayacaqdır. Xeyirli yuxular görün kimsə ən xeyirli insan sayılacaq. Müsəlmanın yuxuları Peyğəmbərliyin qırx beşdə biridir (Başqa rəvayətdə: Qırx altıda biridir, yetimşdə biridir)»¹⁴². Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu:

¹³⁵ İmam Əhməd “Müsənəd” 3/134, əl-Albani səhih “Sahihul-Cami” 6/174, H. 7298.

¹³⁶ Buxari.

¹³⁷ Həkim, Tirmizi, əl-Albani «Səhih Hədislər Silsiləsi» 3/337, H. 1351, Camius-Sağir” 1/220, H. 599.

¹³⁸ Fəthul-Bəri, Buxari “Salât” 1/539.

¹³⁹ “Feyzul-Qadîr” 1/367.

¹⁴⁰ Təbərâni “Kəbir”, Heysəmi “Məcməuz-Zəvâid” 3/146, əl-Albâni “Camius-Sağir” 5/213-214, H. 5774.

¹⁴¹ Təbərâni “Sağir”, Heysəmi “Məcməuz-Zəvâid” 3/146, 7/325, əl-Albâni “Camius-Sağir” 5/214, H. 5775.

¹⁴² Buxari, Müslim.

«Xeyirli yuxu Allahdan, şərr yuxu isə şeytandandır. Biriniz xoşlamadığı çirkin bir yuxu görərsə həməən sol tərəfinə üç dəfə tufürsün. Sonra da o, yuxunun şərrindən Allaha sığinsın (Başqa rəvayətdə: Hansı tərəfdə yatmışsa digər tərəfə dönsün). Belə edərsə o, pis yuxu artıq ona heç bir zərər verə bilməz. Və bu yuxunu heç kəsə xəbər verməsin. Əgər gözəl bir yuxu görərsə həməən sevin sin və o, gözəl yuxunu sevdiyi kimsələrdən başqasına xəbər verməsin»¹⁴³. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: Yuxu üç cürdür: «Saleh bir yuxu Allahdan bir müjdədir, şeytandan olan bir yuxu bu hüzdür və bir də insanın bir şey haqda çox düşünməsindən görülən yuxu»¹⁴⁴. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mubəşşirətdən başqa nübu vətədən bir şey qalmadı». Oradakılar: «Mubəşşirət nədir?» deyə soruşdular. Peyğəmbər: «Saleh yuxudur» deyə buyurdu¹⁴⁵. Bir nəfər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gələrək dedi: «Mən yuxuda başımın kəsilməş olduğunu və başımın ardıyca getdiyimi gördüm». Peyğəmbər: «Yuxuda şeytanın səninlə oynamasını insanlara xəbər vermə» deyə buyurdu¹⁴⁶. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: Məni röyasında görən məni görmüş kimidir. Çünki şeytan mənim surətimə girməz»¹⁴⁷. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Röyasında məni görən ayıq ikən də məni görəcəkdir. Şübhəsiz ki, şeytan mənim surətimə girməz»¹⁴⁸. Sələflər deyirlər ki: “Bu hadisələrin son andan baş verməsinin səbəbi o, vaxtı mömin kimsənin qər ib olmas ıdır”. Yenə də: “O, vaxtı mömin kimsənin dostu və yardımçısı az olduğundan ona gördüyü yuxunun həqiqət olmasıyla ehtiram edilir”¹⁴⁹.

HUZEYFƏ B. YƏMƏN - *Radiyallahu Anhu* – NUN FİTNƏLƏR HAQQINADA XƏBƏR VERMƏSİ

Huzeyfə b. Yəmən - *Radiyallahu anhu* – deyir ki, insanlar Allah Rəsulundan xeyir haqqında soruşardılar. Mən isə başıma gəlir qorxusu ilə şərr haqqında soruşurdum. Bir dəfə: «Ey Allahın Rəsulu! Biz cəhalət və küfrün içində idik. Allah bizə xeyir nəşib etdi. Bu xeyirdən sonra şərr olacaqmı?» dedim. Peyğəmbər: «Bəli» deyə cavab verdi. Mən: «Bu şərrdən sonra yenə xeyir varmı?» deyə soruşdum. O: «Bəli, lakin bu xeyirdə *Dəhan* vardır» dedi. *Dəhan* nədir? Ya Rəsulullah! – deyə

¹⁴³ Müslim 2261.

¹⁴⁴ Müslim 2263.

¹⁴⁵ Buxari.

¹⁴⁶ Müslim 2269.

¹⁴⁷ Buxari.

¹⁴⁸ Buxari, Müslim.

¹⁴⁹ “Fəthul-Bəri” 12/406.

soruşulduqda o: «Elə bir topluluq gələcək ki, mənim sünnəmdən başqa bir sünnəyə əl atacaqlar. Sənin pis gördüyün bəzi işləri onlar yaxşı görəcəklər» dedi. (Başqa rəvayətdə: «Onların qəlbləri insan surətindəki şeytanların qəlbləri kimidir» dedi. Mən: «Ya Rəsulullah! Onlara yetişsəm nə edim?» dedim. O: «Belinə-belinə vursalar da belə əmirin sözünü dinlə və ona itaət et!»). Mən: «Bu xeyirdən sonra şər olacaqmı?» deyərək soruşdum. O: «Bəli, Cəhənnəmin qapılarında duraraq insanları ora dəvət edən insanlar olacaqdır. Kim onlara itaət edərsə onu Cəhənnəmə atarlar» dedi. Mən: «Ya Rəsulullah! Onları bizə vəsf et?» dedim. O: «Onlar bizdəndirlər və bizim dilimizdə danışirlər» dedi. Mən: «Bu söylədiyən şeylər mənə taparsa onda nə edim?» deyərək soruşdum. O: «Müsəlmanların cəməatına sarıl və imamlarına uy!» dedi. Mən: «Əgər nə cəməat, nə də imamları olmasa necə!» dedim. O: «Onda ağacın kökündən sarılaraq ölüm sənə gələndə qədər bu firqələrin hər birindən uzaqlaş və hamısını tərək et (Başqa rəvayətdə: Bundan sonra Dəcəl çıxacaqdır)»¹⁵⁰. Xuzeyfə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Nəfsim əlində olan Zul Cələlə and olsun ki! İmamınızı öldürmədikcə, qılınclarınız bir-birilə toqquşmadıqca, dünyanıza şərli və varis olmadıqca Qiyamət qopmaz»¹⁵¹. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İki böyük İslam ordusu bir-biri ilə savaşımadıqca Qiyamət qopmaz. Bu iki toplumun ikisi də eyni iddiada olduqları (ikisi də İslamiyyət və haqq iddiasında olduqları) halda aralarında böyük savaş olacaqdır. «Şübhəsiz ki, mənim ümmətimdən otuzə yaxın yalançı çıxacaq. Onların hər birisi bir Peyğəmbər olduğunu iddia edəcəkdir. Elm yox olmadıqca, zəlzələlər çoxalmadıqca, fitnələr ortaya çıxmadıqca, adam öldürmə halları çoxalmadıqca, aranızda mal çoxalıb sel kimi axmadıqca qiyamət qopmayacaqdır. Mal o, qədər çoxalacaq ki, mal sahibi malının zəkətini kim qəbul edər deyərək səsləyəcəkdir. Belə ki, bəzi kimsələrə zəkat vermək istəyəcəkdir o, da mənim zəkata ehtiyacım yoxdur! deyəcəkdir. Yenə insanlar hündür binalar tikməkdə bir-birləri ilə yarışacaqlar, bir kimsə başqasının məzarının yanından keçərkən: «Kaş ki, onun yerində mən olardım!» deyərək (ölümü istəmədikcə) qiyamət qopmayacaqdır. Günəş batdığı yerdən doğmadıqca yenə də qiyamət qopmayacaqdır. İnsanlar bu halı gördükdə iman gətirəcəklər. Lakin bu iman daha əvvəl iman etməmiş olan və ya imanlarında heç bir xeyir qazanmamış kimsələrin imanlarının onlara heç bir faydası olmayacaqdır. Heç şübhəsiz ki, Qiyamət

¹⁵⁰ Buxari 3606, Müslim, Əhməd, Əbu Davud.

¹⁵¹ Tirmizi "Fitən" 9, 2171.

qopacaqdir. Alan ilə satan arasında alış-veriş tamamlanmadan Qiyamət qopacaqdir. Heç şübhəsiz ki, Qiyamət qopacaqdir. Dəvəsinin südünü sağıb gələn kimsəyə südü içmək imkanı olmadan Qiyamət qopacaqdir. Yenə heç şübhəsiz ki, Qiyamət qopacaqdir. Yemək yeməyə oturan bir kimsənin loxmanı ağzına qoymaq fürsəti qalmadan Qiyamət qopacaqdir»¹⁵².

İSLAM TORPAQLARININ GENİŞLƏNMƏSİ

«De – Allah başınızın üstündən və ayaqlarınızın altından (göydən və yerdən) sizə əzab göndərməyə, sizi dəstələr halında qarışdırmağa və birinizə digərinizin zorunu daddırmağa qadirdir! Gör ayələrimizi onlara nə cür izah edirik ki, bəlkə başa düşsünlər!». (əl-Ənam 65). Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allah yer üzünü mənə görə cəm etdi və (mənə göstərdi). Onun şərqini də, qərbini də gördüm. Mənim ümmətimin səltənəti mənim üçün ayrılmış torpağın sahəsinə qatılacaqdır. Mənə iki xəzinə qırmızı – Sezarın qızılı, və ağ – Xosrovun daş-qaşı verildi. (Hər ikisi də Ömər - *radiyallahu anhu* – nun dövründə alınıb və Allah yolunda da paylanılmışdır). Allahımdan ümmətimi kütləvi qıtlıqla həlak etməməsini, canlarına və mallarına qəsd edən özlərindən olmayan bir düşmənin ümmətim üzərində hökmürlüq etməməsini xahiş etdim. Allah: «Ey Muhəmməd! Mən bir işə hökm verirəmsə, şübhəsiz ki, o geriyyə dönməz və Mən sənə ümmətinin bir hissəsi başqa bir hissəsini həlak edənədək və bir hissəsi başqa bir hissəsini əsir alanədək onları ümumi bir qıtlıqla həlak etməməyimi, özlərindən olmayan bir düşmənin onların malları və canları üzərində hökmürlüq etməməsi istəyini yerinə yetirdim. Lap istəyirsə yer üzünün hər tərəfindən olan insanlar yığışıb onlara qarşı gəlsinlər və yaxud onun hər tərəfindən kim istəyirsə bir yerdə toplaşıb gəlsinlər. (Başqa rəvayətdə: «Rəbbimdən üç şey istədim. Mənə ikisini verdi, amma üçüncüsünü vermədi. Rəbbimdən ümmətimi kütləvi aclıqdan həlak etməməsini dilədim, bu istəyimi verdi. Yenə Ondan ümmətimi suda boğularaq həlak edilməməsini istədim, onu da mənə verdi. Yenə də Ondan ümmətimin bir hissəsini digər bir hissəsinə qırdırmamasını istədim, onu mənə vermədi»)»¹⁵³. Cabir - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – belə buyurduğunu eşitdim: «İnsanlar Allahın dininə bölük-bölük girdilər və bölük-bölük də dindən çıxacaqlar»¹⁵⁴.

¹⁵² Buxari “Fitən” 24, “Mənəkib” 25, Müslim “İman” 248, (157).

¹⁵³ Müslim.

¹⁵⁴ İmam Əhməd 3/343.

ÜMMƏTDƏ ŞİRKİN ZÜHUR ETMƏSİ

Qiyamətin əlamətlərindəndir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ümmətində şirk zühr edəcəkdir. Artıq İslam gəldikdən sonra, peyğəmbərlik verildikdən sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ümmətini Tövhidə dəvət etdi. Ümməti İslamı qəbul edərək şirkdən çəkildilər. Artıq Məkkənin fəthindən sonra Məkkədə müşrik qalmadı. Ərəbistan yarmadası bütünlüklə İslamı qəbul etdilər. Quran bunu qadağan etdiyi halda. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bunun üçün göndəriləyi halda çox keçmədi ki, insanlar yenidən bu çirkin əməli işləyərək Allaha şəriklər qoşmağa başladılar. Sovban - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən ümmətim üçün haqq yoldan azdıran imamlardan qoxuram. Ümmətimin arasına qılinc davası düşdüsə bu Qiyamət gününədək davam edəcəkdir. Ümmətimin bəzi tayfaları müşriklərə qoşulmadıqca və bəzi tayfaları bütülərə sitayiş etmədikcə Qiyamət qopmayacaqdır»¹⁵⁵. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «*Devs* qəbiləsinin qoca qadınları *Zul Xalasa* (bütü) ətrafında tavaf edə-edə quyruqlarını titrətmədikcə qiyamət qopmayacaqdır. *Zul Xulasa Devs* qəbiləsinin cahiliyyə dövründə ibadət etdikləri bütüdür»¹⁵⁶. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – hədisində xəbər verdiyi həqiqətdir. Cahillik və elimsizlik yayıldıqda *Devs* və onun ətrafında olan qəbilələr təkrar cahiliyyə dövrünə qayıdaraq *Zul Xalasa* ibadət etməyə başladılar və bu hal Muhəmməd b. AbdulVahhab – *rahmətullahi aleyhi* – nin Hicazda Tövhidə dəvət edərək insanlara dinlərini başa salmağa qədər davam etdi. Ondan sonra AbdulAziz b. Muhəmməd b. Suud, *Zul Xalası* yıxmaq üçün bir qrup adam göndərdi və onlar da bunu etdilər. Lakin Hicazda Suud ailəsinin hökmüranlığı bir ara kəsildikdə təkrar insanlar *Zul Xalasa* ibadət etməyə başladılar. Kral AbdulAziz b. AbdurRahman idarəçiliyə keçəndən sonra *Zul Xalası* yıxmaq üçün qrup göndərdi. Allahın izni ilə bu bütü tamamilə yox etdilər¹⁵⁷. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Gecə və gündüz *Lat* və *Uzzaya* ibadət edilmədikcə yox olub getməz»¹⁵⁸.

¹⁵⁵ Müslim 4/2215, Əbu Davud 4202,4252, İbn Məcə 3952, Əhməd 5/278,284, “Avnul-Mabud”, “Sünən Əbu Davud” 11/322,324, Tirmizi 6/466, əl-Albani “Camius-Sağir” 6/174, H. 7295.

¹⁵⁶ Buxari 13/76, Müslim 4/2230,2906.

¹⁵⁷ “İthaful-Cəməa” 1/522-533.

¹⁵⁸ Müslim 4/2230,2907.

XƏSİSLİK (SİMİCLİYİN) ARTMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətin əlamətlərində biri də Xəsislikyin (simiclik) artmasıdır»¹⁵⁹. Əli - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Zamanın qısalması, işin azalması, simicliyin artması Qiyamət əlamətlərindəndir»¹⁶⁰. Muaviyə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İşlər çətinləşmədikcə, insanlar simicləşmədikcə Qiyamət qopmaz»¹⁶¹. Cabir - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «...Tamahkarlıqdan çəkinin! Çünki o, sizdən əvvəlkiləri məhv etmiş və onları (birbirilərinin) qanlarını axıtmağa, özlərinə haram buyurulan şeyləri halal qəbul etməyə vadar etmişdir (Başqa rəvayətdə: Qohumluq əlaqələrini kəsməyə vadar etmişdir)»¹⁶².

TİCARƏTİN BÖYÜMƏSİ

İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sadəcə tanıdıqları kimsələrə salam vermək və ticarətin yayılması Qiyamət əlamətlərindəndir. Belə ki, qadın ərinə ticarətdə yardımçı olacaqdır»¹⁶³. Amr b. Tağləb - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Malın və pulun çoxalması, ticarətin çoxalması Qiyamət əlamətlərindəndir»¹⁶⁴. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizi sevindirəcək şeylərin müjdəsini sizə verirəm və bunları (gələcəkdə də) ümüd edə bilərsiniz. Allaha and olsun ki, mən sizin üçün fəqirlikdən qorxmuram. Lakin mən sizin üçün əvvəlkilərə dünyanın imkanları geniş verildiyi kimi sizə də veriləcəyindən və onlar necə bu şeydə bir-birləri ilə yarışdıqları kimi sizin də yarışacağınızı və (dünya) onları necə həlak etdisə sizi də həlak edəcəyindən qorxuram»¹⁶⁵.

MALA HƏRİSLİYİN ARTMASI

Auf b. Məlik, İbn Ömər - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günündən qabaq altı hadisəni gözləyin: «Üzərinizə bol miqdarda mal (və pul)

¹⁵⁹ Təbərâni “Evsat”, “Fəthul-Bəri” 13/15, Heysəmi “Məcməuz Zəvâid” 7/328.

¹⁶⁰ Fəthul-Bəri, Buhari “Fitən” 13/13.

¹⁶¹ Təbərâni, “Məcməuz-Zəvâid” 8/14.

¹⁶² Buxari «Ədəbul Muftrad» 487,488.

¹⁶³ “Musnəd” 5/333, “Mustədrək” 4/445-446, Əhməd Şakir “Səhih”.

¹⁶⁴ Nəsəi 7/244, “Musnəd” 5/69, əl-Albâni “Səhih Hədislər” 2/251-252.

¹⁶⁵ Buxari 4/63, Müslim şərhi 5/816.

yağacaqdır (zəngin olacaqsınız). Belə ki, adama on min dinar veriləcəkdir. Lakin yenə də bu azmış kimi qızacaqdır»¹⁶⁶.

MƏDİNƏNİN BOŞALMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «...Mədinə pası aparın körükçü kimidir. Mədinə içində olan pisləri eynilə körügün dəmirin pasını çıxardığı kimi çıxarmadıqca Qiyamət qopmaz»¹⁶⁷. Cabir - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanına gələrək İslama girdi. Səhəri qızdırma (isitmə) ilə gəldi və: “Ya Rəsulullah! Mənim geri dönməyim üçün izin ver” dedi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu təklifi üç dəfə qəbul etmədi və sonra: “Mədinə dəmirçi körüğü kimidir, təmizi buraxır, pisi isə çölə atar” deyə buyurdu¹⁶⁸. Qadi İyad – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bu hadisə artıq Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in vaxtında baş vermişdir”. İmam Nəvəvi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Dəccəlin zamanında da baş verəcəkdir”¹⁶⁹. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «...Mədinə və əhalisi üç dəfə sirkələnəcəkdir. Mədinədə bir nəfər belə münafiq kişi və qadın qalmaz. Hamısı onun (Dəccəlin) yanına gedirlər¹⁷⁰)». Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Siz Mədinəni xeyirli halıyla tərk edəcəksiniz və orada vəhşi heyvan və quşlardan başqa heç kimsə olmayacaqdır. Mədinəyə ən son gələn qoyunlarını bağıraraq otlatan **Muzeynə** qəbiləsindən olan iki çobandır. Bunlarda Mədinəni bomboş buraxıb gedəcəklər və **Səniyətul Vəda** adlanan yerə çatdıqda üzü üstə düşəcəklər»¹⁷¹. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Siz Mədinəni gözəl halıyla tərk edib gedəcəksiniz. Belə ki, köpək və ya canavar ora gələcək və məscidin divarına (minbərinə) bövl edəcəkdir. Səhabə: “Ya Rəsulullah! O, gün kim qazanır?” dedi. Peyğəmbər: “Yırtıcı quşlar və heyvanlar” deyə buyurdu¹⁷². Cabir - *radiyallahu anhu* – deyir ki, Ömər - *radiyallahu anhu* – mənə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən eşitdiyini xəbər

¹⁶⁶ Buxari, Əhməd, İbn Məcə.

¹⁶⁷ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Həcc” 9/153.

¹⁶⁸ Fəthul-Bəri, Buxari “Fədaaili Mədinə” 4/96.

¹⁶⁹ Nəvəvi Şərhi, Müslim 9/153.

¹⁷⁰ Fəthul-Bəri, Buxari “Fədaaili Mədinə” 4/95, İbn Məcə «Fitnə» 33.

¹⁷¹ Fəthul-Bəri, Buxari “Fədaaili Mədinə” 5/89,90.

¹⁷² “Muvatta” 2/888, “Fəthul-Bəri” 4/90.

verdi: “Mədinənin kənarında dolaşan birisi deyər: Vaxtıkən burada bir çox müsəlmanlar oturardılar”¹⁷³.

RUMLULARLA DÖYÜŞ

Auf b. Məlik, İbn Ömər - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günündən qabaq altı hadisəni gözləyin: «Sonra sizinlə Rumlular arasında bir sülh bağlanacaqdır. Sonra onlar bu sülh müqaviləsini pozub hər birinin altında on iki min əskər olan səksən bayrağ altında üzərinizə gəlirlər. Çox şiddətli bir döyüş olacaqdır. Bu döyüşdə müsəlmanlar qalib gələcəklər. Başları qənimətə qarışdıqda kömək istəyən biri gəlib deyəcəkdir: «Dəccal arxanızda arvad-uşaqlarınıza hücum edib». Bunu eşidər-eşitməz əllərindəki qəniməti buraxaraq Dəccalın olduğu tərəfə gedərlər. Peyğəmbər: «Mən onların və atalarının adlarını, atlarının rəngini də bilirəm. Onlar o, gün yer üzünün ən xeyirli süvariləridirlər»¹⁷⁴. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Rumlular Amak və Dabikə (Hələb şəhərinə yaxın iki yerdir) enmədən Qiyamət qopmayacaqdır. O, gün yer üzünün ən xeyirlilərindən Mədinəli əskərlər onlara qarşı çıxacaqlar. O, zaman iki tərəfində səfləri qarşı-qarşıya gəldikdə Rumlular: «Bizi və bizdən əsir olanları baş-başa buraxın ki, onlarla savaşa» deyərlər. Müsəlmanlar: «Vallahi! Qardaşlarımızı sizin əlinizə vermərik» deyərlər. Rumlularla savaşırlar. Müsəlmanların üçdə biri döyüşdən qaçar. Allah onların tövbələrini əsla qəbul etməz. Müsəlmanların üçdə biri şəhid olar. Onlar Allah qatında şəhidlərin ən üstünüdürlər. Geri qalan üçdə biri isə müzəffər olub Konstantinopolu fəth edərlər. Onlar qəniməti paylaşdırdıqları və qılınclarını zeytun ağacından asdıqları vaxt şeytan onlara yüksək səsle: «Məsih Dəccəl arxadan ailənizə girmişdir» deyər. Onlar da geri dönərlər. Lakin bu xəbər yalan olacaq. Şama gəldikdə isə Dəccəl çıxar. Müsəlmanlar savaşa hazılaşib səflərini düzəldərək namaza dururlar və imamları onlara qıldıracaqdır. Allahın düşməni (Dəccəl), Məryəm oğlu İsa – *aleyhissəlam* – gördükdə duz suda əridiyi kimi əriyər. İsa – *aleyhissəlam* – onu buraxsa yox oluncaya qədər əriyib gedərdi. Amma Allah İsa – *aleyhissəlam* – əli ilə onu öldürür. Onun qanını Peyğəmbərin nizəsində onlara göstərir»¹⁷⁵. Cabir b. Səməra, Nəfi b. Utbə belə dediyini söyləyir: “Biz Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə idik... Orada Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən dörd kəlimə əzbərlədim və

¹⁷³ “Musnəd” 1/124, H. 124, Əhməd Şakir “Səhih”.

¹⁷⁴ Buxari «Cizyə» 15, Müslim «Fitən» 37, İbn Məcə «Fitən» 25, Əhməd 6/25.

¹⁷⁵ Müslim «Fitən» 34, 2897, İbn Əbi Şeybə 15/157-158, Həkim 4/482.

onları daima hifzimdə (əlimdə) saxlayıram. O: “Siz Ərəb yarımadasını fəth etmək üçün döyüş edəcəksiniz. Allah oranı sizə verir. Sonra İrani fəth etmək üçün döyüşəcəksiniz. Allah oranı sizlərə verir. Sonra Rumularla döyüşəcəksiniz. Allah oranı da sizlərə verir. Sonra Dəccəl ilə döyüşəcəksiniz. Allah sizi qalib edəcəkdir. Nafi: “Ya Cabir! Rum diyarı fəth olunana qədər Dəccəlin çıxmayacağını zənn edirəm” dedim¹⁷⁶. Əbu Darda - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətdən öncə olan böyük döyüşdə müsəlmanlar Qota bölgəsində Şam şəhərində toplanırlar. O, Suriyənin ən yaxşı şəhəridir»¹⁷⁷. İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – dayanmışdı. Bu sözləri söylədiyi zaman oturdu və: “Miras paylaşmadıqca və qənimətlər sevilmədikcə Qiyamət qopmaz. Sonra əlini Şam tərəfə işarə edərək: Üçox böyük bir düşmən müsəlmanlarla döyüşmək üçün ordu və silah toplayarlar, müsəlmanlar da onlarla döyüşmək üçün ordu və silah toplayarlar” dedi. Ravi: “Rumuları qəsd edirsən?” dedim. İbn Məsud: “Bəli” dedi. Bu döyüş zamanı böyük qarşıdurma olacaqdır. Belə ki, müsəlmanlar ölüm-qalım döyüşü edəcəklər, lakin qalib olaraq dönən bir fədailər dəstəsi gecə olana qədər düşmənlə döyüşürlər. Nəticədə düşmən ordusu da, İslam ordusu da geri dönərlər. İki ordudan heç biri qalib deyildir. Halbuki hər iki tərəfində döyüşən fədailəri yox olub getmişdilər. Sonra müsəlmanlar yenə də ölüm-qalım döyüşünə qatılacaqlar, lakin qalib olaraq geri dönə biləcək fədailər dəstəsi çıxarılaçaq. Ordular axşam olana qədər döyüşəcəklər. Axşam olduqda isə düşmən ordusu da, İslam ordusu da geri çəkirlər. Fədailər dəstəsi yox olduğu halda onlardan heç biri qalib deyildir. Sonra müsəlmanlar yenə də ölüm-qalım döyüşünə qatılacaqlar, lakin qalib olaraq geri dönə biləcək fədailər dəstəsi çıxarılaçaq. Ordular axşam olana qədər döyüşəcəklər. Axşam olduqda isə düşmən ordusu da, İslam ordusu da geri çəkirlər. Fədailər dəstəsi yox olduğu halda onlardan heç biri qalib deyildir. Artıq dördüncü gün olduğu zaman müsəlmanların hamısı onların üzərinə hücum edərlər. Bu zaman Allah düşməni məğlubiyyətə uğradır. Elə böyük bir döyüş olur ki, belə bir döyüş olmamışdır və ya olmaz deyilir. Hətta bir quş o, döyüşən ordunun yanından ötdüyü zaman ölü olaraq yerə düşər. Belə ki, bir ata 100 oğlunu bu döyüşə yollasa da sonda onlardan yalnız birinin sağ qaldığını görər. Artıq miras paylanılır, qənimətlər sevilir. Onlar bu halda ikən bir çağırışçı onların yanına gələrək: Dəccəl onların ailələri və torpaqlarını ələ keçirmişdir deyər. Bu vaxt İslam ordusu hər bir şeyi olduğu kimi tərək

---

¹⁷⁶ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/26.

¹⁷⁷ Ebu Davud “Mələhim” 11/406, “Avnul-Məbud”, “Camius-Sağir” 2/218, H. 2112.

edərək öz torpaqlarına dönərlər. On suvari dəstə ordunun önündə yola çıxır. Peyğəmbər: “Mən bu suvarilərin adlarını, atalarının adlarını və atlarının rənglərini də bilirəm. Onlar o, zamanda yer üzündə olan süvarilərin ən xeyirliləridirlər”¹⁷⁸.

KONSTANTİNOPOLUN FƏTHİ

Auf b. Məlik, İbn Ömər - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günündən qabaq altı hadisəni gözləyin: «Ya Rəsulullah! **Konstantinopol (İstanbul)**¹⁷⁹ ilk öncə fəth ediləcəkdir yoxsa Rumiyyə?» deyər soruşdum. O: «**Konstantinopol**» deyər buyurdu¹⁸⁰. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bir tərəfi quruda, bir tərəfi isə dənizdə olan şəhəri bilirsinizmi?». Səhəbələr: «Bəli, ya Rəsulullah!». O: «Bəni İshaqdan yetmiş min kişi ora savaşa getmədikcə qiyamət qopmaz. Ora çatdıqda qərərgah qurarlar. Amma silahla savaşmaz və bir ox da belə atmazlar. Yalnız – **Lə İlahə İlləllahu Vallahu Əkbər** – dediklərində şəhərin bir tərəfi, ikinci dəfə - **Lə İlahə İlləllahu Vallahu Əkbər** – dedikdə şəhərin digər tərəfi, üçüncü dəfə - **Lə İlahə İlləllahu Vallahu Əkbər** – dedikdə şəhər qapıları onların üzünə açılar. Onlar qəniməti paylaşdırarkən imdat səsi onlara gələrək: «Dəccəl gəlmişdir!» deyər. Onlar da hər şeyi buraxıb geri dönərlər¹⁸¹. İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bu hədis axır zamanda Rumluların müsəlman olacaqlarını göstərir. Bəlkə də İstanbul onlardan bir qrup tərəfindən fəth olunacaq. Hədisdə deyildiyi kimi: “Bəni İshaqdan **70** min nəfər”. Müştəvrid, Amr b. As - *radiyallahu anhu* – nun yanında rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Qiyamət Rumlular insanların ən çoxu olduqları zaman qopar”. Amr: “Nə söylədiyinə fikir ver” dedi. O: “Mən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən eşitdiyimi söyləyirəm” dedi. Amr: “Onlarda dörd xislət vardır: “Onlar fitnələr zamanı insanların ən ağıllı və təmkinliləridir. Müsibətdən sonra ən sürətli həyata və xeyirə dönənləridir. Qaçdıqdan sonra təkrar hücumə keçmələri tez olur, yetim və zəiflər üçün insanların ən xeyirliləridirlər. Beşinci də çox gözəl bir sifətdir: Kralların zülmünə ən

¹⁷⁸ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/24-25.

¹⁷⁹ Muaviyə - *radiyallahu anhu* – oğlu Yəzidin başçılığı ilə Konstantinopolun fəthi üçün bir ordu göndərir. Əbu Əyyu əl-Ənsari - *radiyallahu anhu* – bu orduların birində başçı idi. Lakin fəth onlara müyəssər olmur. Bundan sonra Məsləm b. Abdülməlik b. Mərvan da oraya bir ordu göndərir. Lakin onlara da fəth müyəssər olmur. Məscid tikmək şərtilə Bizanslılarla barış imzalayırlar.

¹⁸⁰ Buxari «Cizyə» 15, İbn Məcə «Fitən» 25, Əhməd 6/25.

¹⁸¹ Müslim «Fitən» 78.

çox mane olanlardır»¹⁸². Rumluların çoxalması və müsəlmanlarla döyüşmələri bölümündə keçən hədis də bunu dəstəklidir: O, zaman iki tərəfində səfləri qarşı-qarşıya gəldikdə Rumlular: «Bizi və bizdən əsir olanları baş-başa buraxın ki, onlarla savaşa» deyirlər. Müsəlmanlar: «Vallahi! Qardaşlarımızı sizin əlinizə vermərik» deyirlər¹⁸³. Ənəs - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «*İstanbulun* fəthi Qiyamətə yaxın olacaqdır»¹⁸⁴.

KƏBƏNİN YIXILMASI

Abdullah b. Amr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Həbəşili Zul Sevikateyn Kəbəyə gələcək, zinətlərini yığacaq, örtüyünü çıxaracaqdır. Əyri ayaqlı bir kimsə olaraq Kəbənin daşlarını bir-bir sökəcəkdir. Həbəşili olub Allahın beytini yıxacaqdır»¹⁸⁵. İbn Ömər, Əbu Hureyrə, İbn Abbas - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kəbəni iki ayağı zəif olan Həbəşili birisi sökər. Örtüyünü çıxarır və daşlarını tək-tək sökər (Başqa rəvayətdə: Tək-tək sökdüyünü görürəm)»¹⁸⁶. Əbu Hureyrə, Əbu Qatadə - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Həcərəül Əsvəd ilə İbrahim məqamı arasında bir adama beyət edilir. Kəbənin dəyərini yalnız onun xalqı qaldırır. Əgər bu olarsa artıq ərəblərin yox olmasından qaçılmışdır. Sonra Həbəşilər gəlir. Kəbəni sökərlər və ondan sonra Kəbə bir daha inşa edilməz. Kəbəni sökərək onun içində olan xəzinələri götürürlər (Başqa rəvayətdə: Kəbənin üzərinə çıxar və onu sökər»¹⁸⁷»¹⁸⁸.

FIRATIN SUYUNUN QURUMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Firat suları quruyub qızıldan bir dağ ortaya çıxarmadıqca qiyamət qopmayacaqdır. O, qızılı ələ keçirmək üçün insanlar bir-birləri ilə savaşıyaqlar. Savaşa qatılan hər yüz nəfərdən doxsan doqquzu öldürüləcəkdir. Hər kəs də o, qurtulan kimsənin mən

---

¹⁸² Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/22.

¹⁸³ Müslim «Fitən» 78.

¹⁸⁴ Tirmizi 2240.

¹⁸⁵ Əhməd 2/220, Buxari «Həcc» 49, Müslim «Fitən» 59.

¹⁸⁶ Fəthul-Bəri, Buxari “Həcc” 3/460, Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitən” 18/35, Musnəd 12/14-15, H. 7053, Əhməd Şakir “Səhih”.

¹⁸⁷ Musnəd 15/227, H. 8080, Əhməd Şakir “Səhih”.

¹⁸⁸ Musnəd 15/35, Əhməd Şakir “Səhih”, əl-Albāni “Səhih Hadislər” 2/120, H. 579.

olduğunu ümüd edirəm deyəcəkdir. Kim o, vaxtı orada olarsa oradan bir şey götürməsin»¹⁸⁹.

ƏRƏBİSTAN YARMADASININ YAŞILLIĞA BÜRÜNMƏSİ

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ərəb yarmadası bitkili (yaşılı) və çaylar axan bir əraziyə dönmədikcə Qiyamət qopmayacaqdır»¹⁹⁰. Muaz b. Cəbəl - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Təbuk döyüşü zamanı buyurdu: “**İnşallah**, siz sabah Təbuk ərazisində olan (su quyusuna) bulağa çatacaqsınız. Gündüz olmadan ora girməyin. Sizdən kim ora çatarsa mən gəlmədən oranın suyuna əl sürtməsin. Biz oraya çatdıqda artıq bizdən öncə iki nəfər ora gəlmiş və quyudan ayaqqabı bağı kimi incə su axırdı. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – o, iki adama: “Bu suya əlinizi sürtmüşünüz?” Onlar: “Bəli” dedilər. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onları danladı. Sonra o, quyunun (axmış) suyunu ovucu ilə götürərək bir şeyin içinə doldurdu. Əllərini və üzünü yudu. Qalan suyu quyunun içinə boşaltdı. Quyunun suyu artı. Oradakılar bol-bol ondan içdilər. Peyğəmbər: “Ey Muaz! əgər sənin ömrün uzun olarsa buranın baxçalarla dolu olduğunu görəcəksən”¹⁹¹.

İNSANLARIN ŞƏRLİLƏRİNƏ ETİMAD EDİLMƏSİ

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətdən öncə aldadıcı illər olacaqdır. O, illərdə doğrular yalan, yalançılar doğru danışarlar, güvənilir bir kimsə xəyanət edir, xain kimsəyə güvənilir və dəyərsiz kimsələr söz sahibi olurlar»¹⁹².

YAĞIŞLARIN ÇOXALMASI

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın göydən o, qədər yağış yağar ki, ondan qorunmaq üçün kərpiç evlər yetərli olmaz. Dəridən çadırlar qurarlar»¹⁹³. Ənəs - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki,

---

¹⁸⁹ “Fəthul-Bəri, Buxari “Fitən” 13/78, “Nəvəvi Şərhi”, Müslim “Fitən” 18/18.

¹⁹⁰ Müslim «Fitən» 29.

¹⁹¹ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fədail” 15/40,41.

¹⁹² Əhməd 2/338.

¹⁹³ Musnəd 13/291, H. 7554, Əhməd Şakir “Səhih”.

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın bir il yağış yağar, lakin yerdən bir bitki də bitməz»¹⁹⁴.

HEYVANLARIN VƏ ƏŞYALARIN DANIŞMASI

Əbu Səid - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Canım əlində olan Allaha and olsun ki, vəhşi heyvanlar insanlarla danışmadıqca, insanın qılıncının ucu, ayaqqabılarının bağı və ailəsinin (o, evdən çıxdıqdan) sonra nələr etdiyini baldırı ona bildirmədikcə Qiyamət qopmayacaqdır»¹⁹⁵. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bir nəfər inəyin üzərinə minir. İnək insana baxaraq dilə gəlir və: «Mən bunun üçün yaradılmadım. Lakin mən əkinçilik üçün yaradıldım». Xalq heyrət və qorxu ilə: «*Subhənəllah!* Danışan bir inək» dedilər. Peyğəmbər: «Mən (onun danışmasına) inanıram. Əbu Bəkr və Ömər də inanırlar» deyə buyurdu. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bir çoban qoyun sürüsü içərisində olduğu vaxt bir canavar sürüyə hücum edib qoyunlardan birini götürür. Çoban da canavarı təqib edərək qoyunu ondan alır. Bunun üzərinə qurd çobana: «Mənim onların arasında qalacağım gün, qocaldığından dolayı onların məndən başqa bir çobanı da olmayacağı gün, onları məndən kim qurtarır?» dedi. Xalq: «*Subhənəllah!*» dedilər. Peyğəmbər: «Mən (onun danışmasına) inanıram. Əbu Bəkr və Ömər - *radiyallahu anhum* – də inanırlar» deyə buyurdu¹⁹⁶.

KEYSƏR VƏ KİSRA OLMAYACAQDIR

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «(Bizans imperatoru) Keysər öldükdən sonra başqa bir Keysər (Sasani hökmüdarı) Kisra öldükdən sonra başqa bir Kisra gəlməyəcəkdir. Canım əlində olan Allaha and olsun ki, onların xəzinələrini Allah yolunda xərcləyəcəksiniz»¹⁹⁷.

KAXTANLININ ÇIXMASI

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kahtandan insanları dəyənəyi ilə idarə edən bir adam çıxmadıqca qiyamət qopmaz»¹⁹⁸. Axır zamanda Kaxtan qəbiləsindən bir adam çıxar və insanlar ona dini lider olaraq itaət edərlər və ətrafında toplanırlar. Qurtubi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “İnsanları dəyənəyi ilə idarə edən bir

¹⁹⁴ Nəvəvi Şərhi, Müslim «Fitən» 18/30, Musnəd 3/140, Heysəmi «Məcməuz-Zəvaid» 7/330.

¹⁹⁵ Əhməd «Musnəd» 3/84, Tirmizi «Fitən» 6/409, əl-Albāni «Səhih Hədislər» 1/31, H. 122.

¹⁹⁶ Müslim 2388.

¹⁹⁷ Buxari «Əyman» 3, Müslim «Fitən» 75.

¹⁹⁸ Buxari «Fitən» 23, Müslim «Fitən» 2910.

adam” sözünün mənası: İnsanları doğru yola sövq etməsi, ona bağlamasıdır. Hədisdə isə onun insanlara qarşı sərt və kobud olması başa düşülür”¹⁹⁹. Bu sərtlik hər kəsə qarşı deyildir. Yalnız həddi aşan günahkarlara qarşıdır. O, isə dürüst bir kimsə və ədalətlə hökm edir. İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki: “Qaxtanlı adam, hamısı saleh kimsələrdir”²⁰⁰.

İLK DƏNİZ SAVAŞI EDƏN ORDU

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətimin dəniz savaşı edəcək olan ilk ordusuna Cənnət vacib olmuşdur. Ümmü Haram²⁰¹ - *radiyallahu anhu* – deyir ki: «Ya Rəsulullah! Mən o, orduda olacağammı?». Peyğəmbər: «Sən o, ordudakı əskərlər arasında olacaqsan» deyə buyurdu. Peyğəmbər: «Kayserin şəhərinə (*İstambul*) savaşağa gedən ümmətimin ilk ordusu bağışlanmışdır» deyincə mən: «Ya Rəsulullah! Mən də onların arasında olacağammı?» deyə soruşdum. O: «Xeyr» deyə cavab verdi²⁰².

XƏLİFƏLİK QUREYŞDƏNDİR

Cabir b. Səməra - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «On iki xəlifə olacaqdır. Hamısı da Qureyşdəndir»²⁰³. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Xəlifəlik məndən sonra otuz ildir»²⁰⁴. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «On iki münafiq vardır. Bunlar Cənnətə girməzlər və dəvə iynənin dəliyindən keçənə qədər onu iyisini belə hiss etməzlər»²⁰⁵.

ƏN XEYİRLİ ƏSR

İmaran b. Hüseyin - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətimin ən xeyirliləri mənim zamanımdakılardır. Sonra onların ardınca gələnlərdir». Səhabə deyir ki, bilmirəm iki, yoxsa üç nəsil zikr etdi. Sonra sözünə davam edərək: «Sizdən sonra elə bir qövm gəldi ki, şahidlikləri istənməyəcəkdir, lakin

---

¹⁹⁹ “ət-Təzkira” s: 635.

²⁰⁰ “Fəthul-Bəri” 6/535.

²⁰¹ Ummü Haram - *radiyallahu anhu* – Hicrətin 27-ci ilində Muaviyə - *radiyallahu anhu* – ilə birlikdə Kibris savaşına qatılmışdır. O, dəniz döyüşlərində vəfat edir. Müslim «İmarə» 161.

²⁰² Buxari «Cihad» 93.

²⁰³ Buxari, Müslim.

²⁰⁴ Əhməd 5/220, Əbu Davud «Sünnə» 8, Tirmizi «Fitən» 48.

²⁰⁵ Müslim 2779,2780. Bəzi mənbələrə görə Təbuk səfərindən dənərkən Aqabə gecəsində Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – sui qəsd etmək istəyən kimsələrdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Münafiqin məsəli iki qoyun sürüsü arasında (hansı sürüdən olduğunu bilməyərək) gah oyana, gah da bu yana çəşqin gedən qoyuna bənzər» Müslim 2784.

şahidlik edəcəklər. Xainlik ediləcəkdir, onlara güvənilməyəcəkdir. Nəzir deyəcəklər, lakin yerinə yetirməyəcəklər...»²⁰⁶.

Həyasızlığın ortaya çıxması, düşmənciliyin, nifrət etməyin, kin saxlamağın çoxalması, insanların çılpaq geyinib çölə çıxmaları və s. səhih hədislərlə sabit olunmuş bir çox əlamətlər vardır²⁰⁷. Elə bir dəhşətli dövrün gələcəkdir ki, zülmət qaranlığı kimi fitnələr meydana çıxacaqdır. Bu fitnələrin meydana çıxdığı zaman Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Gecə qaranlığı kimi öldürücü fitnələrdən çəkinin. (Xeyirli əməllər etməyə çalışın!) Çünki səhəri mömin olan axşama kafir olacaqdır, axşamı mömin olan isə səhərə kafir olacaqdır. İnsanlar öz imanlarını (dinlərini) dünya malına satacaqlar»²⁰⁸. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Gözlənilən yeddi şey gəlmədən öncə əməllər edin: Hər şeyi unuduran fəqirlik, azdıran zənginlik, sağlamlığı pozan xəstəlik, əldən salan qocalıq, yaxadan yapışan (qəfildən gələn) ölüm və bunların da ən pisi olan Dəccəl. Qiyamət isə daha dəhşətli və qorxuludur»²⁰⁹. Allah bizi o, günlərdə qorusun! Amin!

QIYAMƏTİN BÖYÜK ƏLAMƏTLƏRİ

Bunlar Qiyamətin yaxınlaşdığını bildirən əlamətlərdir. Bu əlamətlər ortaya çıxdığı vaxt qiyamət də onların ardı ilə gələcəkdir. Əhli Sünnə, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən gəldiyi şəkildə bu əlamətlərə inanırlar. Böyük əlamətlərin hansı sıra ilə meydana gələcəyini bəyan edən açıq bir dəlil yoxdur. Bu əlamətlər hədislərdə bir-birilərindən fərqli olaraq gəlmişlər. Huzeyfə b. Əsid əl-Ğifari - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bizlər (Qiyaməti) müzakirə edən halda Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bizim yanımıza gəldi və: «Nəyi müzakirə edirsiniz?» deyə buyurdu. Orada olan səhabələr: «Qiyamət saatını müzakirə edirik» dedik. Peyğəmbər: «Sizlər on əlamət müşahidə etmədikcə əsla Qiyamət qopmayacaqdır!» və bunları zikr etdi: «Duhan (duman), Dəccəl, Dəbbətul Ard (heyvanın çıxması), Günəşin məğribdən doğması, İsa – *aleyhissəlam* – in gəlməsi, Yəcuc və Məcucun çıxması, Biri şərqdə, biri qərbdə, biri də ərəb yarımadasında yerin batması və bütün bunlardan sonra Yəməndən xaric olan odun insanları toplanış yerinə aparması»²¹⁰. Xuzeyfə b. Useyd - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “On əlamət meydana

²⁰⁶ Buxari, Müslim «Fitən» 42.

²⁰⁷ Bu haqda geniş məlumata Buxari, Müslim, Əbu Davud, Tirmizi və s. hədis kitablarına baxa bilərsiniz.

²⁰⁸ İmam Nəvəvi “Şərh Müslim” 2/133.

²⁰⁹ Tirmizi 2306, Həkim 4/516, Beyhəqi “Şuabul İman” 10572, Zəhəbi “Mizan” 6/30.

²¹⁰ Müslim.

gəlmədikcə Qiyamət qopmaz. Şərqdə bir çöküntü, qərbdə bir çöküntü, ərəb yarmadasında bir çöküntü, Duhan, Dəccal, Dabbatul Ard, Yəcuc və Məcuc, günəşin qərbdən doğması, Adenin dərinliklərindən çıxıb insanları önünə qatıb sürən atəş (Başqa rəvayətdə: İsa b. Məryəm enməsi)²¹¹. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Altı şey gəlmədən öncə yaxşı əməllər etməyə çalışın. Duhan, Dəccal, Dabbatul Ard, (Başqa rəvayətdə: Günəşin qərbdən doğması) Sizdən birinizin başına gələcək şey, bütün hər kəsin başına gələcək şey»²¹². Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Üç şey görüldükdə daha öncə inanmamış və imanında xeyir qazanmamış kimsəyə imanı fayda verməz. Günəşin batdığı yerdən doğması, Duman və Dəbbatul Ard»²¹³. Əbu Zərr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bu günəş hara gedir bilirsinizmi?». Səhabələr: «Allah və Rəsulu daha gözəl bilir» dedilər. Peyğəmbər: «Bu günəş ərşin altına çatıncaya qədər gedər və səcdə edər halda qapanır və bu halda da qalır. Nəhayət ona: «Yüksəl, gəldiyin yerdən geri dön!» deyilər. O, da dönər və doğduğu yerdən təkrar doğar. Sonra hər dəfə təkrar belə edir...Nəhayət Qiyamətə yaxın ona: «Qalx, batdığın yerdən doğ!» deyilər. O, da məğrib tərəfdən doğar. Peyğəmbər: «Bu nə vaxtdır bilirsinizmi?» deyər buyurdu. **«Rəbbinin bəzi qiyamət əlamətləri gələcəyi gün əvvəlcə iman gətirməmiş və ya imanında bir xeyir qazanmamış şəxsə (sonrakı) imanı heç bir fayda verməz...».** (*əl-Ənam 158*)²¹⁴. **«Günəş də özü üçün müəyyən olunmuş yerdə seyr edər».** (*Yəsin 38*). **«Günəş və ay müəyyən bir ölçü ilə (hərəkət edər)».** (*ər-Rahmən 5*). Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Əlamətlərin bir-birinin ardınca gəlməsi ipə düzülmüş mirvari dənələrinin (qırıldığı) zaman tökülməsi kimidir»²¹⁵. Abdullah b. Amr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Əlamətlər ipə düzülmüş mirvari dənələri kimidir. Əgər ip qırılsa hamısı dənə-dənə düşər»²¹⁶.

DUMAN

Qiyamət saatından bir qədər əvvəl baş verən böyük hadisələrdən biri də dumanın gəlməsidir. **«(Ya Peyğəmbər!) Sən səmanın aşkar bir duman**

²¹¹ Nəvəvi Şərhi, Müslim "Fitən" 18/27,28.

²¹² Nəvəvi Şərhi, Müslim "Fitən" 18/87.

²¹³ Müslim, Əhməd 2/445, Tirmizi «Təfsir» 6.

²¹⁴ Buxari, Müslim «İman» 250.

²¹⁵ Heysəmi "Məcməuz-Zəvâid" 7/331, əl-Albâni "Camius-Sağir" 3/110, H. 3222.

²¹⁶ Musnəd 12/6-7, H. 7040, Əhməd Şakir "Səhîh", Heysəmi "Məcməuz-Zəvâid" 7/321.

gətirdiyi günü gözlə. İnsanları (bu duman) bürüyəcəkdir. Bu ağır bir əzabdır». (əd-Duxan 10-11). Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Duhan (duman) təsiri möminə zökəm kimi gəlir, kafirə isə çox şiddətlidir”²¹⁷.

MƏSİH DƏCCƏL

Məsihin Mənası - Qurtubu – *rahmətullahi aleyhi* - bu kəlimənin 23 çeşit mənası olduğunu söyləyir²¹⁸. Ayrıca bu kəlimə həm “*Doğru Söyləyən*” həm də “*Azdıran Yalançı*” mənalərini da daşıyır. Məsih İsa - *aleyhissəlam* - doğru söyləyən. Məsih Dəccəl isə insanları azdıran yalançıdır. Allah iki Məsih yaratmışdır. Biri digərinin ziddidir. Həmçinin iki gözündən biri məsh edildiyi üçün belə adlanır. *Dəccəlin Mənası: 1. Dəccəl* – dəcələ sözündən götürülüb, aldatmaq deməkdir. *Dəcəlun* – çox yalan danışan, aldadan deməkdir. Haqqı yalanla örtüyü üçün bu ad verilmişdir²¹⁹. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Məsih Dəccəlin Qurani Kərimdə zikr edilməməsinə səbəb onun zəlil olması, alçaldılması üçündür”²²⁰. **2. Dəccəl** – Dəcl kəliməsindəndir. Dəvə yara-xora basdıqda onu qatran ilə boyayırlar və buna da *Dəcl* deyilir. Qatrana *Ducel* – *Ducalə* deyilir. Dəccəl də öz sehrini qatranla boyayıb örtəcəkdir. **3. Dəccəl** – qızılı suya boyamaq deməkdir. Bir kimsə qılıncını qızıl suyu ilə boyadım dedikdə Dəcəltu ləfzini işlədir. **4. Dəccəl** – örtmək mənasındadır. O, insanları öz küfrü ilə örtər²²¹.

PEYĞƏMBƏR – *Sallallahu Aleyhi Və Səlləm* – İN MƏSİH DƏCCƏLDƏN ALLAHA SİĞİNMASI

İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu duanı Quran surəsi öyrədir kimi bizə öyrədirdi: «Allahım! Cəhənnəm əzabından sənə sığınırım, qəbr əzabından sənə sığınırım, Məsih Dəccəlin fitnəsindən sənə sığınırım, ölümün və həyatın fitnəsindən sənə sığınırım»²²². İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – namazın sonunda dörd şeydən Allaha sığınardı: “Qəbir əzabından Allaha sığınırım, Cəhənnəm əzabından Allaha sığınırım, açıq və gizli fitnələrdən Allaha sığınırım və tək gözlü yalançı (Dəccəldən) Allaha sığınırım (Başqa

²¹⁷ Əbu Davud.

²¹⁸ “Təzkira” 679.

²¹⁹ Fəthul Bəri 13/91, İbn Kəsir «Cəmiul Üsul» 4/204.

²²⁰ “Fəthul Bəri” 13/98, İbn Kəsir “Nihayə” 1/166-169.

²²¹ Lisanul Arab 11/236, Qurtubi “Təzkira” 744, Fəthul Bəri 13/91.

²²² Müslim “Məsəcid” 588,589, Tirmizi 3494, Əbu Davud 1542, İbn Məcə 3840.

rəvayətdə: Həyatın və ölümün fitnəsindən Allaha sığınırım²²³»²²⁴.

MƏSİH DƏCCƏL HARADAN ÇIXACAQDIR?

Əbu Bəkr – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Dəccəl şərq ölkəsində meydana gələcəkdir. Ora Xorasan adlanır. Abırsız və həyasız insanlar ona qoşulacaqlar (ona üzləri qalxanın dərisi kimi olan bir qövüm tabe olur)»²²⁵. Nəvvəs b. Səman – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün səhər Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bizə Məsih Dəccəl haqqında danışmağa başladı.... Heç şübhəsiz ki, o Şam ilə İraq arasında olan bir yolda ortaya çıxacaqdır. Sağına da, soluna da öz fitnə-fəsadını yayacaqdır. Ey Allahın qulları imanda möhkəm olun!...»²²⁶. Ənəs b. Məlik – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Şübhəsiz ki, o İsfəhandan çıxacaqdır (Başqa rəvayətdə: Kufədən çıxacağıda söylenilir²²⁷)»²²⁸. İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Dəccəlin zühuru başlanğıc olaraq İsfəhanın “Yəhudiyyə” məntəqəsindən olur və 70 min Yəhudi silahları ilə ona tabe olurlar. Əyinlərində yaşıl Tayalisi (Yaşıl Persiya əbasına deyilir) libası olur. Yenə tatarlardan 70 min nəfər ona kömək edər və Xorasanda bir çox kimsə ona tabe olar”²²⁹.

MƏSİH DƏCCƏLDƏN QORUNMA YOLU

Əbu Dərdə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Kim Kəhf surəsinin əvvəlindən on ay əzbərləyर्सə Məsih Dəccəlin fitnəsindən qorunmuş olar”²³⁰. Əbu Umamə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Kim Dəccəlin atəşi ilə qarşılaşarsa Allahdan yardım istəsin və Kəhf surəsinin ön ayələrini oxusun. O, atəş ona İbrahim - *əleyhissəlam* - ın atəşin sərin və salamat olduğu kimi sərin və salamat olar”²³¹. Hişam bə Amr – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Kim ona: Sən Rəbbimsən!”

²²³ Buxari “Azan” 833, 1/463, Müslim “Məsəcid” 590, 1/286.

²²⁴ Əhməd 1/305, Tayalisi 1/353, Buxari “Tarixul Kəbir” 2/119.

²²⁵ Əhməd 1/47, Tirmizi 2237, İbn Məcə 4072, Həkim 4/573, əl-Albani «Səhih Hədislər Silsiləsi» 4/122 hədis 1591.

²²⁶ Müslim “Fitən” 2252, Əbu Davud 4321, Tirmizi 2240, İbn Məcə 4075.

²²⁷ Məcmuaz Zəvaid 7/350-351, Təbərani 9/93, İbn Əbi Şeybə 7/496, İbn Məsud və Abdullah b. Amr yolu ilə.

²²⁸ Müslim 2266, İbn Hibban 15/209, Fəthul Bəri 13/328.

²²⁹ Nihayə 1/174.

²³⁰ Müslim 809.

²³¹ İbn Məcə 4077.

deyərsə fitnəyə düşər. Kim də: “Sən yalançısan, mənim Rəbbim Allahdır, Ona təvəkkül etdim” deyərsə ona zərər verməz və ya o fitnəyə düşməz”²³².

MƏSİH DƏCCƏLİN VƏSFLƏRİ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Gözlənilən yeddi şey gəlmədən öncə əməllər edin: Hər şeyi unuduran fəqirlik, azdıran zənginlik, sağlamlığı pozan xəstəlik, əldən salan qocalıq, yaxadan yapışan (qəfildən gələnlər) ölüm və bunların da ən pisi olan Dəccəl. Qiyamət isə daha dəhşətli və qorxuludur»²³³. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «...Onun arxa tərəfində saçı qısa, qıvrım, sağ gözü kor birini də gördüm. Gözü su üzərindəki üzüm dənəsi kimi pırtlağdı. İbn Katana bənzəyirdi»²³⁴. Əllərinin birini çiyinə dayamış halda Beyti təvaf edirdi. Kimdir bu? deyə soruşdum. «Məsih Dəccəldir» deyə cavab verdilər»²³⁵. Ubadə b. Samit – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Məsih Dəccəl qısa boylu, qıvrım saçlı, gözü əyri üzə çıxmış bəlli olmayan şəkildə qorxunc bir adamdır. Sizi inandıracaq şəkildə yalan danışar. Halbuki sizin Rəbbiniz tək göz deyildir»²³⁶. İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Dəccəlin gözü kordur. Nə çox qara (dərili), nə də çox ağ (dərilidir). Başı ilan və ya kərtənkələ başı kimidir (Başqa rəvayətdə: “Vücudu iri, saçları ağac budaqları kimi birbirinə girmişdir»²³⁷),²³⁸. Kab b. Ahbər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki: “Dəccəlin bir əli digərindən uzundur»²³⁹. Əbu Səid əl-Xudri – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Dəccəli sağ gözü kor və divarda köpmüş suvaq kimidir. Mirvariyyə oxşar sol gözü isə ulduz kimi parlar»²⁴⁰. Xuzeyfə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Sağ gözü məsh olunmuş, digər gözü isə günəş kimidir»²⁴¹. Səfinə – *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Sol gözü kor, sağ gözü ət ilə

²³² Əhməd 5/13,372,410, Təbərani 7/221,265, Məcmuaz Zəvaid 7/341, AbdulBər “Təhmüd” 14/193.

²³³ Tirmizi 2306, Həkim 4/516, Beyhəqi “Şuabul İman” 10572, Zəhəbi “Mizan” 6/30.

²³⁴ **İbn Katana** - AbdulUzza b. Katana b. Amr əl-Huzəi - Annasi Xədicə – *radiyallahu anhu* – nin bacısı Halə b. Xuveyliddir. Cahiliyyə dönməndə ölmüşdür. “İsabə” 4/239, “Fəthul-Bəri” 6/488, 13/101.

²³⁵ Buxari «Ənbiyə» 48, Müslim «İman» 272.

²³⁶ Ebu Davud “Avnul-Mabud” 11/443, əl-Albani “Camius Sağir” 2/317-318, H. 2455.

²³⁷ Təbərani 11/313, Əhməd 1/374, Fəthul Bəri 13/108.

²³⁸ Əhməd 1/240,313, İbn Hibban 1/468, Təbərani 11/273, Məcmuaz Zəvaid 7/337,338.

²³⁹ Fəthul Bəri 13/92, İbn Qudamə “Muğni” 8/358.

²⁴⁰ Əhməd 3/79, 1,374, Məcmuaz Zəvaid 7/346, Fəthul Bəri 13/98, İbn Kəsir 1/588, Təbərani 11/313.

²⁴¹ Həkim 4/573, Zəhəbi “Munkər” hədis.

örtülmüş kimidir”²⁴². Keçən hədislərdə Dəccəlin sağ gözü kor (əyri) ikən, bəzi rəvayətlərdə isə sol gözü kor (əyridir). Bu rəvayətləri hər biri də səhihdir. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Buxari və Müslimdə keçən İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – nun Dəccəl barəsində hədisdə sağ gözü kordur hədisi Müslimdə keçən sol gözü kordur hədisindən daha çox tərcih edilir. Çünki *Muttafiqun Aleyh* hədisi digərlərindən daha qüvvətlidir”²⁴³. Qadi İyad – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Dəccəlin iki gözü də əlildi. Çünki rəvayətlərdə belə keçir. Kor olan gözü sağ gözüdür. O, da İbn Ömər – *radiyallahu anhu* – nun rəvayətində keçir. Üzərində görməyə əngəl olan pərdəli göz isə sol gözüdür. Göz dəliyindən çıxmış, ulduz kimi parlayan, divarda bəlgəm və ya köpmüş suvaq kimi olan sol gözdür. Beləki onun həm sağ, həm də sol gözü əlildir. Kor olan sağ gözü heç nə görməz, digər qüsurlu gözü isə nuru sönmüş, görmə qabiliyyəti isə azalmışdır. İmam Nəvəvi – *rahmətullahi aleyhi* - bu görüş üçün: “Ən gözəl sonluqdur” demişdir. Qurtubi – *rahmətullahi aleyhi* - bu görüşü tərcih etmişdir”²⁴⁴.

KƏF, FƏ, RA – KAFİR YAZISI

İbn Ömər, Ənəs b. Məlik - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «...Dəccəlin iki gözü arasında kafir yazılmışdır. Oxuya bilən və oxuya bilməyən hər bir mömin bu kəlməni oxuyacaqdır (Başqa rəvayətdə: “İki gözünün arasında “*Kafir*” yazılmışdır dedi və hecaladı: *Kəf, Fə, Ra* – bunu da hər bir müsəlman oxuyacaqdır”²⁴⁵))”²⁴⁶. İmam Nəvəvi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Alimlərin üzərində ittifaq etdiyi bu görüş bu yazının həqiqət olduğudur. Allah bu yazını Dəccəlin kafir, yalançı və batil olduğunu ortaya çıxarmaq üçün bir əlamət etmişdir. Oxuma və yazma bilən və bilməyən hər bir möminə bu yazını göstərir. Onunla imtahan etmək istədiyi asi kimsələrdən də bunu gizlədir. Artıq bundan qaçmaq yoxdur”²⁴⁷.

MƏSİH DƏCCƏLİN ANA VƏ ATASI

Abdullah b. Mutim - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəccəlin qulağı kəsikdir”²⁴⁸. Əbu

²⁴² Tayalisi 1/150, Təbəranı 7/84, İbn Əbi Şeybə 7/491, Əhməd 5/221, Fəthul Bəri 13/98.

²⁴³ Xuzeyfə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki: “Kor olan gözü sol gözüdür”. Müslim 2248, “Fəthul Bəri” 13/97.

²⁴⁴ Müslim, Nəvəvi Şərhi 2/235, “Təzkira” s: 663, Fəthul Bəri 13/97, Tuhfətul Əhfəzi 6/421.

²⁴⁵ Müslim 2245, 2249, Tirmizi 2235, Əhməd 5/386, 3/206, İbn Məcə 4077, Fəthul Bəri 13/100, Tuhfətul Əhfəzi 6/409, İbn Kəsir 1/581, Qurtubi 13/353,

²⁴⁶ Buxari 2608, Müslim 2248.

²⁴⁷ Müslim, Nəvəvi Şərhi 18/80.

²⁴⁸ Fəthul Bəri 13/91, Məcəmuaz Zəvaid 7/340, İbn Əbi Şeybə 7/497.

Səid əl-Xudri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəccəlin uşağı olmaz və nə Mədinəyə, nə də Məkkəyə girməz»²⁴⁹. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Gözü kor, alnı açıq, sinəsi geniş və əyriliklərlə doludur»²⁵⁰. Əbu Bəkrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəccəlin ana və atasını 30 il övladları olmaz. Sonra kor bir uşaqları olur»²⁵¹. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Dəccəlin ana və atasını vəsf etdi: “Atası – uzun boylu, zəif cəsədli, burnu uzundur. Anası – iri bədənli, iri sinəli bir qadındır” deyə buyurdu²⁵². Həfsə b. Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəccəlin ortaya çıxmasına səbəb onu qəzəbləndirən bir şey səbəb olacaqdır»²⁵³. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəccələ ilk olaraq qadınlar tabe olacaqdır və ona əziyyət verəcəklər. Bundan sonra öz xəndəyinə qəzəbli bir vəziyyətdə dönəcəkdir»²⁵⁴.

MƏSİH DƏCCƏL HANSI ŞƏHƏRLƏRƏ GİRƏ BİLMƏZ

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qurtuluş günü! Qurtuluş günü nədir? Bu sözünü üç dəfə təkrar etdi. Dəccəl Uhud dağına çıxar. Mədinəyə baxar və adamlarına: «Bu ağ qəsri görürsünüzmü? Bu Əhmədin məscididir. Sonra Mədinəyə tərəf gəlir və hər iki qapısında Mələk görür. Bundan sonra Mədinə üç dəfə sarsıntı keçirir. Münafiq kişi və qadın, fasiq kişi və qadın oradan çıxarlar»²⁵⁵. Əbu Bəkrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Məsih Dəccəl Mədinəyə girməz. O, zaman Mədinənin 7 qapısı vardır və hər qapıda iki mələk vardır»²⁵⁶. Abdullah b. Amr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “(Dəccəl) Kəbəyə və Beytul Məqdisə girməz (Başqa rəvayətdə:

²⁴⁹ Müslim 2241, Tirmizi 2246.

²⁵⁰ Əhməd 2/291, Məcmuaz Zəvaid 7/346, Təbərani 18/335, İbn Əbi Şeybə 7/488.

²⁵¹ Tirmizi 2248, İbn Əbi Şeybə 7/492, Əhməd 5/40, Fəthul Bəri 13/326.

²⁵² Tirmizi 2248, İbn Əbi Şeybə 7/492, Əhməd 5/40,49,51.

²⁵³ Müslim 2246, İbn Hibban 15/204, Təbərani 23/210, Əhməd 6/284.

²⁵⁴ Təbərani “Əvsat” 5/331, Məcmuaz Zəvaid 7/349.

²⁵⁵ Əhməd 4/338, Həkim 4/586, Deyləmi 8992.

²⁵⁶ Buxari 2/664, 6/2607, İbn Hibban 9/48, 15/29,216, Həkim 4/583, Məcmuaz Zəvaid 7/332, İbn Əbi Şeybə 6/406, 7/492, Fəthul Bəri 10/191.

Dörd yerə girməz: Kəbə, Məscidul Nəbəviyyə, Məscidul Aqsa və Tur (dağı)²⁵⁷»²⁵⁸.

MƏSİH DƏCCƏL BARƏSİNDƏ VARİD OLAN HƏDİSLƏR

Sab b. Cusamə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “İnsanlar Dəccəli unutmadıqca, imamlar minbərlərdə ondan danışmağı kəsmədikcə Dəccəl meydana çıxmaz”²⁵⁹. Cabir b. Abdullah - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Dəccəl dindən qafil olduğu və elmdən üz çevrildiyi bir zamanda ortaya çıxar”²⁶⁰. İmran b. Hüseyin - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Adəm – *əleyhissəlam* – in yaradılmasından Qiyamətin qopacağı vaxta qədər Məsih Dəccəldən daha böyük bir fitnə olmayacaqdır»²⁶¹. Aişə, Əbu Umamətul Bahili - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən: “Ya Rəsulullah! O, zaman insanların yeyəcəyi nə olacaq?”. O: “**Təhlil, Təkbir, Təsbih və Təhmid** onlar üçün yemək yerini tutacaqdır” deyərək buyurdu²⁶². İmran b. Hüseyin - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəccəl barəsində eşidən mütləq qaçacaqdır. Allaha and olsun ki, onun yanına gələn onu mömin hesab edəcəkdir. Onun ardınca gedəcəkdir. Yanına gələndə ona qarşı şübhə hisləri meydana gələcəkdir və yaxud o, şübhə doğuracaqdır»²⁶³. Ənəs - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Məkkə və Mədinə müstəsna Dəccəlin ayaq basmadığı torpaq qalmayacaqdır. Məkkə və Mədinənin hər girəcəyində mələklər durub bu şəhəri qoruyacaqlar (Başqa rəvayətdə: «Mədinə və əhalisi üç dəfə sirkələnəcəkdir. Mədinədə bir nəfər belə münafiq kişi və qadın qalmaz. Hamısı onun (Dəccəlin) yanına gedirlər»²⁶⁴)»²⁶⁵. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mədinəyə Vəba və Dəccəl girməz»²⁶⁶. Ənəs -

²⁵⁷ Əhməd 5/364,434, Fəthul Bəri 13/105.

²⁵⁸ Qurtubi 4/89, Məcmuaz Zəvaid 7/350, Fəthul Bəri 13/104.

²⁵⁹ Əhməd 4/71, İbn Həcər “Təhzi bu Təhzi b” 4/369.

²⁶⁰ Əhməd 3/367, İbn AbdülBər “Təhmid” 16/180, Məcmuaz Zəvaid 7/344.

²⁶¹ Müslim.

²⁶² Əhməd 6/75,125, İbn Məcə 4077, İbn Kəsir 1/582, Məcmuaz Zəvaid 7/335.

²⁶³ İbn Kəsir «Cəmiul Üsul» 10/354, H. 7846, ən-Nəhayə 1/82.

²⁶⁴ İbn Məcə «Fitən» 33.

²⁶⁵ Müslim.

²⁶⁶ Buxari «Fitən» 27, Müslim «Fitən» 1379, Tirmizi «Fitən» 61.

radiyallahu anhu – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İsfəhan yəhudilərindən 70 nəfər əyinlərində Tayalisə²⁶⁷ olaraq Dəccalin ardınca gedəcəklər»²⁶⁸. Ummu Şərik - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İnsanlar Dəccəlin şərrindən dağlara qaçacaqlar»²⁶⁹. İbn Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən sizi Dəccəldən çəkindirirəm. Hər bir Peyğəmbər öz ümmətini ondan çəkirmişdir. Nuh – *aleyhissəlam* – da öz qömünü ondan çəkirmişdir. Lakin mən sizə elə bir söz deyəcəyəm ki, heç bir Peyğəmbər bunu öz ümmətinə deməmişdir. Dəccəl tək gözdür. Allah isə tək göz deyildir. Bilin ki, sizdən heç kəs ölənə kimi öz Rəbbini görməyəcəkdir. Dəccəlin iki gözü arasında kafir yazılmışdır. Oxuya bilən və oxuya bilməyən hər bir mömin bu kəlməni oxuyacaqdır»²⁷⁰. Ribī b. Xiraş - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün Əbu Məsud əl-Ənsari ilə birlikdə Huzeyfə b. Yəmən - *radiyallahu anhu* – nun yanına getdik. Əbu Məsud, Huzeyfəyə: «Dəccəl haqqında Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən eşitdiyini bizə xəbər ver» dedi. Huzeyfə: «Dəccəl ortaya çıxacaq. Onunla bərabər su və atəş də olacaqdır. İnsanların su kimi gördükləri yandırıcı atəşdir. Atəş olaraq gördükləri isə soyuq və sərin sudur. Sizdən hər kim o, vaxta qədər yaşasa atəş gördüyü şeyin içinə girsin. Çünki o, sərin və soyuq sudur» Bundan sonra Əbu Məsud: «Mən də bunu Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən eşitdim» dedi²⁷¹. İbn Ömər - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəccəlin mənzili (Mədinə yaxınlığındakı) ərazidə olacaqdır. (Mədinədən) çıxıb onun yanına gedənlərin çoxluğunu qadınlar təşkil edəcəkdir. Belə ki, insan yoldaşının, anasının, bacısının və xalasının yanına dönəcəkdir. Dəccəlin yanına getmələrindən qorxduğu üçün onları bağlayacaqdır. Sonra Allah müsəlmanları Dəccəlin üzərinə salacaqdır. Müsəlmanlar onu və tərəfdarlarını öldürəcəkdir. Beləki Yəhudi, ağacın və daşın arxasında gizlənəcəklər. O, ağac və daş müsəlmanlara: «Burada arxamda bir Yəhudi var, gəl onu öldür» deyəcəkdir. Yalnız **Ğarqad** ağacından başqa. Çünki o, Yəhudilərin ağacıdır»²⁷². Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Onun bir

²⁶⁷ *Taylisa* - Yaşıl Persiya əbasına deyilir.

²⁶⁸ Müslim 2944.

²⁶⁹ Müslim 2945.

²⁷⁰ Buxari2608, Müslim 2248.

²⁷¹ Buxari 1272, Müslim 2249, 2250,

²⁷² “Fəthul Bəri, Buxarî “Cihad” 6/103, Nəvəvî Şərhi, Müslim “Fitən” 18/44,45, İmam Əhməd “Musnəd” 5/16, 2/67, 417, Sünən İbn Məcə 2/1359-1363, H. 4077.

gözü kordur. Elə isə Allah kor deyirdir. Dəccəlin sağ gözü çuxurundan pırtlamış bir üzüm dənəsi kimidir»²⁷³.

Məsih Dəccəl Allahlıq iddiasında olacaqdır. İstədiyi hər şeyi Allahın izni ilə edəcəkdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəccəlin fitnələrindən biri də budur ki, o gəlib bir ərəbə deyəcəkdir: «Mən sənin ölmüş ata-ananı dirildib yanına gətirsəm sən şahadət verəcəksənmi ki, mən sənin Rəbbinəm?» Ərəb: «Bəli» deyəcəkdir. Şeytan onun ata və anasının surətində zahir olub deyəcəkdir: «Oğlum! Ona itaət et. O, sənin Rəbbindir»²⁷⁴. Cabir - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki: «Allah dəccəlin yanında insanlarla danışan şeytanlar göndərəcək»²⁷⁵. Əbu Səid əl-Xudri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəccəl çıxdığı zaman möminlərdən biri onu görməyə gedir. Dəccəlin gözətçiləri onun qabağını kəsərək: «Hara gedirsən?» deyər soruşdular. Mömin: «Bu ortaya çıxan adamı görmək istəyirəm» dedi. Gözətçilər: «Yoxsa sən bizim Rəbbimizə inanmırsan» dedilər. Mömin: «Bizim Rəbbimizdə bir gizlilik yoxdur» dedi. Gözətçilər: «Öldürün onu?» dedilər. Gözətçilərdən bir qismi: «Bizim Rəbbimiz deyib ki, onun icazəsi olmadan heç kəsi öldürməyin» demişdi. Mömini Dəccəlin yanına gətirirlər. Mömin Dəccəli görən kimi: «Ey insanlar! Bu peyğəmbərimizin bizə vəsf etdiyi Dəccəldir». Dəccəl əmr edir, mömini üzü üstə uzadırlar və Dəccəl: «Onu tutun. Başını yarın. Belinə, qarnına zərbələr endirin» deyir. Dəccəl: «İndi mənə iman gətirirsən?» deyir. Mömin: «Sən yalançı Məsihsən» deyir. Dəccəlin əmri ilə mömini mişar ilə iki hissəyə bölürlər. Sonra Dəccəl iki hissəyə bölünmüş cəsədin ortasından keçərək: «Qalx!» deyir. Cəsəd də dirilərək ayağa qalxır. Dəccəl yenə: «İndi mənə iman gətirirsən?» deyir. Mömin: «Mən sənin həqiqi Dəccəl olduğunu daha da yaxşı bildim» deyir. Mömin üzünü cəmaata tutaraq deyir: «Ey insanlar! O, məndən sonra heç kəsə bu əməli etməyəcəkdir». Dəccəl onu doğramaq üçün tutar. Lakin Allah möminin boynu ilə boğazı arasını qoruyar. Dəccəl də ona heç bir şey edə bilməyib əllərindən və ayaqlarından tutub atar. İnsanlar elə zənn edərlər ki, (Dəccəl) onu oda atdı. Lakin o, Cənnətə atılacaqdır. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «O, mömin ələmlərin Rəbbinin yanında şəhidlərin ən əzəmətlisi olacaqdır»²⁷⁶. İmran b. Hüseyin - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Rəsulullah – *sallallahu aleyhi və*

²⁷³ Əhməd 2/27, Tirmizi «Fitən» 60.

²⁷⁴ əl-Albani «Səhih Cəmius Səğir» 6/274, H. 7520.

²⁷⁵ Əhməd 3/367-368, Məcmuaz Zəvaid 7/344.

²⁷⁶ Buxari 2608, Müslim 2256.

səlləm – buyurdu: «Ümmətimdən Qiyamət saati gəlincəyə qədər haqq üzərə savaşıcaq olan kimsələr olacaqdır. Onlarla döyüşənlərə qarşı müzəffərdilər (yenilməz). Onların sonuncuları Məsih Dəccəllə qarşı döyüşən (cəmaatdır)»²⁷⁷. Əbu Hureyrə - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *səllallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Bəni Təmim mənə üç şeyə görə sevimlidir: Onlar ümmətim içində Dəccələ qarşı ən şiddətli olanlardır (döyüşənlər)...”²⁷⁸. Nəvvəs b. Səman - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, bir gün səhər Peyğəmbər – *səllallahu aleyhi və səlləm* – bizə Məsih Dəccəl haqqında danışmağa başladı. Onun haqqında səsini gah alçaldaraq, gah da yüksəldərək elə bir tərzdə danışdı ki, biz onu Nəhl (xurmalıq) deyilən bir yerdə zənn etdik. Biz onun yanına gəldikdə Peyğəmbər – *səllallahu aleyhi və səlləm* – bizdə olan vəziyyəti görüb buyurdu: «Sizə nə olub?» Biz: «Ya Rəsulallah! Bu gün səhər Dəccəl haqqında səsini gah alçaldaraq, gah da yüksəldərək elə bir tərzdə danışdı ki, biz onu Nəhl (xurmalıq) deyilən bir yerdə zənn etdik». Peyğəmbər – *səllallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən ötrü mənə qorxudan şey Məsih Dəccəl deyildir. Əgər o, mən sizin içinizdə ikən ortaya çıxarsa, ona qarşı mən sizə kifayət edərim. Yox əgər mən aranızda yox ikən o, ortaya çıxarsa onda hər kəs özü-özünü ondan müdafiə etməlidir. Allah da hər bir müsəlman üçün mənə əvəz edər»²⁷⁹. Dəccəl gəncdir. Saçları olduqca qıvrımdır. Bir gözü əyridir (sanki üzüm salxımından irəli çıxmış üzüm giləsi kimi). Mən onu Abdul Uzza b. Katana bənzədirəm. Sizlərdən hər kim o, çıxan vaxtı yaşayarsa ona qarşı Kəhf surəsinin ilk on ayəsini oxusun²⁸⁰. Heç şübhəsiz ki, o Şam ilə İraq arasında olan bir yolda ortaya çıxacaqdır. Sağına da, soluna da öz fitnə-fəsadını yayacaqdır. Ey Allahın qulları imanda möhkəm olun!» Biz: «Ya Rəsulallah! O, yer üzündə nə qədər müddət qalacaqdır?» deyər soruşduq. Peyğəmbər: «Qırx gün. (Bu günlərdən) Bir günü bir ilə, bir günü bir aya, bir günü bir cüməyə (bir həftə) bərabər olacaqdır. (O, qırx günün içində²⁸¹) Qalan günlər isə sizin günləriniz kimi olacaqdır» deyər buyurdu. Biz: «Ya Rəsulallah! Bu bir il qədər olan o, bir gündə bizlərə bir günün namazı kifayət edirmi?» deyər soruşduq. Peyğəmbər: «Xeyr! (kifayət etməz) Siz o, uzun gündə, adi günlərdə qıldığımız namaz vaxtlarını hesablayıb, namazlarımızı qılın!»

²⁷⁷ Əbu Davud “Cihad” 4, 2484, İmam Əhməd.

²⁷⁸ Buxari 2/898, 4/1587, Müslim 4/1957, İbn Hibban 15/219, Fəthul Bəri 5/172.

²⁷⁹ Yəni Allah hər bir müsəlmana yolunu azmamaq və Dəccəlin fitnəsinə düşməmək üçün kömək edəcəkdir.

²⁸⁰ Başqa rəvayətdə son on ayəsini bilən Dəccəlin fitnəsindən qorunar. Müslim.

²⁸¹ Əhməd 5/364, İbn Əbi Şeybə 7/495, Fəthul Bəri 13/105, İbn Kəsir 1/583, Məcmuaz Zəvaid 7/344. Başqa rəvayətdə: Yer üzündə 40 ilmi? 40 ayımı? 40 günümü.

deyə buyurdu. Biz: «Ya Rəsulallah! Dəccəl yer üzündə nə cür sürətlə yeriyəcəkdir?» deyə soruşduq. Peyğəmbər: «Küləyin qovduğu yağış buludlarının sürəti kimi!» deyə buyurdu. Peyğəmbər: «O, bir qövmün yanına gəlib onları dəvət edəcəkdir. Onlar da ona iman gətirib itaət edəcəklər. Bundan sonra o, göyə əmr edəcəkdir. Göy də onun əmri ilə yağış yağdıracaqdır. Sonra yerə əmr edər. Yer də hər cür bitkilərini bitirəcəkdir. O, qövmün otlığa çıxmış heyvanları axşam otlaqdan ən gözəl bir halda, məmələri südlə dolu, ətlənmiş bir halda geri qayıdılar. Sonra Dəccəl digər bir qövmə gəlib onları da dəvət edər. Lakin o, qövmün onun sözünü qəbul etməyib onu rədd edirlər. Dəccəl o, qövümdən uzaqlaşdıqdan sonra onları quraqlıq basar, bütün malları tələf olub gedər (Başqa rəvayətdə: «Dəccəlin çıxmasından əvvəl üç ilə şiddətli bir qıtlıq və quraqlıq olacaqdır. İnsanlar böyük bir aclığa məruz qalacaqlar. Birinci ili Allah göylərə yağışın üçdə birini, yerə isə içdə birini kəsməyi əmr edər. İkinci ili isə üçdə ikisini, üçüncü ili isə tamamən yağmurun yağmasını və yerə də bitkilərini bitirməsini qadağan edər. Heç bir yaşıllıq bitməz və bir damla su da qalmaz. Bütün dırnaqlı canlılar ölür. Allahın dilədiklərindən başqa insanlar o. vaxt nə ilə dolanırlar? Deyə soruşduqda. Peyğəmbər: «*Təhlil, Təkbir, Təsbih* və *Təhmüd* ilə keçinirlər. Bu onlar üçün yemək yerinə keçər»²⁸²). Dəccəl bir xarabalığın yanına gəlib: «Öz xəzinələrini çıxart!» deyər və bal arılarının (ana) arının ardınca düşükləri kimi xəzinələr də onun ardınca düşürlər».

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – sözünə davam edərək buyurdu: «Sonra gənc yaşına çatmış bir gənci yanına çağıraraq, onu qılınc ilə vuraraq iki hissəyə bölür. Parçalar oxun son düşmə məsafəsi qədər birbirindən ayrılırlar. Sonra Dəccəl iki hissəyə böldüyü gənci çağırır, o da həmin (anda) üzü parıldayaraq və gülərək gəlir. Dəccəl öz fitnə-fəsadını yaydığı vaxt Allah Məryəm oğlu Məsihi, İsa – *əleyhissəlam* – ı göndərir. O, da iki paltara bürünmüş və əllərini iki mələyin qanadlarına qoyaraq Dəməşqin şərq tərəfindəki ağ minarəyə enər. Onun nəfəsinin iyini alan hər bir kafir ölümündən başqa heç bir şey halal olmaz. Onun nəfəsi isə gözün son görmə həddinə qədər çatar. İsa – *əleyhissəlam* – Dəccəli axtarır. Nəhayət onu (Beytul-Məqdisə) yaxın bir yerdə Ludd qapısının yaxınlığında yaxalayaraq öldürür. Sonra İsa – *əleyhissəlam* – Allahın Dəccəlin şərinə qoruduğu bir qövmün yanına gəlir. İsa – *əleyhissəlam* – onların üzərilərinə əli ilə toxunub məsh edir və onlara Cənnətdəki dərəcələrini söyləyər. Onlar bu halda olduqları vaxt Allah – *subhənəhu və təalə* -, İsa – *əleyhissəlam* – a: «Mən indi Mənə aid olan qullarımı çıxardacağam ki, heç

²⁸² İbn Məcə «Fitən» 33.

bir kimsənin onlarla müharibə etməyə nə qüdrəti, nə də qüvvəti çatar! Lakin sən, ey İsa! Səninlə olanlara Tur dağında sığınacaq ver» deyər vəhy etdi. Allah Yəcuc və Məcuc tayfalarını göndərir. **«Yəcuc və Məcuc (səddinin) açılıb onlar hər tərəfdən (alçaq və yüksək təpələrdən) sürətlə axışdıqları zaman»**. (əl-Ənbiya 96). Onların əvvəli Təbəriyyə gölüne yetişib onun suyunu içərlər, axırıncılar oradan keçərkən and olsun ki: «Nə vaxtsa burada su vardı» deyərlər. Allahın Peyğəmbəri İsa – *əleyhissəlam* – və onunla birlikdə olanlar mühasirədə qalacaqlar. Nəhayət onların birinə bir öküz başının dəyəri bu gün sizə görə yüz dinardan da xeyirli olur. İsa – *əleyhissəlam* – və səhabələri Allaha dua edərlər. Allah da (Yəcuc və Məcuc) onların boyunlarına qurdlar salar və səhəri hamısı məhv olub gedərlər. Sonra Allahın peyğəmbəri və onunla birlikdə olanlar yerə enərlər. Yer üzündə Yəcuc və Məcuc tayfasının cəsədlərindən bir qarış yer belə tapa bilməyəcəklər. Onların pis qoxusu ələmi bürüyəcəkdir. Allahın peyğəmbəri və onunla birlikdə olanlar Allaha dua edərlər. Bu dualarına cavab olaraq Allah dəvə boyunları kimi uzun boylu quşlar göndərir. Quşlar o, leşləri götürüb Allahın istədiyi yerə aparırlar. Sonra Allah elə bir yağış göndərir ki, istər quru və sağlam pəlçiqdan olsun, istər gildən olsun heç bir ev o, yağışın enməsinə mane ola bilməyəcəkdir. Yağış bütün yer üzünü yuyacaqdır. Nəhayət yer üzünü güzgü kimi parlayacaqdır. Sonra Allah yer üzünə: «Meyvələrini bitir, bərəkətini ver!» deyər əmr edəcəkdir. O, gün bir camaat bir narı yeyib doyarlar və qabığı altında kölgələnərlər. Bərəkət sürətlə artar. Hətta bir dəvənin südü böyük bir topluluğa kifayət edər. Bir inəyin südü bir qəbiləyə, bir qoyunun südü isə bir neçə ailəyə kifayət edər (Başqa rəvayətdə: «Həyatım əlində olan Allaha and olsun ki, Məryəm oğlu İsa adil bir hakim olaraq sizin içinizə enməsi yaxındır. O, xaçları sındıracaq, donuzları öldürəcək və cizyəni qaldıracaqdır, zəkati buraxacaq, qoyundan və dəvədən zəkat alınmayacaqdır, ədavəti, kin-kudurəti aradan qaldıracaqdır, hər zəhərllinin zəhərini çəkib alacaqdır. Belə uşaq əlini ilanın ağzına soxacaq amma ilan ona zərər verməyəcəkdir. Uşaq aslanı qovalayacaq amma aslan ona zərər verməyəcəkdir. Qoyunlar arasında qurd qoyunları qoruyan it kimi olacaqdır. Yer üzünü barışla dolacaqdır. Hər kəsin sözü bir olacaqdır. Allahdan başqasına ibadət edilməyəcək, döyüşlər sona yetəcəkdir. Qureyşin hakimiyyəti əlindən alınacaqdır. Adəm – *əleyhissəlam* – ın zamanında olduğu kimi əkinlər bitəcək²⁸³). Bu vaxt Allah xoş bir külək göndərir. Bu külək möminləri qoltuq altından yaxalayaraq bütün mömin və müsəlmanların ruhlarını alar. Yer üzündə insanların şərilləri qalar.

²⁸³ İbn Məcə «Fitən» 33.

Onlar orada heç bir kəsdən utanmadan eşşəklərin bir-biri ilə cinsi əlaqədə olduqları kimi, qadın və kişi bir-biri ilə cinsi əlaqədə olurlar. Qiyamət də onların üzərində qopar». Başqa rəvayətdə – Yəcuc və Məcuc tayfaları hər şeyi məhv etdikdən sonra Cəbəlil-Həmraya qədər gəlirlər. O, da BeytulMəqdisdə dağdır. «And olsun ki, biz yer üzündə hər şeyi məhv etdik. İndi gəlin göydə olanları məhv edək!» deyib oxlarını göyə atırlar. Allah onların oxlarını qan ilə boyanmış olaraq rədd edər»²⁸⁴.

İBN SƏYYAD

Nəccar oğullarındandır. Bəziləri qeyd edirlər ki, Nəccar oğullarından olan bir Yəhudi ailəsindəndir. Əsl adı Safii və ya Abdullah b. Səyyad və ya Saiddir²⁸⁵. Sələf alimləri onun müsəlman olub olmadığı haqda ixtilaf etmişlər. Qeyd edirlər ki, o müsəlman olaraq kahinlik iddiasından, və peyğəmbərlik iddiasından əl çəkərək tövbə etmişdir. Mədinə də öldüyü və namazının da qılınması rəvayət edilmişdir. Öldükdə onun üzünü açaraq cəmaata da göstərmişlər ki, siz də onun öldüyünə şahid olunuz²⁸⁶. Bəzi mənbələrə görə döyüşlərin birində o, qeyb olur. Cabir - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki: «İbn Səyyad Harre döyüşündə yox olur (nə dirilər içərisində, nə də ölüər içərisində onun cəsədi tapılmır)»²⁸⁷. İbni Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Müsəlman olmuşdur. Oğlu Umarə Tabiin böyüklərindəndir. İmam Məlik – *rahmətullahi aleyhi* - və s. Ondan hədis rəvayət etmişlər²⁸⁸. İmam Zəhəbi – *rahmətullahi aleyhi* - onun tərcümeyi halından danışmış. İbn Şahin ondan belə rəvayət edir: “İbn Saidin atası Yəhudi olub, doğularkən əyri gözlü və sünnətli olaraq doğulmuşdur. Buna görə də ona Dəccal deyilir. Sonra müsəlman olmuş, Tabiindir, Peyğəbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – i görmüşdür”²⁸⁹. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* -, Zəhəbi – *rahmətullahi aleyhi* – nin dediklərini rəvayət etdikdən sonra deyir: “Oğlu Umarə, Səid b. Museyyibin xeyirli yoldaşlarından. İmam Malik – *rahmətullahi aleyhi* - və s. Ondan hədis rəvayət etmişlər. Onun barədə hədisləri zikr etdikdən sonra: “İbn Səyyad səhabə ola bilməz. Çünki o, Dəccəl olarsa səhabə olmaz kafir kimi ölür. Peyğəbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə görüşdükdə onun müsəlman olmadığı sayılır”²⁹⁰. Əgər sonra müsəlman olmuşsa Zəhəbi – *rahmətullahi aleyhi* -

²⁸⁴ Müslim 2252.

²⁸⁵ “Fəthul Bəri” 3/220-6/164, “Umdətül-Qâri” 8/170-14/278-303, “əl-Fitən vəl-Mələhim” 1/128, Müslim, Nəvəvi Şərhi 18/46, “Avnul-Mabud” 11/478, “İthafül-Cəməa” 2/63-64.

²⁸⁶ Fəthul Bəri 13/328.

²⁸⁷ Əbu Davud «Mələhim» 4332, Avnul-Mabud 11/476.

²⁸⁸ “əl-Fitən vəl-Mələhim” 1/128, “Təhzibut-Təhzib” 7/418, 681.

²⁸⁹ “Təcridu Əsməi Səhabə” 1/319, 3366.

²⁹⁰ “əl-İsabə” 3/133, 6609.

nin dediyi kimi Tabiin sayılır. İbn Səyyadın Dəccəl olduğu insanlar arasında yayılınca Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu görmək üçün getdi və ona bir neçə sual verdi:

İBN SƏYYAD BARƏDƏ VARİD OLAN HƏDİSLƏR

İbn Məsud - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, biz Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə idik. İçərilərimdə İbn Səyyad olan bir qrup uşaqların yanına gəldik. Uşaqlar qaçdılar. İbn Səyyad isə oturdu. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in ondan xoşlanmadığı bir halı var idi. Peyğəmbər: «Mənim Allahın Rəsulu olduğuma şəhadət edirsənmi?» deyə buyurdu. O: «Sən də mənim Peyğəmbər olduğuma şəhadət edərsənmi?» dedi. Peyğəmbər: «Cənnətin torpağı nədir?» deyə buyurdu. O: «O, yumşaq və bəyazdır, iyisi isə miskdir» dedi. Peyğəmbər: «Sən doğru dedin» buyurdu. Peyğəmbər: «Sən nə görürsən?» deyə buyurdu. O: «Mən su üzərində bir taxt görürəm» dedi. Peyğəmbər: «Sən dərya üzərində İblisin taxtını görürsən. Bundan başqa nə görürsən?» deyə buyurdu. O: «Mən bir (iki) doğru söyləyən və bir (iki) yalan söyləyən görürəm. Mənə doğru xəbər də gəlir, yalan xəbər də» dedi. O: «Qəlbində sənin üçün bir şey saxladım?» dedi. Peyğəmbər: «Nədir o!» deyə buyurdu. O: «*Duhh* (Duman)» dedi. Peyğəmbər: «Sus, həddi aşma» dedi. Bu sözlərdən sonra Ömər - *radıyallahu anhu* – dedi: «Ya Rəsulullah! İzn ver onu öldürüm». Peyğəmbər: «Əgər fikirləşməkdə olduğun (Dəccəl) bu uşaqdırsa sən onu öldürməyə əsla müqtədir olmayacaqsan. O, Dəccəl deyilsə onu öldürməkdə sənin üçün bir xeyir yoxdur» deyə buyurdu²⁹¹. Əbu Səid əl-Xudri - *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, İbn Səyyad ilə Məkkəyə gedən yolda yol yoldaşı oldum. Bir yerdə qonaqladıq. İnsanlar ayrı-ayrı yerlərə dağıldılar. Mən onunla bir yerdə qaldım. Lakin məni onun haqqında eşitdiyim sözlər narahat edirdi. O, əşyalarını gətirib mənim əşyalarım ilə bərabər qoydu. Mən: «Hava çox istidir, sən əşyalarını o, ağacın altına qoysaydın» dedim. Həmən dediyimi yerinə yetirdi. Bu vaxt yanımdan bir qoyun sürüsü keçirdi. İbn Səyyad gedib bir bardah dolusu süd gətirdi və: «Ya Səid! İç» dedi. Mən: «Hava çox istidir, sütdə çox istidi» dedim. Südü içməməyimə səbəb yalnız onun əlindən bir şey almamağıma görə idi. O: «Ya Səid! İnsanların bəziləri mənim Dəccəl olduğumu iddia edirlər. Sən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in hədislərini ən yaxşı bilən birisisən» dedi. Məgər sən Peyğəmbərin: «Dəccəlin uşağı yoxdur» dediyini eşitmədinmi? dedi. Mən: «Bəli, eşitdim» dedim. O: «Dəccəl Mədinəyə və Məkkəyə girməyəcəkdir» dedi.

---

²⁹¹ Müslim 2924,2925.

Mən isə Mədinə doğuldum və indi də Məkkəyə getmək istəyirəm. (Başqa rəvayətdə: «Peyğəmbər: «Şübhəsiz ki, Allah Dəccələ Məkkəni haram etmişdir» deyə buyurmuşdu. Halbuki mən həcc etmişəm»). Ey Muhəmmədin səhabəsi! Allahın Peyğəmbəri: «O, (Dəccəl) bir Yəhudidir (Başqa rəvayətdə: «O, kafirdir»)» deyə buyurmamışdı. Halbuki mən müsəlman olmuşam. Lakin Vallahi mən Dəccəlin nə vaxt və harada doğulduğunu və indi harada olduğunu çox yaxşı bilirəm. Mən onun atasını da, anasını da tanıyıram. Bir nəfər: «Sənin o, adam (Dəccəl) olmağın səni sevindirərdimi?». O: «Əgər onun pis sifətləri məndə olsaydı mən onları pis qəbul etməzdim» dedi. İbn Səyyadın bu sözlərindən sonra mənim zehnim qarışdı və bu sözləri məndə şübhə doğurdu²⁹². Məhəmməd b. Munkər deyir ki, Cabir b. Abdullah - *radıyallahu anhu* – nu gördüm ki, o İbn Səyyadın Dəccəl olduğunu Allaha and içərək söylədi. Mən də: «Sən Allaha and içirsən» dedim. O: «Mən Ömər - *radıyallahu anhu* – dan eşitdim ki, o Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanında İbn Səyyadın Dəccəl olduğuna and içmiş Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – də onun bu andını rədd etməmişdir»²⁹³. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onu sorğu-sual etdikdən sonra ona bir şey etmədi. Çünki onun Dəccəl olduğuna dair ona bir vəhy gəlməmişdir. Ayrıca Ömər - *radıyallahu anhu* – onun Dəccəl olduğuna dair Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in yanında and içmiş Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bunu rədd etməmişdir.

İBN SƏYYAD MƏSİH DƏCCƏLDİRMİ?

Səhabələrdən İbn Ömər, Cabir, Əbu Zərr və s. Onun Dəccəl olduğuna kəsin qərar vermişlər. Nəfi deyir ki, İbn Ömər - *radıyallahu anhu* – dedi: “Vallahi, İbn Səyyadın Dəccəl olmasında şübhəm yoxdur”²⁹⁴. Zeyd b. Vəhb deyir ki, Əbu Zərr - *radıyallahu anhu* – dedi: “İbn Saidin Dəccəl olmasına on dəfə and içməyim, olmadığına bir dəfə and içməyimdən daha xoşdur”²⁹⁵. İmam Nəvəvi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Alimlər deyirlər ki: “İbn Səyyadın qissəsi qarışıqdır. O, həqiqətən Dəccəldir, yoxsa başqasını? Lakin onun dəccallardan bir Dəccəl olduğunda şübhə yoxdur”. Yenə alimlər deyirlər ki: “Hədislərin zahirində görsənən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ə onun Məsih Dəccəl və qeyrisi olduğu haqqında bir vəhiy gəlməmişdir. Ona yalnız Dəccəlin sifətləri vəhiy olunmuşdur. İbn Səyyad üzərində də bu sifətlər vardı. Buna görə də

²⁹² Müslim 2926,2927.

²⁹³ Müslim 2929.

²⁹⁴ Müslim “Fitən” 18/57,58, Ebu Davud 11/483, Fəthul Bəri 13/325.

²⁹⁵ Musnəd 5/148.

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – onun Dəcəl və ya qeyrisi olduğunu qəti olaraq söyləməirdi. Necə ki, Ömər - *radiyallahu anhu* – ya: “Əgər o, Dəcəl olarsa sənin onu öldürməyə gücün çatmaz” deyə buyurmuşdu.

İSA – Əleyhissəlam –

İsa – Əleyhissəlam – In Zühru Barədə Nazil Olan Ayələr - «O vaxt Allah dedi: "Ey İsa! Mən sənin həyatına son qoyub Özümə tərəf qaldıracağam, səni kafirlərdən təmizləyəcək və sənin ardınca gedənləri Qiyamət gününə qədər kafirlərdən üstün edəcəyəm. Sonra sizin dönüşünüz Mənə olacaq. Mən də ixtilafa düşdüyünüz şeylər barəsində sizin aranızda hökm verəcəyəm». (Ali İmran 55). «(Onların lənətə düşər olmalarının bir səbəbi də) Biz Allahın elçisi Məryəm oğlu əl-Məsihi öldürdük – demələridir. Halbuki onları İsanı nə öldürdülər, nə də çarmıxa çəkdilər. Onlarda yalnız belə bir təsəvvür yarandı. Bu haqlı ixtilafda onlar onun (şəxsən öldürülməsi) barəsində əlbəttə şək-şübha içərisindədirlər. Onların buna dair heç bir məlumatı yoxdur. Onlar ancaq zənnə qapanırlar. Həqiqətdə onu (İsanı) öldürməmişlər. Xeyr, Allah onu Öz dərğahına qaldırmışdır. Şübhsiz ki, Allah yenilməz qüvvət sahibi, hikmət sahibidir». (ən-Nisa 157-158). Allah onun öldürülməsini inkar etməklə səmaya yüksəldiyini göstərir. Bu ayə Məsih İsa – *əleyhissəlam* – in diri olduğu halda səmaya qaldırılmasına aid qəti dəlildir. Şübhsiz ki, bu baxış haqq olan bir baxışdır. Yəhudilərin İsa – *əleyhissəlam* – in öldürüb xaça çəkilmələrini və savadsız Xristianların, Yəhudilərin bu dediklərini qəbul edənlərin iddialarının batil olduğunu göstərən ayələrin daşdığı məqsəd bundadır. Beləliklə İsa – *əleyhissəlam* – in varlığını, Allah dərğahında olduğunu və Qiyamət günündən öncə yer üzünə gələcəyini bildirməkdir²⁹⁶. İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – tərəfindən rəvayət edilən mərfu hədisdə: «**Şübhsiz ki, (İsanın zühuru) qiyamət saati haqda bir bilgidir...**». (əz-Zuxruf 61). Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yəni Qiyamət günündən öncə Məryəm oğlu İsanın zühur etməsi...»²⁹⁷. Mücahid – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «İsa – *əleyhissəlam* – in Qiyamət üçün əlamət olması və Qiyamət günündən əvvəl gəlməsi zühur edəcəyini bildirir”.

Matar əl-Varrak deyir ki: “**O vaxt Allah dedi: "Ey İsa! Mən sənin həyatına son qoyub Özümə tərəf qaldıracağam”** – bu vəfat etmək bildiyimiz ölüm deyildir. Eyni şəkildə İbn Cüreyc – *rahmətullahi aleyhi* –

²⁹⁶ İbn Kəsir 1/577.

²⁹⁷ Əhməd, Həkim.

deyir ki: “Allahın İsa – *əleyhissəlam* – ı vəfat etdirməsi, onu öz dərğahına qaldırmasıdır”. Şovkani – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Burada vəfat kəliməsi ilə qəsd edilən yuxudur”²⁹⁸. **“Sizi gecələr yuxuya daldıran (bu minvalla sizi bir növ ölüm halına salıb hiss-həyacandan məhrum edən), gündüz isə nə etdiyinizi (nə qazandığınızı) bilən Odur. Sonra O sizi gündüz (yuxudan) oyandırır ki, müəyyən olunmuş vaxt (əcəl) gəlib yetişsin. Sonra onun hüzuruna qayıdacaqsınız və sonra da O sizə etdiyiniz əməllər barəsində xəbər verəcəkdir”.** (*əl-Ənam 60*). **“Allah (əcəli çatan kimsələrin) canlarını (ruhlarını) onlar öldüyü zaman, ölməyənlərin (hələ əcəli çatmayanların) canlarını isə yuxuda alar (çünki yuxu da ölüm kimi bir şeydir, yuxu zamanı ruh bədəni tərk edər). Ölümünə hökm olunmuş kimsələrin canlarını (ruhlar aləmində) saxlayar (onların ruhu bir daha bədənlərinə qayıtmaz, beləliklə də bədən ölüb gedər). Digər (ölümünə hökm olunmamış) kimsələrin canlarını isə müəyyən bir müddətədək (əcəlləri gəlib çatıncaya qədər yuxudan oyandıqda bədənlərinə) qaytarar. Həqiqətən, bunda düşünən bir qövm üçün (Allahın hər şeyə qadir olmasına, Qiyamət günü ölümləri dirildəcəyinə dəlalət edən) əlamətlər vardır!”.** (*əz-Zumər 42*). Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “(Yuxudan oyandıqda) Həmd bizi öldürdükdən sonra təkrar dirildən Allahadır. Qayıdış da Onadır”²⁹⁹ Həsən - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Yəhudilərə buyurdu: “Heç şübhəsiz ki, İsa – *əleyhissəlam* – ölmədi. O, Qiyamət günündən öncə sizə gələcəkdir”³⁰⁰. İbn Əbu Hatim, Əhməd b. Sinan, Əbu Muaviyə, əl-Aməş, Minhal b. Amr, Said b. Cubeyr, İbn Abbas – *Allah onlardan razı olsun* - rəvayət edir ki: “Allah İsa – *əleyhissəlam* – ı səmaya yüksəltməyi dilədiyi zaman İsa – *əleyhissəlam* – həvarilərinin yanına çıxdı. Evdə Həvarilərdən 12 kişi vardı. Onların yanına çıxdığı zaman başından su damcılayırdı. O: “İçinzdən mənə iman etdikdən sonra 12 dəfə inkar edən vardır. Hansınız mənə oxşadılıb yerimə öldürüləcək və mənimlə eyni dərəcədə olmaq istər? (Başqa rəvayətdə: Cənnətdə yoldaşım olmaq istər³⁰¹)”. Yaşca kiçik olan cavanlardan bir gənc (Sərcis) qalxdı və Ona: “Otur” dedi. Sonra onlara dönüb təkrar etdi, yenə o, gənc qalxdı və Ona: “Otur” dedi. Sonra təkrar onlara dönüb təkrar edincə o, gənc yenə: “Mən” dedi. Bundan sonra: “Bəli, o sən olacaqsan” dedi. O, İsa – *əleyhissəlam* – a oxşadıldı, İsa – *əleyhissəlam* – evin

²⁹⁸ “Fəthul Qadir” 1/344.

²⁹⁹ Buxari 6325, 7395.

³⁰⁰ İbn Kəsir “Təfsir” 1/366, Mursəl (Tabiin Səhabənin adını zikr etmədən bir başa Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən rəvayət edir) hədis.

³⁰¹ İbn Cərir *ət-Təbəri* 9/372.

pəncərəsindən səmaya yüksəldilir. Yəhudilər girib bənzərini götürdülər, onu öldürdülər və asdılar. İçlərindən biri ona iman etdikdən sonra **12** dəfə küfr etdi”³⁰².

«Onlar (İsaya inanmayanlar) hiyləyə əl atdılar. Allah da onların hiyləsinə qarşı əvəz verdi. Allah bütün hiyləgərlərdən tədbirlidir (hiyləgərlərə ən yaxşı cəza verəndir)». (Ali İmran 54). Bu ayə Yəhudilərin İsa – əleyhissəlam – ı öldürmək istədikləri üzərinə nazil olmuşdur. Xain Yahuza adında biri İsa – əleyhissəlam – ı öldürmək üçün onu təqib edənlərlə birlikdə (İsa – əleyhissəlam – ın) olduğu yerə gəlir. Lakin Allah - *subhənəhu və təalə* - İsa – əleyhissəlam – ı səmaya yüksəldir. Xain Yahuza isə İsa – əleyhissəlam – a bənzədir. Xain Yahuza evi axtarıb İsa – əleyhissəlam – ı orada tapmadıqda çölə çıxır. Onunla gələnlər Yahuzaın İsa – əleyhissəlam – olduğunu görüb bu inancla onu öldürürlər³⁰³. İbn Cərir, Mücahid – *rahmətullahi aleyhi* – dan rəvayət edir ki: “Onlar İsa – əleyhissəlam – a bənzəyən birini asdılar. İsa – əleyhissəlam – isə diri olaraq səmaya qaldırıldı”.

Bu ayələr İsa – əleyhissəlam – ın diri olmasının və Qiyamət əlamətlərindən biri olmasının dəlilidir. Məryəm oğlu İsa – əleyhissəlam – ın Şamda ağ minarəli (məscidin) üzərinə iki mələyin qanadında enməsi, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in şəriəti və hökmləri ilə əmr etməsi, donuzları və xaçları məhv etməsi, Dəcəli öldürüb yer üzündə İslam ilə hökm etməsi. **«Kitab əhlindən elə bir kəs olmaz ki, ölümündən əvvəl ona (İsaya) iman gətirməsin, lakin o Qiyamət günündə onların əleyhinə şəhadət verəcəkdir».** (ən-Nisa 159). İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – ayə haqqında deyir ki: **“Kitab əhlindən elə bir kəs olmaz ki, ölümündən əvvəl ona (İsaya) iman gətirməsin”:** Məryəm oğlu İsa – əleyhissəlam – ın ölümündən öncə” deməkdir³⁰⁴. Əbu Malik – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: **“Kitab əhlindən elə bir kəs olmaz ki, ölümündən əvvəl ona (İsaya) iman gətirməsin”:** Bu İsa – əleyhissəlam – ın nüzulundan sonra olacaqdır. Məryəm b. İsa – əleyhissəlam – ölmədən öncə Əhli Kitabdan hər biri mütləq ona iman gətirəcəkdir” dedi. İbn Cərir – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Bu görüşlər içində doğru olanı birinci görüşdür: İsa – əleyhissəlam – ın nüzulundan sonra Əhli Kitabdan, İsa – əleyhissəlam – ın ölümündən öncə ona iman etməyən kimsə qalmayacaqdır” deyənləri görüşüdür³⁰⁵.

³⁰² İbn Kəsir “Təfsir” 1/575.

³⁰³ İbn Kəsir 11/37 heç bir qaynaq zikr etmədən göstərir.

³⁰⁴ “Cəmiul Bəyan” 9/380, “Fəthul Bəri” 6/492.

³⁰⁵ “Cəmiul Bəyan” 6/386, “Fəthul Bəri” 6/492.

“O, (həm) beşikdə ikən, (həm də) yaşa dolduqdan sonra insanlarla danışacaq və salehlərdən (xeyirli iş görən şəxslərdən) olacaqdır”. (Ali İmran 46). **“(Ya Rəsulum!) Xatırla ki, o gün (Qiyamət günü) Allah (İsaya) belə buyuracaq: “Ya Məryəm oğlu İsa! Sənə və anana nemətimi yadına sal. O zaman səni müqəddəs ruhla qüvvətləndirmişdim. Sən beşikdə olanda da, yetkin çağında da adamlarla danışdırdın...”** (Məryəm 110). İbn Zeyd – *rahmətullahi aleyhi* – birinci ayənin təfsirində deyir ki: **“Sən beşikdə olanda da, yetkin çağında da adamlarla danışdırdın...”** İsa – *əleyhissəlam* – onlarla beşikdə ikən danışmışdır və Dəccəli öldürdükdən sonra cavan ikən onlarla danışacaqdır³⁰⁶. Sələbi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: **“Yetkin çağında da”** İsa – *əleyhissəlam* – yer üzünə yetkin olaraq enəcəkdir”. İbn Cərir – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Bu nəql etdiklərimiz bütün təfsir əhlinin görüşüdür. Ayəni hamısı belə təfsir etmişlər³⁰⁷”.

“Şühəsisiz ki, o, (İsanın zühuru) Qiyamət saati üçün bir əlamətdir. Ona (Qiyamətə) şəkk etməyin və Mənə tabe olun. Bu, doğru yoldur!”. (əz-Zuhruf 61). İbn Abbas - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: **“Şühəsisiz ki, o, (İsanın zühuru) Qiyamət saati üçün bir əlamətdir”** ayəsi haqqında: Məryəm oğlu İsa – *əleyhissəlam* – Qiyamət günündən öncə nüzul edər³⁰⁸.

İSA – ƏLEYHİSSƏLAM – İN ZÜHRU BARƏDƏ VARİD OLAN HƏDİSLƏR

Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Həyatım əlində olan Allaha and olsun ki, Məryəm oğlu İsa – *əleyhissəlam* – adil bir hakim olaraq sizin içinizə enməsi yaxındır. O, xaçları sındıracaq, donuzları öldürəcək və cizyəni qaldıracaqdır. Mal gələcək lakin (elə bir şəkildə artacaq ki) heç kimsə qəbul etməyəcəkdir. Nəhayət bir səcdə dünya və dünyadakı şeylərdən xeyirli olacaqdır»³⁰⁹. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Görün siz necə (bir ümmətsizki) rəhbəriniz özünüzdən olduğu bir halda Məryəm oğlu İsa – *əleyhissəlam* – sizlərə nazil olacaqdır (İmamınız sizdən olduğu halda Məryəm oğlu aranızda nüzul etdikdə halınız necə olacaqdır?)»³¹⁰. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sübh çağında imam

³⁰⁶ “Cəmiul Bəyan” 6/420.

³⁰⁷ İbn Kəsir 1/214, Ruhul Məani 4/179, Zadul Məsir 1/392, Zəməşşəri “Kəşşaf” 1/192.

³⁰⁸ İbn Hibban 8/288, İbn Kəsir 4/132.

³⁰⁹ Buxari 4/414, 5/121, 6/490, Müslim “İman” 155 (242), Əbu Davud 4324, Tirmizi 2234.

³¹⁰ Buxari 6/491, Müslim 2/193, Əhməd 2/336, İbn Hibban 8/284.

onlarla birlikdə namaza durduğu bir vaxtda Məryəm oğlu İsa – *əleyhissəlam* – gələcəkdir. Bu imam geri çəkilib yerini ona vermək istədikdə İsa – *əleyhissəlam* – əlini onun çiyinə qoyub deyəcəkdir: «Keç yerinə namazı qıldır». İmam irəli keçib namazı qıldıracaqdır. Sonra İsa – *əleyhissəlam* – Qüdsə gedəcəkdir. Orada Ludd qəpsinin³¹¹ yaxınlığında Dəccəli yaxalayıb öldürəcəkdir. Dəccəl onu gördükdə duz suda əridiyi kimi əriyəcəkdir»³¹². Cabir b. Abdullah - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Ümmətimdən bir qrup haqq uğrunda müzəffər şəkildə mübarizəni Qiyamət gününə qədər davam edər. Məryəm oğlu İsa – *əleyhissəlam* – yerə enəcək. Başçıları Mehdi ona: «Gəl bizə namazda imamlıq et!» deyəcəkdir. İsa: «Xeyr, onlar bir-birilərinin imamıdır. Bu da Allahın bu ümmətə olan ehtiramıdır» deyər cavab verər³¹³. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Peyğəmbərlər ata bir qardaşdılar. Anaları ayrıdır. Dinləri isə birdir. Mən Məryəm oğlu İsa – *əleyhissəlam* – a ən yaxın olanam. Çünki mənimlə onun arasında Peyğəmbər yoxdur»³¹⁴. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İsra gecəsində Musa – *əleyhissəlam* – ilə qarşılaşdım. O, uzun boylu və düz saçlı olduğunu gördüm. Şerve qəbiləsinin adamlarına bənzəyirdi. İsa – *əleyhissəlam* – ilə də qarşılaşdım (Başqa rəvayətdə: «Mən yuxumda Kəbənin yanında bir adam göstərildi. Bir də baxdım ki, gördüyüm əsmər (qarabuğdayı) kimsələr içərisində ən gözəlidir. Saçları dümdüz (telləri) çiyinlərinə qədər uzanmışdı. Başından su damcılayırdı. Əllərini iki kişinin çiyinlərinə dayamış halda beyti təvaf edirdi. Kim bu? Deyə soruşdum Mənə: «Məryəm oğlu Məsihdir (Başqa rəvayətdə: «İsa – *əleyhissəlam* – ı da gördüm. Ona ən çox bənzəyən Urva b. Məsud idi. İbrahimi də gördüm. Ona ən çox bənzəyən qardaşınızdır (özünü qəsd edir). Cəbraili də gördüm Ona ən çox bənzəyən Dihyə b. Xəlifətil əl-Kəlbidir») dedilər. Onun arxa tərəfində saçı qısa, qıvrım, sağ gözü kor birini də gördüm. Gözü su üzərindəki üzüm dənəsi kimi pırtlağdı. İbn Katana bənzəyirdi. Əllərinin birinin (iki nəfərin) çiyinə dayamış halda beyti təvaf edirdi. Kim bu? Deyə soruşdum. Mən: «Məsih Dəccəldir» deyər cavab verdilər»³¹⁵. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Nəfsim əlində olana and olsun ki, Məryəm oğlu Həcc və ümrəsini

³¹¹ Fələstinin Rəmlə şəhərinin yaxınlığında.

³¹² İbn Məcə, İbn Huzeymə, əl-Albani «Səhihul Cəmi» 7752.

³¹³ İbn Qeyyim «Mənar əl-Munif» 147,148, Süyuti «əl-Havi fil Fətava» 2/64. Buxari 6/491, Müslim «İman» 247, 2/193,194.

³¹⁴ Buxari «Ənbiya» 48, Əhməd 2/437, Təbəri «Cəmiul Bəyan» 4/22,23,

³¹⁵ Buxari «Ənbiya» 48, 6/477, 13/90, Müslim «İman» 272.

edərkən və ya hər ikisini edərkən Rahva (iki dağ arasında yol) təlbiyə edəcəkdir»³¹⁶. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İsa b. Məryəm enər, donuzları öldürər, xaçı sındırar, namaz için ətrafında toplanırlar, mal verir qəbul edilməz, cizyəni qaldırır, Həcc və Ümrə üçün və ya hər ikisi üçün Rahvaya enər»³¹⁷. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən Məryəm oğlu İsa – *əleyhissəlam* – a insanların ən yaxınıyam. Peyğəmbərlər anaları ayrı, ataları bir qardaşdılar. (Başqa rəvayətdə: Doğulan elə bir uşaq yoxdur ki, şeytan ona toxunmuş olmasın. Elə şeytanın toxunmasındandır ki, uşaq doğulduqda fəryad edərək ağlayır. Şeytanın bu toxunmasından Məryəm oğlu İsa – *əleyhissəlam* – ilə anası müstəsna: **«Məryəmi və onun nəslini məlum şeytandan Sənə tapşırıram»**. (Ali İmran 36)³¹⁸. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Peyğəmbərlər anaları ayrı, ataları bir qardaşdılar. Mən Məryəm oğlu İsa – *əleyhissəlam* – a insanların ən yaxınıyam. Çünki mənimlə onun arasında Peyğəmbər yoxdur. O, enəcəkdir. Onu gördükdə (bu vəsflərlə) tanıyacaqsınız: Ağ və qırmızıya çalan rəngdədir. Əynində xəfif sarı rəngdə iki libas vardır. Yaşlı olmasa da belə başından su damcılar. Xaçı sındırar, donuzları öldürər, cizyəni qaldırır, insanları İslama dəvət edər. Onun zamanında Uca Allah İslamdan başqa bütün dinləri qaldıracaq və onun zamanında Məsih Dəccəli öldürəcəkdir. Sonra yer üzünə əmanət enəcəkdir. Aslanlar dəvələrlə, pələnglər inəklərlə, canavarlar qoyunlarla birlikdə yeyəcək (otlayacaq), uşaqlar ilanlarla oynayacaq onlara zərər verməyəcəkdir. İsa – *əleyhissəlam* – 40 il qalacaqdır, sonra vəfat edəcəkdir, müsəlmanlar da onun cənazəsini qılacaqlar»³¹⁹. İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Meraca çıxdığım gecə İbrahim, Musa və İsa – *əleyhimussəlam* – ilə görüşdüm. Qyamət haqqında danışdılar. İbrahim – *əleyhissəlam* – söz verdilər. O: “Bu barədə məndə elm yoxdur” deyib sözü Musa – *əleyhissəlam* – a verdilər o: “Bu barədə məndə elm yoxdur” deyə cavab verdi. Nəhayət İsa – *əleyhissəlam* – a yönəldilər və ondan cavab gözlədilər, o da: “Onun vaxtına gəlincə onu Allhdan başqa kimsə bilməz. Rəbbimin mənə verdiyi söz, heç şübhəsiz ki, Dəccəl çıxacaqdır. Mənim əlimdə iki qılnc

³¹⁶ Müslim 1252, Əhməd 2/240,272,540.

³¹⁷ Əhməd 2/290, 7890, İbn Cərir 6/458.

³¹⁸ Müslim 2366.

³¹⁹ Əhməd 9259, Əbu Davud 4/117, Həkim 2/595, İbn Hibban 8/277, İbn Cərir 9/388.

olacaqdır. Məni gördükdə qurğuşunun əridiyi kimi əriyəcəkdir. Məni gördükdə Allah onu həlak edəcəkdir. O, qədər ki, daş və ağac: “Ey müsəlman! Mənim arxamda bir kafir var, gəl və onu öldür” deyəcəkdir və Allah onları həlak edəcəkdir. Sonra insanlar öz ölkələrinə dönəcəklər. Bu anda Yəcuc və Məcuc çıxacaqdır. Onlar yüksək yerlərdən sürətlə enəcəklər və onların məmləkətlərini dağıdacaqlar. Qarşılıqları nə çıxarsa həlak edərlər, çatdıqları hər suyu içəcəklər. Sonra insanlar onlardan şikayət üçün mənim yanına gələcəklər və mən də onların əleyhinə Allaha dua edəcəyəm. Allah onları həlak edəcəkdir. Yer üzünü onların pis qoxuları ilə qoxacaqdır. Uca Allah bir yağış endirəcək və onların cəsədlərini sürükləyib dənizə atacaqdır. Rəbbimin mənə verdiyi söz belədir: Bütün bunlar Qiyamət günü doğuşunu gözləyən hamilə bir qadın kimi qısa zaman içində baş verəcəkdir³²⁰. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Müsəlmanların üç məmləkəti olacaq: İki dənizin birləşdiyi yerdə olan məkan, Hirədə bir məmləkət, Şamda da bir məmləkət. İnsanlar üç dəfə qorxacaqlar. Dəccəl şərq tərəfdən çıxaraq gələcəkdir. Onun ilk olaraq girəcəyi məmləkət iki dənizin birləşdiyi yerdə olacaqdır. O, məmləkətin xalqı üç qrup olacaqdır. Bir qrup: “Qalxın, imtahan edirik. Baxaq görək kimdir bu?” deyəcəklər. Bir qrup: “Bədəvilərə qatılacaqdır”. Üçüncü qrup: “Onlardan sonra olan məmləkətə pənah aparacaqlar”. Dəccəlin yanında əyinlərində yaşıl taylasan olan **70** min adam olacaqdır. Yanındakıların çoxu Yəhudi və qadınlar olacaqdır. Sonra digər məmləkətə gələcəkdir. Müsəlmanlar Əfrik boğazına enəcəklər və özlərinə aid bir sürünü də azad edəcəklər (buraxacaqlar). Sürülər ələ keçiriləcək. Şiddətli bir aclığa və ağrıya düşəcəklər. O, qədər ki, onlardan biri oxunun taxtasını bişirib yeyəcəklər. Onlar bu halda olduqları vaxt bir carçı çıxıb: “Ey insanlar! Sizə kömək gəldi!” deyərək üç dəfə nida edəcəkdir. Bir qism digərinə: “Heç şübhəsiz ki, bu tox adamın səsidir” deyəcəkdir. Məryəm oğlu İsa – *aleyhissəlam* – səhər namazı vaxtı enəcək və onların əmirləri İsa: “Ey Allahın Rəsulu! Önə keç, namaz qıldır” deyəcək o da: “Bu ümmət bir-birilərinə əmir edilmişdir” deyəcək və əmirləri önə keçib namaz qıldıracaq. Namazı bitirdikdə İsa – *aleyhissəlam* – qısa nizəni alıb Dəccələ doğru gedəcək, Dəccəl onu gördükdə qurğuşun əridiyi kimi əriyəcək və İsa – *aleyhissəlam* – nizəni onun sinəsinə salaraq öldürəcəkdir. Ətrafındakılar da məğlubluq uğrayacaqlar. O, gün onlardan heç birini gizləyəcək bir şey tapılmayacaq. Hətta ağac belə: “Ey mömin! Kafir buradadır” daş belə: “Ey mömin! Kafir buradadır”

³²⁰ Əhməd 1/375, İbn Məcə 4081, Həkim 2/384.

deyəcəkdir”³²¹. Yaqub b. Asim b. Urvə b. Məsud əs-Səqafi rəvayət edir ki, Abdullah b. Amr - *radiyallahu anhu* – dan eşitdim ki, bir nəfər onun yanına gələrək: “Qiyamət belə belə şəkildə qopacaq deyə bəhs etdiyin hədis hansıdır?” deyə soruşdu. Abdulah: “**Sübhənəllah!** – və ya **Lə İlahə İlləllah!** Sonra da: “Heç kimsəyə heç bir hədis danışmamağı düşündüm. Mən ancaq bunu söylədim: “Mütləq sizlər az zaman sonra evləri yandıran filan və filan böyük bir iş görəcəksən”. Sonra Abdullah b. Amr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Ümmətim içində Dəccəl çıxıb **40** qalacaqdır. **40** gün, **40** ay, **40** il mi qalacaq bilmirəm. Uca Allah Məryəm oğlu İsa – *aleyhissəlam* – ı göndərəcək. O, Urvə b. Məsud kimidir. Dəccəlin izinə düşüb onu öldürəcəkdir. Sonra insanlar iki nəfər arasında heç bir düşmənlik olmadan **7** il keçirəcəklər. Bundan sonra Uca Allah, Şam tərəfdən soyuq bir külək göndərəcək. Bu külək yer üzündə qəlbində zərrə qədər bir xeyir və ya iman olan heç kimsəni buraxmayıb ruhunu alacaqdır. Belə ki, sizdən biri bir dağın ortasına girsə də belə külək oraya girib onun ruhunu alacaqdır”. Sonra: “İnsanların pisləri vəhşi heyvanlar kimiləri qalacaqdır. Heç bir yaxşılıq bilməyəcək, heç bir pisliyi də pis görməyəcəklər. Şeytan onlara görünərək: “İcabət etmirsinizmi?” deyə səsleyər. Onlar: “Bizə nə əmr edirsən?” deyəcəklər. O, da onlara bütələrə ibadəti əmr edəcəkdir. Onlar beləcə ruziləri bol. Yaşayışları gözəl olacaqdır. Sonra sura üfürüləcək və onu eşidən hər kəs boynunun bir tərəfini əyib digər tərəfini qaldıracaqdır. Onu eşidənlərdən biri dəvələrinin hovuzunu təmir edən birisi olacaqdır. O, və bütün insanlar yığılaçaqlar. Sonra Uca Allah bir narın yağış göndərəcəkdir. Bu yağışdan sonra insanların bədənləri bitəcəkdir. Sonra sura bir dəfə də üfürüləcəkdir simmetrik olaraq qalxacaqlar”. Sonra: “Ey insanlar, Rəbbinizə gəlin” deyiləcəkdir. Sonra: “Onları saxlayın, çünki sorğu-sual olunacaqlar. Atəşə göndərilənləri çıxın. Soruşulacaq: “Nə qədər adam”. Ona: “Hər min nəfərdən doqqu yüz doxsan doqquzu” deyiləcək. Gəncələr qocalacaq. O, gün baldır açılacaq” gündür³²². Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Müsəlmanlar Şamda olan Duhan dağına qaçırlar. Dəccəl gəlir və onları mühasirəyə alır. Bu hal şiddətlənir və sıxıntılar artır. Sonra Məryəm oğlu İsa – *aleyhissəlam* – nüzul edir...”³²³. Abdullah b. Salam deyir ki: “Dörd aydın qəbirlər: “Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in qəbiri, Əbu Bəkr və Ömər - *radiyallahu anhum* – nun qəbiri və

³²¹ Əhməd 4/216, Həkim 4/478.

³²² Həkim 4/550.

³²³ Əhməd 3/367, Məcmuaz Zəvaid 7/344.

dördüncü ora dəfn ediləcək İsa – *əleyhissəlam* – ın qəbiridir”³²⁴. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “İsa - *əleyhissəlam* - endiyi zaman evlənəcək, bir oğlu olacaq, 40 il yaşayıb öləcəkdir və mənim yanımda dəfn olunacaqdır”³²⁵.

İSA – Əleyhissəlam – IN ZÜHRU BARƏDƏ ALİMLƏRİN SÖZLƏRİ

İmam Təhavi – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Biz əyri gözlü Dəccəlin çıxmasına və İsa - *əleyhissəlam* - ın göydən zühur edəcəyinə iman edirik”³²⁶. İbnul Covzi, Abdus b. Malik Əbi Muhəmməd əl-Attardan rəvayət edir ki: “Əbu Abdullah Əhməd b. Muhəmməd b. Hənbəl – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Məsih Dəccəlin çıxmasına və iki gözü arasında kafir yazılı olacağına iman etmək lazımdır. Bu haqda hədislər varid olmuşdur. Bunlara iman vacibdir. Məryəm oğlu İsa - *əleyhissəlam* - ın zühur edib onu Lüd qapısında öldürəcəyinə də iman etmək lazımdır”³²⁷. İmam Əbu Bəkr əl-Acurri – *rahmətullahi aleyhi* - öz “əş-Şəriə” 380 adlı kitabında: “Məryəm oğlu İsa - *əleyhissəlam* - ın adil bir hakim olaraq zühur etməsi və haqqı iqamə edib Dəccəli öldürəcəyinə” dair bab açmış və bir çox hədisləri zikr etmişdir.

MEHDİNİN GƏLMƏSİ

Əsl adı Muhəmməd b. Abdullah olub, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ın Əhli Beytindəndir. Fatimə - *radiyallahu anha* – nin nəslindən, Həsən b. Əli - *radiyallahu anhum* – un qolundandır. Zülm və haqsızlıqla dolub daşan yer üzünü ədalətlə dolduracaqdır. Ümmət ondan öncə görmədiyi bolluq və bərəkəti onun zamanında gürür. İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Onun zamanında məhsul bol olur, kənd təsərrüfatı bərəkətlənər, mal çoxalır, sultan qalib gəlir, din güclü olur. Onun zamanında yaxşılıqlar davamlı olur”³²⁸. İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dünyanın sonuna bir gün qalsa belə, Allah o günüz uzadacaqdır. O, vaxta qədər ki, Əhli-Beytimdən bir insan çıxacaq. Adı-adıma, atasının adı isə atamın adına oxşayacaqdır. Yer üzü zülm ilə dolduğu zaman, o yer üzünü ədalətlə dolduracaqdır»³²⁹. Ummu Sələmə - *radiyallahu anha* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu:

³²⁴ Buxari “Tarixul Kəbir” 1/263, Tirmizi 3617, Fəthul Bəri 7/66 zəif .

³²⁵ Tirmizi.

³²⁶ Şərh Təhaviyyə 499.

³²⁷ İbnul Covzi “Mənəkib İmam Əhməd” 171.

³²⁸ “əl-Fitən vəl-Mələhim” 1/31.

³²⁹ Əbu Davud.

«Mehdi mənim nəslimdən, Fatimənin kökündəndir»³³⁰. İbn Məsud - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Əhli Beytimdən adı mənim adımla eyni olan bir nəfər ərəblərə rəhbərlik etməyincə dünyanın sonu gəlməyəcəkdir (Başqa rəvayətdə: Adı mənim adıma, atasının adı atamın adı ilə eyni olan)»³³¹. Sovban - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizin xəzinənizin yanında üç kişi öldürüləcəkdir (Xəzinəniz üçün üçü döyüşür). Bunların üçü də Xəlifə övladlarıdır. Lakin xilafət heç birinə nəsib olmayacaqdır (Heç biri qalib gəlməyəcəkdir). Sonra güncixan tərəfdən qara bayraqlar ortaya çıxacaqdır. Onlar daha öncə heç bir qövmin etmədiyi şəkildə sizinlə vuruşacaqlar. O, qara bayrağın liderini gördükdə qar üstündə sürüşməli olsazda belə gedib ona beyət edin. Çünki Allahın xəlifəsi Mehdidir»³³². İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Mehdi şərq ölkələrindən dəstək görəcəkdir. Şərq ölkələri əhalisi ona kömək edəcək, onun hakimiyyətini dəstəkləyəcəklər. Bayraqları isə qara rəngdə olacaqdır. Bu da əzəmət və vüqar nişanəsidir. Çünki Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in də bayrağı da qara rəngdə idi və ona **Uqab** – qartal deyərtilər. Xalid b. Valid - *radiyallahu anhu* – İraqdan gəldikdə o, bayrağı Mədinə yaxınlığındakı tərənin üstünə sancır. Həmənin yerin adı da **Səniyyətul Uqab** adlanır»³³³. İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: “Bu hədisdəki xəzinələrdən qəsd Kəbənin xəzinələridir. Xəlifə uşaqlarından üç kişi onu almaq üçün bir-biriləriylə döyüşəcəklər. Axır zaman olduqda isə şərq tərəfdən Mehdi çıxacaqdır. Yoxsa ki, Muxaliflərin iddia etdiyi kimi qaranlıq bir mağarada qeyb olub, sonra isə peyda olacaqdır yox. Onların bu görüşü boş bir şeytan uydurmasıdır. Nə Quran da, nə də Sünnədə belə bir şey yoxdur...”³³⁴. Əbu Səid əl-Xudri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın ümmətimdə Mehdi zühur edəcəkdir. Allah onun üçün yağış yağdıracaq, yerdən nəbatat çıxacaqdır. O, malı ədalətlə paylayacaqdır. Heyvanlar artacaq, ümmətim güclənəcəkdir. O, yeddi-səkkiz il yaşayacaqdır (Başqa rəvayətdə: «Doqquz il yaşayacaqdır. Ondən sonra həyatda xeyir-bərəkət qalmayacaqdır)»³³⁵. Əbu Səid əl-Xudri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir

³³⁰ Əbu Davud 11/373, İbn Məcə 2/1368, Tirmizi, əl-Albani «Səhihul Cəmi» 6610.

³³¹ Əhməd 5/199, Əbu Davud 11/371, Tirmizi 6/485, əl-Albani 5180.

³³² İbn Məcə 1367, Həkim «Mustədrək» 4/463,464, əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “O Allahın xəlifəsi Mehdidir” sözü xariç səhihdir. “Zəif Hədislər” 1/119-121, H. 85.

³³³ ən-Nihayə» 1/29,30.

³³⁴ “əl-Fitan vəl-Mələhim” 1/29-30.

³³⁵ Həkim «Mustədrək» 4/557,558, İmam Əhməd «Musnəd» 3/37, əl-Albani «Səhih Silsilə» 2/711.

ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: “Sizi Mehdi ilə müjdəliyirəm. O, insanlar arasında anlaşmazlıq və zəlzələlər olduğu zaman çıxar. Yer üzünü ondan öncə zülm və haqsızlıqla dolu olduğu kimi Onun gəlməsiylə ədalət və doğruluqla dolar. Göydə və yerdə kim varsa Ondən razı olar. İnsanlar arasında mal eyni olaraq paylanılır... Bu hal **7-8** və ya **9** il belə davam edər. Ondən sonra yaşamanın (həyatın) bir xeyri olmaz”³³⁶. Əli - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mehdi bizdən – Əhli Beytəndir. Allah onu bir gecədə islah edəcəkdir»³³⁷. İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Allah bir gecənin içində onun tövbəsini qəbul edər, onu müvəffəq edər, ona ilham verər və onu düz yola yönəldər»³³⁸. Əbu Səid əl-Xudri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mehdi məndəndir. Alnı (gicgahına qədər) açıq və qırğıburundu. Yer üzünü ondan öncə zülm və haqsızlıqla dolu olduğu kimi o, gəldikdən sonra ədalət və doğruluqla dolub daşar. Yeddi il hökm edər»³³⁹. Əbu Səid əl-Xudri - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Məryəm oğlu İsa - *əleyhissəlam* – in arxasında namaz qılan şəxs bizdəndir»³⁴⁰. Əbu İshaq – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Əli oğlu Həsən - *radiyallahu anhu* – ya baxdı və: “Bu oğlum Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in adlandırdığı kimi seyyidir. Onun nəslindən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in adını daşıyan bir nəfər çıxacaq. Əxlaq tərəfdən Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bənzəyəcək, yaradılış tərəfdən isə bənzəməyəcək. Sonra yer üzünü ədalətlə dolduracaqdır qissəsini danışdı”³⁴¹.

BUXARİ VƏ MÜSLİMDƏ MEHDIYƏ İŞARƏ EDİLƏN HƏDİSLƏR

Cabir - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: « Ümmətimdən bir qrup haqq uğrunda müzəffər şəkildə mübarizəni Qiyamət gününə qədər davam edər. Məryəm oğlu İsa - *əleyhissəlam* – yerə enəcək. Başçıları Mehdi ona: «Gəl bizə namazda imamlıq et!» deyəcəkdir. İsa: «Xeyr, onlar bir-birilərinin imamıdır. Bu da Allahın bu ümmətə olan ehtiramıdır» deyər cavab

³³⁶ Musnəd 3/37, Heysəmi “Məcməuz-Zəvâid” 7/313-314.

³³⁷ Musnəd 2/58, İbn məcə 2/1367, əl-Albani «Səhih Cəmius Səğir» 6611.

³³⁸ ən-Nihayə 1/29, “əl-Fitən vəl-Məlâhim” 1/29.

³³⁹ Əbu Davud 4265, əl-Albani «Səhihul Cəmi» 6612.

³⁴⁰ Suyuti “Hâvî” 2/64 əl-Albâni “Camius-Səğir” 5/219, H. 5796.

³⁴¹ Əbu Davud 4290.

verdir³⁴². Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Görün siz necə (bir ümmətsinizki) rəhbəriniz özünüzdən olduğu bir halda Məryəm oğlu İsa - *əleyhissəlam* – sizlərə nazil olacaqdır (İmamınız sizdən olduğu halda Məryəm oğlu aranızda nüzul etdikdə halınız necə olacaqdır?)»³⁴³. Cabir - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətə yaxın ümmətimin axırında saysız (saymadan) mal paylayan xəlifə olacaqdır»³⁴⁴. Hədisin ravilərindən olan Cərirü belə deyir: «Əbu Nədra və Əbul Əlaya – sizcə bu Ömər b. AbdulƏzizdirmi? – deyə müraciyyət etdim. Onlar da: «Xeyr» deyə cavab verdilər³⁴⁵. Mehdi hədislərini inkar edənlər deyirlər ki, Mehdi elə İsa – *əleyhissəlam* – ın özüdür və buna dəlil olaraq: Ənəs - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Fitnə-fəsad yayılacaq, dünyanın sonu yaxınlaşacaq, insanlarda paxıllıq və xəsislik çoxalacaq, qiyamət yalnız pis insanlara görə qopacaqdır. Mehdi isə elə Məryəm oğlu İsadır»³⁴⁶. Bu hədis zəifdir. Çünki Muhəmməd b. Xəlid əl-Cundi haqqında Zəhəbi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Əzdi deyir ki: “Hədisi qəbul edilməz. Hakim – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Bilinmir kimdir”. Mən deyirəm ki: “Mehdi isə elə Məryəm oğlu İsadır” hədisi munkərdir³⁴⁷. İbn Teymiyyə, İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* – deyirlər ki: “Bilinmir kimdir”³⁴⁸.

MEHDI HƏDİSLƏRİNİN MUTƏVATİR OLMASI

Əbul Həsən əl-Arabi – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Mehdi barəsində Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən gələn hədislər mutəvatir olmasıdır...”³⁴⁹. Şövkani – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Mehdinin gəlməsini Mutəvatir olduğunu 50 hədislə açıqlamaq yetərlidir. Bu hədislərin mutəvatir olmasını bütün üsul qaydaları qəbul etmişlər...”³⁵⁰. Sıddıq Həsən Xan – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Mehdi barəsində hədislər fərqli olsa da həqiqətən çoxdur və mutəvatir dərəcəsinədir. Bu hədislər Sünən, Mucə və Musnədlərdə vardır”³⁵¹.

³⁴² İbn Qeyyim «Mənar əl-Munif» 147,148, Süyuti «əl-Havi fil Fətava» 2/64. Buxari 6/491, Müslim 2/193,194.

³⁴³ Buxari 6/491, «Ənbiya» 49, Müslim 2/193.

³⁴⁴ Müslim 18/38,39.

³⁴⁵ Nəvəvi Şərhi, Müslim “Fitnə” 18/38,39, Bəgavi “Şərhus-Sünnə”, Mehdi 15/86,87.

³⁴⁶ İbn Məcə 2/1340, Həkim «Mustədrək» 4/441,442, zəif hədis.

³⁴⁷ “Mizanul-İtidāl” 3/535.

³⁴⁸ “Minhacus-Sünnə” 4/211, “Takribul-Təhziib” 4/157.

³⁴⁹ Təhziibul-Kəmal” 3/1194, “əl-Mənârul-Munif” s:142, “Fəthul Bəri” 6/493,494.

³⁵⁰ “ət-Təvziib”, “əl-İzâa” s:113,114.

³⁵¹ “əl-İzâa” s:112.

MEHDİ HƏDİSLƏRİNİ İNKAR EDƏNLƏR VƏ ONLARA CAVAB

Lakin son zamanlarda törəyən yazarlardan bəziləri (“Rəşid Rıza “Mənâr Tefsiri” 9/499-504, Əhməd Əmin “Duha-İslam” 3/237-241) Mehдинin gəlməsini inkar etməklə, onunla bağlı hədislərin zəif və batil olduğunu və Mehdi sadəcə Rafizilərin uydurduqları bir şey olduğunu və sonradan Əhli Sünnənin kitablarına qarışdığını söyləmişlər. Bu yazarlar Tarixçi İbn Haldunun məşhur “Muqəddiməsində” Mehdi hədislərini zəif etməsindən faydalanmışlar. Belə ki, İbn Haldun bu sahədə geniş elm sahibi deyildi ki, hədislərə zəif və səhih desin. Bütün bunlara AbdulMuhsin əl-Abbad – hafizahullah – “*Mehdi Hakkında Gələn Sahih Hədisləri Yalanlayanlara Cavab*” adlı kitabında geniş olaraq cavab vermişdir. Allah ondan razı olsun. Həmçinin Əhməd Şakir “Şərh Musnəd Əhməd” 5/197-198 cavab vermişdir.

İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “İmamilərə görə Mehdi, Həsən - *radiyallahu anhu* – nun deyil, Hüseyin - *radiyallahu anhu* – nun övladlarından olan Muhəmməd b. Həsən əl-Əsakir əl-Muntazadır. Musa - *aleyhissalam* - ın əsasına sahib olub, **500** yüz ilə qədər öncə Samirədəki mağaraya girib ondan sonra onu görən olmamışdır. Buna görə də Rafizilər hərgün onu gözləyərlər və bu mağaranın qapısında bir atla durub yanlarına çıxması üçün: Ya Mövlana çıx, Ya Mövlana çıx” deyərlər. Sonra da pərişan və ümüdsüz olaraq geri dönərlər. Bu da onların halı”³⁵².

YƏCUC VƏ MƏCUC

Zülqərneyn dedi: «Bu Rəbbimdən bəxş edilən bir mərhəmətdir. Rəbbimin təyin etdiyi vaxt (Qiyamətə yaxın Yəcuc-Məcuc tayfalarının dünyanı bürüyəcəyi zaman) gəldikdə isə onu yerlə yeksan edəcəkdir. Rəbbimin vədi həqiqətdir». (əl-Kəhf 90-98)³⁵³. Zeynəb b. Cəhş - *radiyallahu anha* – rəvayət edir ki, bir gün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – üzü qıp-qırmızı halda, həyacanlı olaraq çölə çıxdı və: «**Lə İlahə İllallah!** İrəlidə gecə qaranlığı kimi fitnə vardır. Vay ərəbin halına! Bu gün Yəcuc və Məcuc səddindən bu boyda dəlik açıldı» buyurdu. Bunu söylədikdə baş barmağı ilə şəhadət barmağını halqa şəkilində etdi. Bunun üzərinə mən: «Ya Rəsulillah! İçimizdə yaxşı kimsələr olarkən biz həlakmı olurmuş?» dedim. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bəli (fasiqlik, fahiş əməllər, əxlaqsızlıq, zülm) kimi pisliklər çoxaldığı

³⁵² “Minhacüs-Sünnə” 2/131, “əl-Mənârül-Munîf” s: 152-153.

³⁵³ İncildə Qoq və Maqoq tayfaları. Geniş məlumat üçün bax: «Qurani-Kərim» Kəhf surəsi 83-98-ci ayələrə qədər.

zaman»³⁵⁴. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yəcuc və Məcuc hər gün səddi qazarlar. Balaca bir dəlik açıldıqda günəşin işıqlarını gördükdə əmləri onlara: «Gəlin qayıdaq, sabah işimizə davam edərik» deyər. Səhəri ora gəldikdə səddin əvvəlki vəziyyətdə olduğunu görürlər. (Bu hal uzun bir vaxt belə davam edər). Nəhayət Allah onları insanların üzərinə göndərmək vədi gəlib çatdıqda onlar yenə də qazarlar. Səddən günəş işıqları göründükdə əmləri: «Gəlin qayıdaq, sabah *İnşəallah* işimizə davam edərik» deyər. Səhəri ora gəldikdə səddi buraxdıqları halda görürlər. Qazmağa başlayırlar və çıxaraq insanların üzərinə hücum edirlər...»³⁵⁵. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamət günü Allah buyuracaq: «Ey Adəm!». Adəm: «Buyur Ya Rəbbim!» deyər. Allah: «Atəşə göndərilənləri atəşə göndər». Adəm: «Nə qədərini?» deyər. Allah: «Hər min nəfərdən doqquz yüz doxsan doqquzunu atəşə, birini isə Cənnətə» deyər buyurur³⁵⁶. İbn Həcər – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: “Bu hədis onların Adəm - *aleyhissəlam* - in zürriyyətindən olmasına dəlildir və əksini iddia edənlərin sözlərini rədd edir”³⁵⁷. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yəcuc və Məcuc tayfasının çıxmasından sonra da Beyti həcc və ümrə üçün ziyarət edəcəklər»³⁵⁸. Xuzeyfə b. Yəmən, Abdullah b. Amr - *radiyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yəcuc və Məcuc tayfası Adəm oğullarıdır. Onlardan biri öz zürriyyətindən min insan görmədən ölməz (Başqa rəvayətdə: Yəcuc bir ümmət, Məcuc bir ümmət. Hər ümmət dörd yüz min nəfərdir və bunlardan hər biri öz övladlarından min silahlı adam görmədikcə ölməz)³⁵⁹»³⁶⁰. Abdullah b. Amr - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki: “Cinlər və insanlar on qisimdir. Doqquz qismi Yəcuc və Məcucdur. Qalan qismini isə digər insanlar təşkil edir”³⁶¹. Qatadə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki: “Yəcuc və Məcuc **22** qəbilədən ibarətdir. Onların **21**-ni Zülqarneyn səddə həps etmişdir. Digər qəbilə isə döyüş əsnasında itən və səddin arxasında qalan Türklərdir”³⁶². Nəvvəs b. Səman - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər –

³⁵⁴ Müslim.

³⁵⁵ Əhməd 2/510,511, İbn Məcə «Fitən» 33,4080, İbn Hibban 15/243, İbn Kəsir 3/105, Qurtubi 11/57.

³⁵⁶ Buxari 3/1221, 5/2392, Müslim «İman» 379, 1/201.

³⁵⁷ Fəthul Bəri 6/445.

³⁵⁸ Buxari «Hacc» 47, Əhməd 3/28.

³⁵⁹ Təbərani “Əvsat” 4/155, Həkim 4/490, Təbəri 17/88, İbn Kəsir 3/107, Deyləmi 8963, Qurtubi 11/57, Fəthul Bəri 6/386,13/106.

³⁶⁰ Heysəmi «Məcmuz Zəvaid» 8/6.

³⁶¹ Həkim 4/536, Fəthul Bəri 13/107.

³⁶² Fəthul Bəri 13/107, Tuhfətul Əhfəzi 6/351, Feyzul Qadir 1/117, İbn Kəsir “Bidaya” 2/110,200.

sallallahu aleyhi və səlləm – buyurdu: “Müsəlmanlar Yəcuc və Məcucun oxlarını döyüş sürsatlarını 7 il yandıraraq onlardan istifadə edəcəklər”³⁶³. Xuzeyfə b. Yəmən - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Yəcuc və Məcucdan soruşuldu. O, buyurdu: “Onlar 3 sinifdirlər: Bir sinif Erz (ağacı) kimidirlər”. Ondan: “Erz nədir?” deyə soruşdular. O: “Şamda bitən səmaya doğru 120 zira uzunluğunda olan bir ağacdır. Onlara nə dağ, nə də dəmir dözər. *İkinci sinif*: “Qulağının birini döşək kimi edər, digərini isə yorğan. Fil, dəvə, donuz nə görsələr yeyərlər. Hətta özlərindən biri ölərsə onu da yeyərlər. Onların bir ucu Şamda, bir ucu da Xorasanda olar. Şərq çaylarının hamısını və Təbəriyyə gölünü içərlər (Başqa rəvayətdə: Bir sinifdə: Orta boyludur. Onlar daha şiddətli dirlər)”³⁶⁴.

DABBƏTUL-ARDIN (HEYVANIN) ÇIXMASI³⁶⁵.

«Onlara deyilən söz yerinə yetdiyi zaman onlar üçün yerdən bir heyvan çıxardarıq ki, onlarla danışsın (bizim adımızdan): «İnsanlar ayələrimizə inanmadılar» deyər. (ən-Nəml 82). Bu heyvanın nə cür olduğu barədə heç bir məlumat yoxdur. Qeyd edirlər ki, o kimin mömin və kafir olduğunu söyləyəcəkdir. Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Dəbbətul Ard, Musanın əsası və Süleymanın möhürü bir yerdə çıxacaqdır. Möhür ilə möminin üzünü parladacaq, əsa ilə kafirin burnunu qıracaqdır. Mömin ilə kafir tanınacaqdır»³⁶⁶.

CƏSSƏSƏ KİMDİR?

Fatimə b. Qeys - *radiyallahu anha* – rəvayət edir ki, bir gün Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – *Əssələtu Cəmiatən* (toplayıcı olan namaza gəlin) deyər buyurdu. Mən də həmin məscidə gəldim. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – ilə birlikdə namaz qıldım. Mən qadınların səfində idim. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – namazı bitirdikdən sonra gülər bir halda minbər üzərində oturdu və: «Heç kəs namaz qıldığı yerdən ayrılmasın!» buyurdu. Sonra sizləri nə üçün topladığımı bilirsiniz? Səhabelər: «Allah və Rəsulu daha gözəl bilir». Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allaha and olsun ki, mən sizi nə bir müjdə vermək, nə də qorxutmaq üçün toplamışam. Lakin mən sizləri bu səbəbə görə toplamışam: «Təmim əd-Dari xristian bir adam

³⁶³ İbn Məcə 4076, Deyləmi 3463, əl-Albani “Səhihul Cəmi” 3567.

³⁶⁴ Qurtubi “Təzkira” 781 zəif hədis.

³⁶⁵ *Dəbbətul Ard* – bəzi rəvayətlərə görə bu Cəssəsədir. Cəssəsə Dəcəll üçün xəbərələr aparan cəsus deməkdir.

³⁶⁶ İmam Əhməd, Taylasi, Tirmizi, İbn Məcə, Beyhəqi, İbn Cərir.

idi³⁶⁷. Gəldi, beyət edib İslamı qəbul etdi və mənə belə hadisəni rəvayət etdi. Onun söylədiyi bu rəvayət mənə sizə söylədiyim Məsih Dəccəl hadisəsi ilə uyğundur». Sonra söhbətinə davam edərək buyurdu: «Cuzam və Ləhm qəbilələrindən otuza yaxın kişi ilə gəmi ilə səyahətə çıxdıq. Dənizin dalğaları onları bir ay dənizdə çarxalayaraq sonra bir adanın yanına gətirdi. Günəşin batdığını gözlədikdən sonra adaya yollandıq. Adada bizim qarşımıza tükü bir Dabbə (heyvan) çıxdı. Tükü çox olduğundan biz onun arxa və qabağını seçə bilmirdik. Biz ona: «Sən kimsən?» deyərək soruşduq. O, da: «Mən Cəssəsəyəm» dedi. Biz: «Cəssəsə nədir?» deyərək soruşduq. O, məxluq: «Ey topluluq siz ibadətghadakı adamın yanına gedin. Çünki o, sizin gəlməyinizi çoxdan arzulayır» dedi. Dəbbə bizə o, adamı vəsf etdikdə biz onun şeytan olmasından qorxduq. Nəhayət o, ibadətgha gəldik. Orada cüssə baxımından insanların ən irisi olan, ayaqları əllərinə çarpaz vəziyyətdə bağlanmış birisini gördük. Biz ona: «Sən kimsən?» deyərək soruşduq. Qarşılığında o: «Sizlərin kimlər olduğu barədə mənə xəbər verin» dedi. Biz də hər şeyi olduğu kimi ona xəbər verdik. O: «Mənə Şamda olan Nəhmü Beysən adlı yerdən xəbər verin?» dedi. Biz: «Sənə onun hansı halından xəbər verək?» dedik. O: «Xurmalarından deyirəm. Onlar meyvə verirlərmi?» dedi. Biz: «Bəli, verir» dedik. O: «Onun meyvə verməmək vaxtı yaxınlaşır» dedi. O: «Mənə Təbəriyyə gölündən xəbər verin?» dedi. Biz: «Sənə onun hansı halından xəbər verək?» dedik. O: «Onda su varmı?» dedi. Biz: «Onun suyu çoxdur» dedik. O: «Xəbəriniz olsun ki, onun suyunun çəkilib getməsi zamanı yaxınlaşır» dedi. O: «Mənə Şamın qiblə hissəsində olan Aynu Zuqardan xəbər verin» dedi. Biz: «Sənə onun hansı halından xəbər verək?» dedik. O: «O, bulaqda su varmı? Oranın əhalisi o, bulaqdan istifadə edirmi?» dedi. Biz: «Bəli, o suyu bol olan bir bulaqdır. Əhalisi də o, bulağın suyundan istifadə edirlər» dedik. O: «Mənə *Nəbiyyul-Ummiyyin* (ümmətlərin Peyğəmbəri) haqqında xəbər verin? O, nə edir?» dedi. Biz ona: «Məkkədən çıxıb Yəsribə (Mədinəyə) hicrət edib» dedik. O: «Ərəblər onunla müharibə edirlərmi?» dedi. Biz: «Bəli» dedik. O: «Onun vəzifəsi nədir? Peyğəmbər onlara nə edir?» dedi. Biz: «Ərəblərdən ona dostluq edənlər və itaət edənlər zahir olmuşdur» dedik. O: «Həqiqətən bunlar oldumu?» dedi. Biz: «Bəli» oldu dedik. O: «Şübhəsiz ki, onların peyğəmbərə itaət etmələri onların özləri üçün xeyirlidir» dedi. İndi mən sizə özüm haqqımda xəbər verəcəyəm. Mən Məsihəm. Mənə çıxmaq üçün

³⁶⁷ Təmmim əd-Dəri - Əbu Rukayyə Təmmimi Əvs b. Həricə əd-Dəri. Lahmilərin bir şöbəsi olan Dər kökünə mənsubdur. Xristian idi. Beytul-Məqdisin ən məşhur rəhbərləri arasında sayılırdı. Hicrətin 9-cu ilində müslüman oldu. Mədinəyə gəldi. Hicri 40-cı ildə vəfat etdi. "Təhziub-Təhziub" 1/511-512.

izn verilən zaman yaxınlaşır. İzn verildikdə mən yer üzündə gəzəcəyəm və qırx gecə içində elə bir yer olmayacaq ki, ora ayağım dəyməsin. Məkkə və Mədinədən başqa. Bunların hər ikisi də mənə haram edilmişdir. Bu iki şəhərin hər girəcəyində dayanan mələklər əllərindəki qılınc ilə mənə vuraraq bu şəhərlərə girməyə qoymazlar».

Fatimə b. Qeys - *radiyallahu anha* – deyir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bunları söylədi və əlindəki dəyənək ilə minbərə sürtərək və Mədinəni qəsd edərək: «Bura Teybədir! Bura Teybədir! Bura Teybədir!» deyərək buyurdu. Sonra xəbəriniz olsun ki, mən bunları sizlərə söylədimmi? deyərək buyurdu. Məsciddəki insanlar dedilər: «Bəli! Xəbər verdin!»³⁶⁸.

Bütün bu hadisələr öz baş vermə vaxtına görə ardıcıl gələcəklər və bir-birinin ardınca o, qədər sürətlə gələcəklər ki, insanlar göz açmağa imkan belə tapmayacaqlar. Ənəs b. Məlik - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbərin – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Qiyamətin əlamətləri bir-birinin ardınca gələn mirvari dənələri kimidir. İp kəsildikdə dənələr bir-birinin ardınca töküldüyü kimi (Qiyamətin əlamətləri də bir-birinin ardınca bu cür sürətlə) gələcəkdir»³⁶⁹. O, dəhşətli, qulaqları kar edən və insanları sərxoş edən gün gəlməmişdən əvvəl Allaha yönəlin, nə etdikləriniz haqda düşünün. Çünkü o, gün düşünmək artıq fayda verməyəcəkdir. **«Nəhayət qulaqları kar edən o, dəhşətli səs gələndə. O, gün insan qaçacaq qardaşından, anasından, atasından, zövcəsindən, oğullarından. O, gün onlardan hər birinin istənilən qədər işi olacaqdır».** (Əbəsə 31-37). **«Onu görəcəyiniz gün hər bir əmilə qadın uşağını unudar, hər bir hamilə qadın vaxtından əvvəl yerə qoyar. İnsanları sərxoş görərsən. Halbuki onlar sərxoş deyillər. Bu ancaq Allahın əzabının şiddətli olmasındandır».** (əl-Həcc 2). Əbu Hureyrə - *radiyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Günəş batdığı yerdən doğmadıqca Qiyamət qopmaz. İnsanlar onu gördükdə yer üzündə olan hər kəs iman gətirəcəkdir. Əvvəlcədən iman etməmiş heç bir kəsə iman etməsinin fayda verməyəcəyi zamandır»³⁷⁰.

---

³⁶⁸ Müslim.

³⁶⁹ Həkim, Əhməd «Musnəd», əl-Albani «Səhih Hədislər Silsiləsi» 4/361 hədis 1762.

³⁷⁰ Buxari, Müslim

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

“Qurani Kərim” Ziya Bünyadov və Vasim Məmmədəliyevin tərcüməsi.

“Səhih Müslim” Türk dilində.

“Muxtəsər Səhih Buxari” Rus və Türk dillərində.

“Zədul Məad” İbn Qeyyim Türk dilində.

“Əhli Sünnətə Görə İman” Abdullah b. Abdulhəmid əl-Əsəri Türk dilində.

“Qiyamət Əlamətləri” A. Nablusi. Türk dilində.

“Abdullah Yolcu, Ahirətə İman Və Müsəlmanın Həyatındakı Etkisi, Guraba Yayınları El Broşürleri”.

“Qiyamət” Şeyx Useymin. Türk dilində.

“İsa - *Əleyhissəlam* - In Nuzulu Məsələsi” Muhəmməd Halil Hərras. Türk dilində.

“Məsih Dəcəl Və Yəcuc İlə Məcuc” Məcdi Muhəmməd əş-Şəhavi Türk dilində.

MÜNDƏRİCAT

Ön Söz	3
Peyğəmbər - <i>sallallahu aleyhi və səlləm</i> - İn Gələcəkdə Baş Verəcək Hadisələrdən Xəbər Verməsi	8
Qiyamət Vaxtının Yaxınlaşması	8
Qiyamətin Kiçik Əlamətləri	9
Qiyamətin Əlamətləri İki Qismə Ayrılır	9
Peyğəmbərimiz Muhəmməd – <i>Sallallahu Aleyhi Və Səlləm</i> – İn Göndərilməsi	9
Onunla Peyğəmbərliyin, Risalətin Sona Yetməsi Və Peyğəmbər – <i>Sallallahu Aleyhi Və Səlləm</i> – İn Vəfat Etməsi	10
Beytul-Məqdisin Fəth Edilməsi	10
Taun Xəstəliyi	10
Malın Çoxalması, Sədəqə Və Zəkatın Veriləcək Kimsənin Olmaması	11
Fitnələrin Ortaya Çıxması	12
Fitnələrin Şərq Tərəfdən Çıxması	13
Ömər, Osman Və Əli - <i>Radıyallahu Anhum</i> – Un Öldürülməsi	14
Siffin, Cəməl Və Həruriyə Döyüşləri	15
Yəhudi Və Xristiyanlar Kimi Keçmiş Ümmətlərin Yolu ilə Getmək	18
Yalançıların Və Peyğəmbərlik İddiasında Olanların Ortaya Çıxması	18
Əminliyin Artması	19
Hicazdan Alovun Çıxması	19
Türklərlə Döyüş	20
Peyğəmbər – <i>Sallallahu Aleyhi Və Səlləm</i> – Haqqında Hədəslərin Uydurulması	20
Təhlükəsizlik Orqanları	21
Yalanın Artması	21
Elmin Qaldırılması, Cahillik Və Fitnə-Fəsadın Çıxması	22
Ölüm Hadisələrinin Artması	23
Qəbirdəkilərə Qibtə Edilməsi	25
Bələlərin Və Fitnələrin Artmasından İnsanın Ölmüş Birisinin Yerində Olmasını Təmənnə Etməsi	25
Ani Ölümün Artması	25
Zəlzələlərin Və Xəstəliklərin Çoxalması	26
Kişilərin Sayca Azalması Və Qadınların Çoxalması	26
İnsanların Göz Qabaqlarında Zinanın Artması	26

İçkinin, Zinanın Artması Və Bunların Halal Qəbul Edilməsi	27
Musiqi Və Çalğı Alətlərinin Çoxalması	27
Faizin (Sələmçiliyin) Çoxalması	28
Əmanətə Xəyanətin Artması	28
Qul Qadının Öz Ağasını Doğması, Kasıbların Varlanıb Hündür Binalar	
Tikməkdə Bir-Birləri İlə Yarışmaları	29
İnsanların Yalnız Tanıdıqları Kimsələrə Salam Vermələri	29
Elimsiz Kimsələrin Fətva Vermələri	30
Yalan Şahidliyin Çoxalması, Haqq Şahidliyin Gizlədilməsi	30
Qohumluq Əlaqələrini Kəsməyin, Qonşuluq Münasibətlərinin	
Pisləşməsinin Çoxalması	30
Yaşlıların Gənclərə Bənzəməsi	31
Vaxtın Sürətlə Getməsi	32
İnsanların Bir-Birinə Olan İnamının İtməsi	32
Alış-Veriş Yerlərinin Bir-Birinə Yaxın Olması	32
Məscidlərin Və Quranın Bəzədilməsi	32
Axşam Görsənən Hilalın Uzun Müddət Qalması	33
Yuxuların Çin Çıxması	33
Huzeyfə b. Yəmən - Radiyallahu Anhu – Nun Fitnələr Haqqında Xəbər	
Verməsi	34
İslam Torpaqlarının Genişlənməsi	36
Ümmətdə Şirkin Zühur Etməsi	37
Xəsislik (Simicliyin) Artması	38
Ticarətin Böyüməsi	38
Mala Hərİsliyin Artması	38
Mədinənin Boşalması	39
Rumlularla Döyüş	40
Konstantinopolun Fəthi	42
Kəbənin Yıxılması	43
Fıratın Suyunun Quruması	43
Ərəbistan Yarmadasının Yaşılığa Bürünməsi	44
İnsanların Şərlilərinə Etimad Edilməsi	44
Yağışların Çoxalması	44
Heyvanların Və Əşyaların Danışması	45
Keysər Və Kisra Olmayacaqdır	45
Kaxtanlının Çıxması	45
İlk Dəniz Savaşı Edən Ordu	46
Xəlifəlik Qureyşdəndir	46
Ən Xeyirli Əsr	46

Qiyamətin Böyük Əlamətləri	47
Duman	48
Məsih Dəccəl	49
Peyğəmbər – <i>Sallallahu Aleyhi Və Səlləm</i> – İn Məsih Dəccəldən Allaha Sığınması	49
Məsih Dəccəl Haradan Çıxacaqdır?	50
Məsih Dəccəldən Qorunma Yolu	50
Məsih Dəccəlin Vəsfəri	51
Kəf, Fə, Ra – Kafir Yazısı -	52
Məsih Dəccəlin Ana Və Atası	52
Məsih Dəccəl Hansi Şəhərlərə Girə Bilməz	53
Məsih Dəccəl Barəsində Varid Olan Hədislər	54
Ibn Səyyad	60
İbn Səyyad Barədə Varid Olan Hədislər	61
İbn Səyyad Məsih Dəccəldirmi?	62
İsa – <i>Əleyhissəlam</i> –	63
İsa – <i>Əleyhissəlam</i> – İn Zühru Barədə Nazil Olan Ayələr	63
İsa – <i>Əleyhissəlam</i> – İn Zühru Barədə Varid Olan Hədislər	66
İsa – <i>Əleyhissəlam</i> – İn Zühru Barədə Alimlərin Sözləri	71
Mehdinin Gəlməsi	71
Buxari Və Müslimdə Mehdiyə İşarə edilən hədislər	73
Mehdi Hədislərinin Mutəvatir Olması	74
Mehdi Hədislərini İnkər Edənlər Və Onlara Cavab	75
Yəcuc Və Məcuc	75
Dabbətul-Ardın (Heyvanın) Çıxması	77
Cəssəsə Kimdir?	77
İstifadə Olunan Ədəbiyyat	80